

"Wij zullen door de liefde Gods bewogen
voor zoveel anderen handen zijn, en ogen
en voeten, om tesaam op weg te gaan:

Wij zullen, en zolang wij leven mogen,
hun wonden helen en hun tranen drogen
en vol erbarmen voor elkaar bestaan.

Wij zullen op de roepstem uit den hogen
bereikbaar blijven onder zon en maan!"

Anton van Wilderode

INLEIDING

Tot grote spijt van de Hansbeekse parochiegemeenschap verlieten de Zusters Franciscanessen van het Crombeen in de zomer van 1988 het klooster van Hansbeke, waar ze sedert de stichting in 1846 werkzaam waren.

De lange sliert van ingetogen zusters met zwarte kap en mantel, die onder het kleppen van de kleine torenklok de kloosterpoort uitkwamen, de dorpsstraat overstaken en zich langs de oude kerkhofmuur geruisloos naar de parochiekerk spoedden om er in het hoogkoor de mis, het lof of de vespers bij te wonen, is niet meer dan... een verre herinnering.

In het verlaten kloosterpand ondergaat men nog de religieuze stilte van het nonnenhuis, waar een zweem van gebed en gelukzaligheid bleef hangen. In de heldere gangen en de zonnige zalen van het godshuis voelt men nog een straaltje van het intense geluk van degenen die er mochten genieten van de offervaardigheid van de kloosterzusters.

In dit liefdegesticht verzorgden de Zusters Franciscanessen gedurende ruim 140 jaar gebrekkigen, zieken en bejaarden, en waren als zovele zorgzame moeders voor weesjes en verlaten kinderen. In hun scholen gaven ze een degelijk onderwijs en een christelijke opvoeding aan de jeugd van Hansbeke.

De wapenschilden boven de ingang van het kloosterpand en onder de spitsboog van de kapel deur getuigen van de milddadigheid van de adellijke families die het klooster in de ellendigste jaren van de 19e eeuw bouwden of het gedurende meer dan een eeuw ondersteunden en (mede) in stand hielden.

Na een bondige evocatie van de armoede in de periode die de oprichting van het godshuis voorafging, volgen in deze historische schets de gebeurtenissen in en om het klooster in een chronologische orde als een kleurrijke ruiker van huldeblijken aan de stichter en de weldoeners, niet het minst aan de Zusters Franciscanessen van het Crombeen te Hansbeke¹.

---

1. E.SOENS geeft een bondig verhaal over het ontstaan en de eerste evolutie van het klooster te Hansbeke in zijn boek : Historische schets van het gesticht der E.E.Zusters Franciscanessen van Gent, geheeten Crombeen, bij het tweehonderdjarig jubelfeest van zijn bestaan, (Moderne kunst drukkerij L.Verhaeghe en Zonen, St.-Amandsberg, 1915, pp. 138-141).

Een met de hand geschreven memorieboek Inlichtingen over het ontstaan en verderen vooruitgang van het klooster te Hansbeke, aangevangen door Zuster Leonarda tijdens of na de eerste wereldoorlog en bijgehouden door de opeenvolgende kloosteroversten, deelt benevens een quasi-transcript uit het werk van E.Soens gedetailleerde wetenswaardigheden mede over de verdere uitbouw van het klooster te Hansbeke (Kloosterarchief van het Crombeen te Gent).

Ook in de door L.Van Driessche anno 1952 heruitgegeven en bijgewerkte kroniek van F.De Potter-J.Broeckaert over Hansbeke vindt men aanvullende bijzonderheden over het godshuis.

Van deze bijdragen werd dankbaar gebruik gemaakt bij het samenstellen van onderhavige historische schets.

LEVENSOMSTANDIGHEDEN IN DE EERSTE HELFT VAN DE 19E EEUW.²

Bij het begin van de 19e eeuw waren de lagere standen van de plattelandsbevolking in Vlaanderen vanouds tewerkgesteld in de landbouw als keuterboeren, landarbeiders en dagloners, of deden (bovendien) aan huisnijverheid met spinnen van vlas en weven van lijnwaad.

Intussen groeide de bevolking gestadig terwijl de produktiviteit in de graanbouw nauwelijks steeg en ontoereikend werd om de mensen te blijven voeden. De prijzen van de meeste levensmiddelen liepen snel op terwijl de lonen, wegens een overschot aan arbeidskrachten, praktisch ongewijzigd bleven en zelfs daalden. Om een blijvende voedselvoorziening te verzekeren werd intens overgeschakeld op het telen van gewassen met hogere opbrengsten. Aardappelen werden het dagelijkse voedsel van de kleine man.

Ook de huisnijverheid werd, tengevolge van de afzetmoeilijkheden van het lijnwaad door de buitenlandse concurrentie, in toenemende mate uitgehold. De mensen trachtten het loonverlies en de dalende koopkracht te compenseren door harder en langer te werken, maar konden met het klassieke handspinnen en -weven niet optornen tegen de gemechaniseerde bedrijven en de goedkopere katoenprodukten.

Ingevolge de beperkte tewerkstelling en het lage loonniveau enerzijds en de groeiende levensduurte anderzijds steeg het aantal behoeftigen die noodgedwongen moesten bedelen om te kunnen overleven op het platteland aanzienlijk.

In het begin van de jaren veertig geraakte de Vlaamse vlasindustrie helemaal in het slop. Tot overmaat van ramp werd de structurele crisis door een totale ontredde van de akkerbouw gevolgd. Het mislukken van de aardappel oogsten en de te kleine opbrengsten van wintergraan in de jaren 1846-1848 leidden tot hongersnood en zwarte ellende. De ondervoeding en de verzwakking van de mensen gaf bovendien aanleiding tot talrijke aandoeningen. Ruim een vierde van de Oostvlaamse bevolking, dat geen inkomen had, was op steun aangewezen.

Aan arme mensen in nood werd bijstand verleend door de Burelen van Weldadigheid, die regelmatig de hoogstnodige levensmiddelen bedeedden en desnoods voor een onderkomen zorgden. Ook te Hansbeke ontstonden schrijnende toestanden.

---

2. C.VANDENBROEKE, Scharniereeuw in Geschiedenis van de kleine man, BRT-Open School, 1979, pp. 97-123.

HANSBEKE IN DE CRISISJAREN 1830-1845.

In 1818 telde Hansbeke 2.559 inwoners, 1.216 van het mannelijke en 1.343 van het vrouwelijke geslacht, verdeeld over 480 huishoudens, inclusief meiden en knechten, die samen 375 woningen betroffen³.

Onder deze 480 gezinshoofden waren er 25 behoeftig, 14 dagloners, 7 wevers en 4 spinsters, met een gezamenlijke gezinslast van 155 personen, hetzij in totaal circa 7% van de bevolking⁴.

In het begin van de jaren dertig werden door de gemeente-overheid en het Bureel van Weldadigheid maatregelen getroffen om de toenemende bedelarij uit te roeien en bijzondere inspanningen geleverd om het stijgende aantal behoeftigen te ondersteunen.

Aanvankelijk vonden wekelijkse bedelingen plaats waarop aan een 30-tal gezinnen vooral schenkelvlees en roggebrood, soms aardappelen, kousen en klompen werden gegeven. Later overhandigde de penningmeester van het Weldadigheidsbureel aan de behoeftigen bonnetjes waarmee ze in één of andere dorpswinkel vlees, brood en allerhande winkelwaren mochten halen.

Sommige gezinnen kregen kosteloze woonst in huisjes van het armbestuur, in andere gevallen werd de huispacht door de armmeester rechtstreeks aan de huisbaas vereffend. Openbare aanbestedingen werden gehouden waarop het onderhoud van behoeftige alleenstaanden en weeskinderen tegen een maandelijkse vergoeding aan naastbestaanden of aan de minst biedende werd toevertrouwd. Zieke of invalide mensen werden in een (stedelijk) godshuis geplaatst.

De onkosten van al deze tussenkomsten werden bestreden met de inkomsten van het armbestuur bestaande uit renten en pachten, aalmoezen, geldinzamelingen, particuliere giften en gemeentelijke subsidies. Deze waren echter slechts toereikend om de hoogste nood te lenigen⁵.

Daarom deed het Weldadigheidsbureel enerzijds een dringend beroep op de liefdadigheid van alle welstellende inwoners, die zich verplichtten wekelijks mondbehoefte uit te reiken aan een bedeelde die hen ten dien einde werd aangewezen, terwijl anderen tijdens de maandelijkse zittingen een geldsom aan de armmeesters of aan de wijkmeesters ter hand stelden om bedeeld te worden. Anderzijds werden behoeftigen, die tot werken in staat waren, bij landbouwers of anderen tewerkgesteld⁶.

Aangezien de meeste inwoners de kost moesten verdienen met het vervaardigen van vlas- en werkgaren of van lijnwaad steeg het aantal behoeftigen ten gevolge van de voortdurende crisis in de jaren veertig aanzienlijk, van circa 7% tot ruim 10% van de Hansbeekse bevolking die van 2.789 zielen in 1840 tot 2.635 in 1845 afnam (Tabel I, fig. 1). De hulpbehoevenden vond men vooral onder de spinsters, de wevers en de dagloners en vanzelfsprekend onder degenen die tot werken onbekwaam waren (fig. 2). Bijna de helft van deze mensen moest volledig ondersteund worden.

---

3. Rijksarchief Gent, fonds Hansbeke Modern, register 7.
4. RAG, fHM, bundel 116, staat van behoeftigen dd. 17.06.1818.
5. Ibidem, bd. 69, zitting armbestuur van 24.03.1838.
6. Ibidem, bd. 116, rekeningen Weldadigheidsbureel.

Fig. 1 Aantal behoeftigen (en overlijdens) te Hansbeke in de crisisjaren 1842-1853 (zie noot 7)

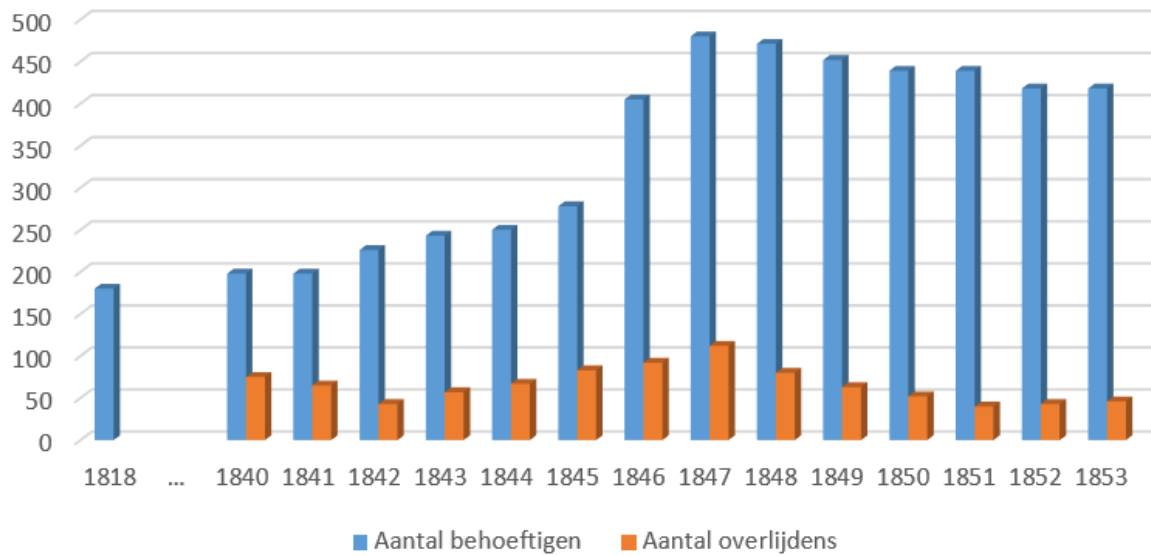
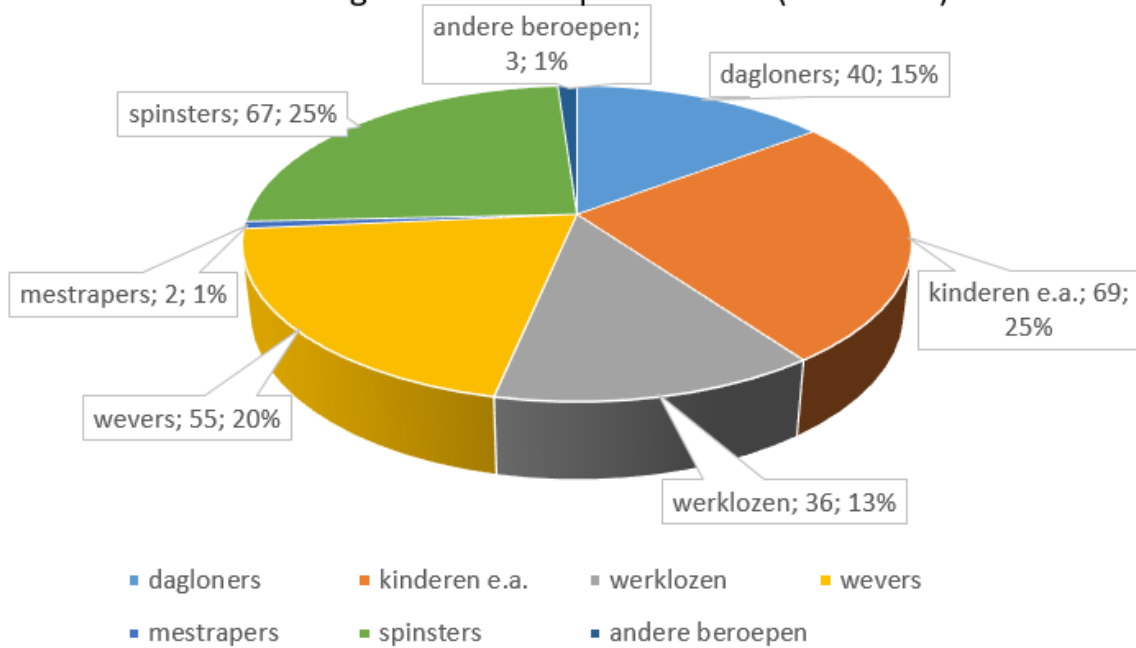
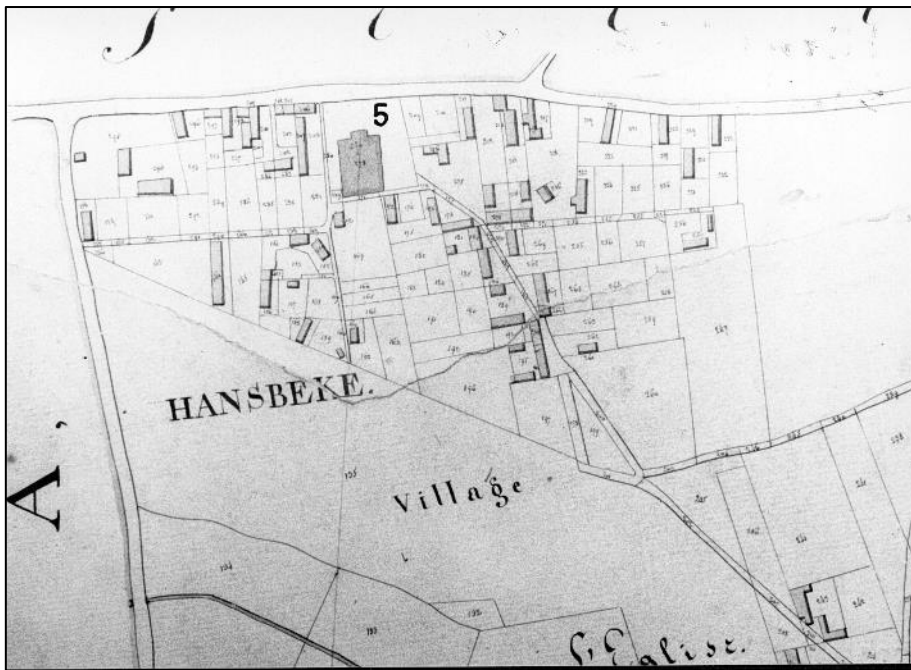
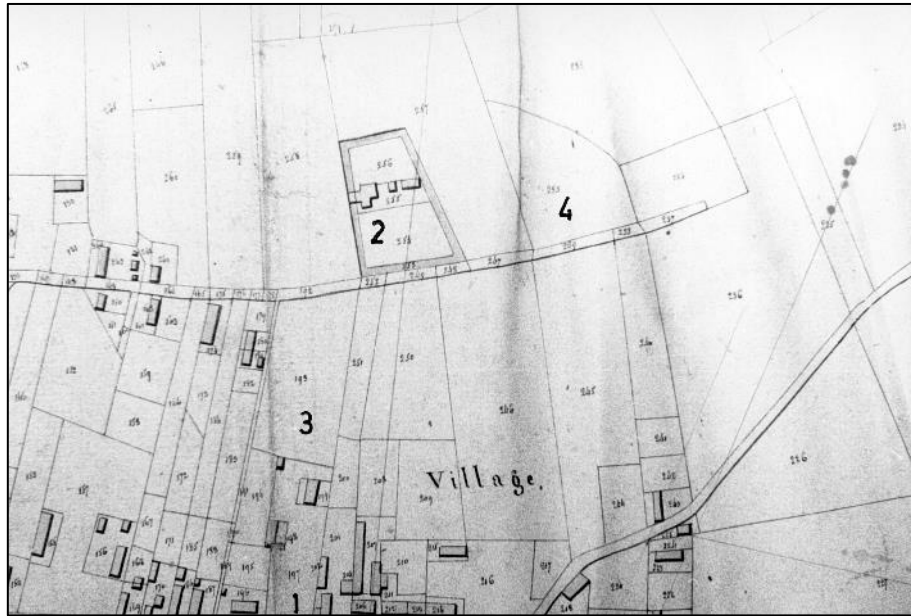

Fig. 2 - Staat van behoeftigheid te Hansbeke in 1845 met betrekking tot het beroep der armen (zie noot 8)

Uittreksel van de kadastrale plans De Vylder, voorstellende oostzijde en westzijde van de dorpskom van Hansbeke, 1813.

- 1. de schoenmakerij
- 2. de oude ermitage
- 3 en 4. twee partijen zaailand van Anna Rosa Steyaert
- 5. de kerk.

(Foto Albert Martens, Gent)

Tabel I : Staat van de behoefte te Hansbeke in de jaren 1840-47, met betrekking tot het totaal aantal inwoners, geslacht en ondersteuningsklasse⁷.

Jaar	Aantal inwoners	Behoeftige gezinnen	Aantal behoeftigen				Ondersteuning		
			mannelijke	vrouwelijke	totaal	%	gehele	> 50%	< 50%
1840	2789	39	91	107	198	7,1	84	39	75
1841	2739	38	97	101	198	7,2	90	43	65
1842	2763	45	106	120	226	8,2	99	55	72
1843	2799	56	130	113	243	8,7	106	60	77
1844	2695	56	132	118	250	9,3	105	63	82
1845	2635	67	149	129	279	10,5	120	68	90
1846	2567	120	176	229	405	15,8	157	138	110
1847	2473	125	201	279	480	19,4	155	120	205

De oorzaken van de armoede⁸ lagen uiteraard in het volledige of gedeeltelijke gemis aan inkomen, door werkloosheid, ziekte of gebrekkigheid, hoge ouderdom of bijzondere tegenspoed (bv. verlies van ouders, man of vrouw) hetgeen bij kinderverlast noodlottig werd (Tabel II).

Tabel II : Staat van de behoefte te Hansbeke in de jaren 1840-1847, met betrekking tot de oorzaken van de armoede⁹

Jaar	Oorzaken van armoede						Totaal aantal behoeftigen
	Hoge ouderdom	Ziekte en gebrekkigheid	Bijzondere tegenspoed	Kinderoverlast		Werkloosheid	
				Gezinshoofden	Kinderen		
1840	35	26	18	35		84	198
1841	33	28	21	34		82	198
1842	34	28	26	35	81	22	226
1843	38	37	26	42	58	41	243
1844	39	40	28	45	51	47	250
1845	44	38	38	47	55	64	286
1846	54	62	59	54		176	405
1847	56	70	57	59		218	480

Toen de vrijwillige giften in natura en in speciën, door een zekere moedeloosheid of onverschilligheid van de welstellende burgers terugliepen en de financiële middelen van het armbestuur uitgeput waren, werd de plaatselijke omslag door het gemeentebestuur gevoelig verhoogd. Deze verhoging werd integraal bestemd tot het "onderhoud ter domicilie" van bejaarden, gebrekkigen en minderjarigen en tot het uitreiken van brood en het verlenen van werk aan de valide bedeeden¹⁰.

Toen de gemeenteraad in 1844, ingevolge maatregelen van overheidswege, volgens de bepalingen van het Koninklijk Besluit van 31.10.1843 een nijverheidscomité oprichtte teneinde o.a. werk te verschaffen aan werklozen¹¹, waren nog slechts 50 van de 200 voorhanden weefgetouwen in werking. Dit comité stelde het door haar gekochte vlas en werk ter beschikking van spinsters (en van enkele spinners), die het voor rekening van dit orgaan tot garen spinnen.

7. Ibidem, bd. 69, staten van behoefte.
8. Ibidem, bd. 69, staten van behoefte.
9. Ibidem, bd. 69, staten van behoefte.
10. Ibidem, reg. 7, f 56v, gemeenteraadszitting van 15.04.1844.
11. Ibidem, f 64v, gemeenteraadszitting van 09.12.1844.

Dorpsstraat ten noorden van het klooster, anno 1904, met op de voorgrond rechts de woning waar de eerste zusters in 1846 gehuisvest waren.
(Prentbriefkaart Julien De Baets, Hansbeke)

Dorpsstraat vanaf de kerk in noordelijk richting, anno 1905, met rechts tegenover de lage woningen de gesloten straatgevel van de kloosterschool.
(Prentbriefkaart Julien De Baets, Hansbeke)

HET GEPLANDE LIEFDADIGHEIDSGESTICHT IN "DE KLUYZE".

Vooral het onderbrengen van oude of gebrekkige mensen, van weesjes en verlaten kinderen, in hospices of bij derden tegen een maandelijks vergoeding, drukte financieel zwaar op het budget van het Weldadigheidsbureau.

Om deze bezwarende onkosten te beperken of zo mogelijk uit te schakelen overwoog het armbestuur sinds geruime tijd een liefdadigheidsgesticht op te richten waarin deze hulpbehoevenden zouden ondergebracht worden, evenals werkloze behoeftigen die er onder toezicht met passend handwerk volgens hun lichamelijke gesteldheid en bekwaamheden enigszins tot hun onderhoud zouden kunnen bijdragen. Indien de overheid een geschikt gebouw kon bekomen, waren gegoede menslievende inwoners, die het armbestuur kwamen vinden maar onbekend wensten te blijven, zonder enige vergoeding bereid in de onkosten tot inrichting van het godshuis bij te dragen en dit kosteloos van het nodige meubilair te voorzien.

Toen de erfgenamen van Judocus Seriacop¹² bekendmaakten de oude "ermitage" gelegen nabij de dorpskom in de Doornbosstraat te willen verkopen om uit onverdeeldheid te treden, liet het armbestuur deze unieke gelegenheid niet voorbijgaan. Het onroerend goed, waarvoor een koopsom van 5.079,36 fr. werd gevraagd, was trouwens volgens een akte van 22.04.1789 gehypothekeerd met een kapitaal van 3.809,52 fr. ten gunste van het armbestuur, zodat enkel het verschil van 1.269,84 fr. moest vereffend worden¹³.

Het armbestuur verkreeg de autorisatie tot aankoop bij Koninklijk Besluit van 02.07.1838. De akte werd op 05.09.1838, in aanwezigheid van Pieter Jan Schaubroeck, burgemeester en voorzitter van het Weldadigheidsbureau, verleden voor Karel van Hoorebeke, notaris te Zomergem¹⁴.

Het volledig omwalde goed, kadastraal gekend onder de perceelnummers Sectie B 731 tot en met 738, had een totale oppervlakte van 48 a 60 ca. Vanouds noemde men het "De Kluyze". Op het erf stond de aloude kluis, een ruim gebouw dat reeds in vier woningen verdeeld was, een stalling en een schuur. Het gebouwencomplex met ruime tuin en aanpalend zaailand leende zich uiteraard tot het inrichten van een liefdegesticht.

Bij het opmaken van een deskundig bestek bleek echter dat de verdere verbouwing tot liefdadigheidsgesticht aanzienlijke uitgaven zou vereisen. Vermits de nodige financiële middelen niet onmiddellijk ter beschikking waren, werden de plannen voorlopig opgeborgen. De bestaande gebouwen werden intussen bestemd voor huisvesting van armen, "welke zig van wooning ontbloot vonden"¹⁵. Bedeelden van het Weldadigheidsbureau woonden er reeds korte tijd na de ontruiming van de hofstede, die aan Pieter Moentjens tot meiavond 1839 verpacht was¹⁶.

Het eigendom bleef steeds in handen van het armbestuur dat de huisjes aanvankelijk gratis liet bewonen, later aan een voordelige prijs verhuurde. De "Kluyze" werd in 1973 onteigend met het oog op het bouwen van een sociale woonwijk door de bouwmaatschappij Volkshaard. De oude huizen werden in 1980 tijdens

---

12. Judocus Seriacop, notaris te Nevele, vrijmetselaar, werd te Gent geboren op 26.05.1771. Hij huwde met Joanna Bernardina De Smedt. Hij bekleedde het burgemeesterambt te Hansbeke van 1808 tot 1819, tijdens en tot korte tijd na de Franse Overheersing. Zijn kinderen, erfgenamen naast hun moeder, waren Jozef, particulier te Nevele, Catharina gehuwd met Amand De Muytenaere "magazijnmeester der artillerie" te Gent, Paulina gehuwd met Napoleon Vanderhaeghe bierbrouwer te Sleidinge, Charles-Martin en Sophie particulieren te Nevele.

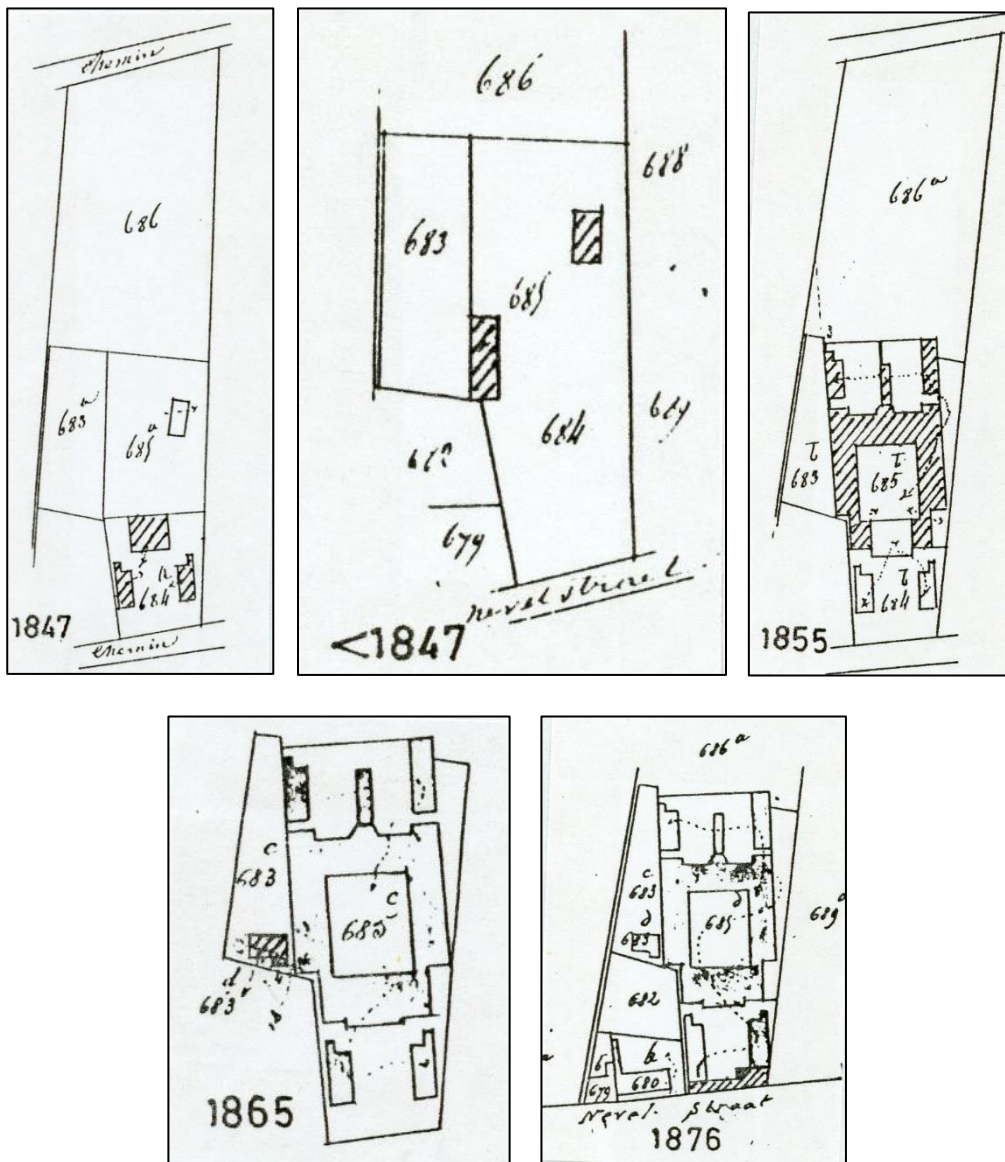
13. RAG, fHM, bd. 69, zitting armbestuur van 24.03.1838, gemeenteraadszitting van 26.03.1838.

14. Ibidem, bd. 116.

15. Ibidem, bd. 3, administratief verslag dd. 31.12.1839.

16. Ibidem, reg. 111, f 2r, inventaris dd. 01.03.1840.

de eerste fase van de geplande bouwwerken gesloopt. In 1983 waren reeds 39 afgewerkte woningen be-
woond. De feestelijke inzegening door E.H. Marcel De Cock, pastoor, van de nieuwe verkaveling met 56
woongelegenheden vond plaats op 22 juni 1985.

Kadastrale metingschetsen 19de eeuw.

Vóór 1847: de schoenmakerswinkel, weeshuis en boerderij.

1865: na bouw St.-Vincentiuszaal.

1876: na bouw eerste bewaarklas en overdekte speelplaats.

(Tekeningen Guido Schaeck, Landegem)

GRONDAFSTAND VOOR EEN WEESHUIS

Onder de naamloze gegoeden, die bereid waren de inrichting van het liefdadigheidsgesticht in de "Kluyze" te helpen bekostigen, behoorde wellicht Anna Rosa Steyaert, grondeigenares, ongehuwde dochter van Jacob Philip, griffier, en van Maria Anna Goethals. Zij overleed te Hansbeke op 18 oktober 1840 in de gezegende ouderdom van 92 jaren¹⁷.

In haar testament van 29 november 1837, ten haren huize opgeschreven door Charles Van Peene, notaris te Aalter, in tegenwoordigheid van de Hansbekenaren Louis De Backer, schoenmaker, Louis De Winter, koster, Jan Baptist De Winter, organist en Andreas Van Overwaele, bakker, als getuigen, legateerde ze haar klederen, lijnwaden en meubelen aan het armbestuur van Hansbeke, alsook twee partijen zaailand met de bedoeling op de eerste partij een tehuis voor arme ouderloze kinderen van Hansbeke te (laten) bouwen¹⁸.

Beide akkers, kadastraal gekend onder B686 en B729 respectievelijk met een oppervlakte van 50 a 10 ca en 49 a 60 ca, lagen in de Doornbosstraat, de eerste op de westkant schuin tegenover het gebouwencomplex "De Kluyze", de tweede op de oostkant een vijftigtal meter zuidwaarts daarvan. De donatrice kwam wellicht met haar legaat tegemoet aan de intentie van het armbestuur (of wilde dit aanzetten) om de aangekochte "ermitage" in de rustige doodlopende Doornbosstraat nabij de dorpskom met een weeshuis in de onmiddellijke nabijheid uit te breiden tot een meervoudig godshuis.

Op 4 juli 1840, drie maanden vóór haar dood, wijzigde de erflaatster nog haar uiterste wilsbeschikking. Blijkbaar wegens enige twijfel over het eigendomsrecht en bij gebrek aan tijd om deze aangelegenheid uit te pluizen, werd in een codicil nader gestipuleerd dat het perceel B961, groot 1 ha 5 a 30 ca, gelegen op de wijk Zande langs de Kapellestraat tegenover het kapelletje van Sint-Antonius Abt, de vernoemde in de Doornbosstraat gelegen akkers zou vervangen in geval deze haar niet geheel toebehoorden¹⁹.

En inderdaad, volgens de in het sterfhuis opgemaakte inventaris, behoorden de in Doornbos gelegen partijen slechts voor "een doorgaende derde deel" aan de testatrice, zodat de inhoud van het testamentaire aanhangsel uitwerking kreeg.

Hoewel het armbestuur niet het nodige geld had om een weeshuis te bouwen, werd het voorwaardelijk legaat toch aanvaard omdat de wilsbeschikking geen onmiddellijke bouwverplichting inhield²⁰. Het weeshuis, zoals Anna Rosa Steyaert het zich voorstelde, werd echter nooit gebouwd. Wel werd met de opbrengst (ten bedrage van 1.346,45 fr.) van de verkoop van de gelegateerde inboedel, geveild op 30 december 1840, de bouwvallige stalling van de "ermitage" verbouwd en gerenoveerd tot verschillende armwoonsten.

Jan Baptist van de Woestijne, latere eigenaar van de vernoemde akker B686 in de Doornbosstraat, annexeerde die naderhand aan de tuin van het klooster, zodat de wens van Anna Rosa Steyaert toch nog enigszins in vervulling ging.

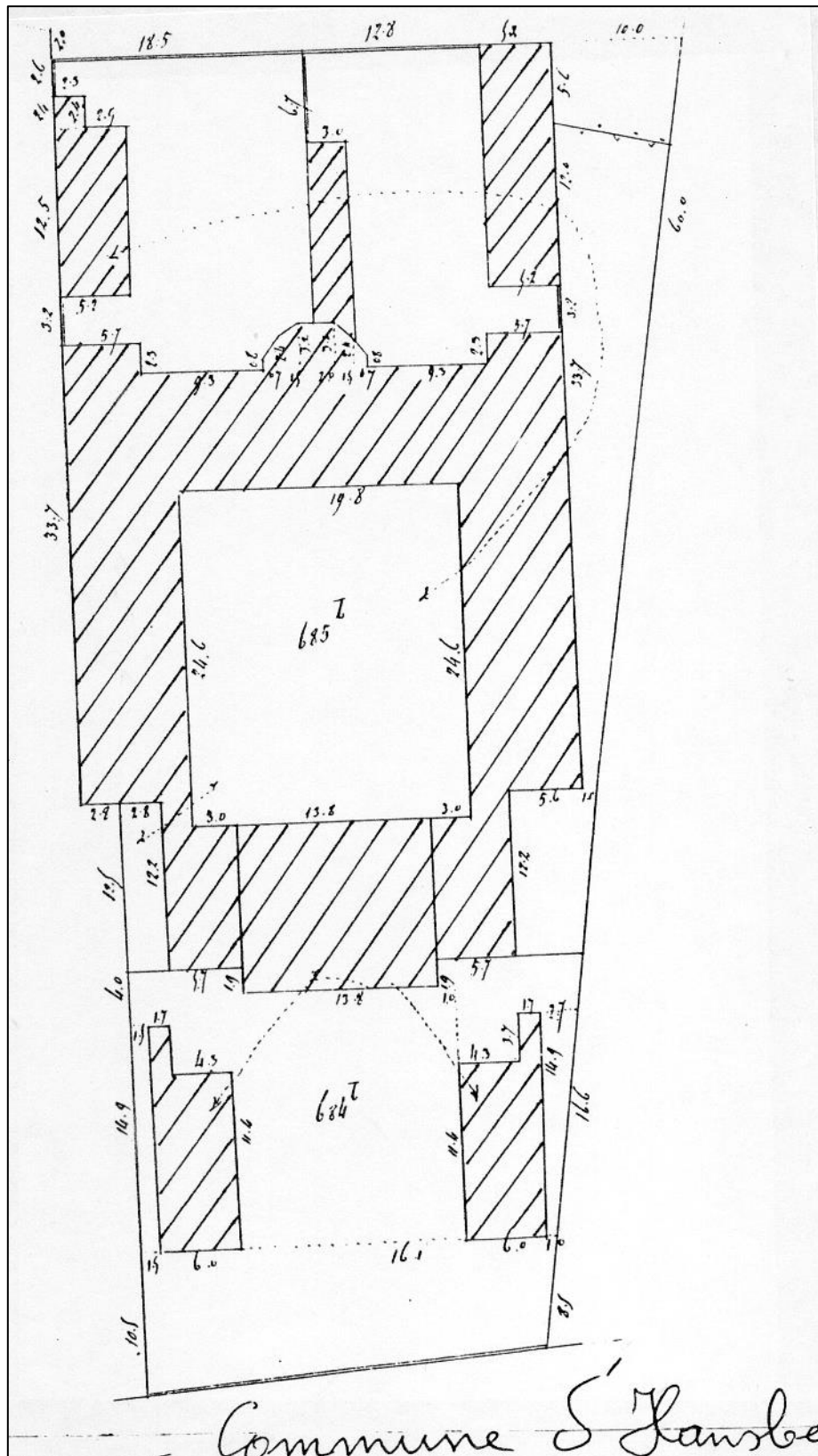
---

17. A.MARTENS, Een parenteel op een schotelkje in De Levensboom, jg. 2, nr. 2, pp. 19-25.

18. RAG, fHM, bd. 116, zitting armbestuur van 01.03.1841.

19. Ibidem.

20. RAG fHM, reg. 7, f 30v, 32r en 34r.

Contouren van klooster en aanhorigheden, grondplan anno 1856.
 (Tekening Guido Schaeck, Landegem)

DE HONGERJAREN 1845-1846.

Toen in de jaren 1845-1846 de graan- en aardappeloogsten mislukten, hetgeen tot grote hongersnood leidde, explodeerde het aantal hulpbehoevenden te Hansbeke tot het dubbele van voorheen (Tabel I, fig. 1).

Pastoor Pieter Frans Bullens schreef : "Het jaer 1845 is het voornaemste voedsel van den aermen aengerand geweest door eene bijzondere en tot nu toe onbekende plaeg, zoo danig dat er nauwelijks in geheel Belgenland aardappelen zijn gevonden geweest die hunnen voorgaenden smaek hadden en het grootste deel ging wel haest over tot verrotting, zoo dat er hier uyt eenen grooten hongersnood is voort gesproten dat er op vele plaetsen menschen van honger zijn gestorven... 't Jaer nadien had de plaeg der aardappels nog niet geheel opgehouden, en zette zich daerbij nog op een ander voedsel niet min noodzakelijk te weten den rogge... De aermoede hier door groeyde zoo aen dat de menschen zich spijsden met ongehoorden kost zoo als gerste, loof van rapen eta. uitgemergeld van cragten vele menschen bezweken van honger..."²¹.

Het aantal overlijdens te Hansbeke steeg inderdaad voortdurend, van 43 in 1842 tot 92 in 1846²². Bovendien woedde er in 1847 een besmettelijke "thyphoïde koorts" met dodelijke gevolgen²³. Men telde in dat jaar 112 overlijdens, nog eens 20 meer dan in het voorgaande jaar. Deze sterfgevallen troffen vooral de behoeftige gezinnen die door ondervoeding verzwakt en zoveel kwetsbaarder waren. Vooral kinderen onder de tien jaar (namelijk 23 of 20,5%) en ouderen boven de zestig jaar (38 of 33,9%) stierven²⁴. Aan de talrijke convalescenten werd dagelijks een "gezonde bouillonsoupe" uitgereikt.

In juli-augustus 1848 moesten andermaal krachtdadige maatregelen genomen worden tegen een verschrikkelijke ziekte, de "choléra morbus", die binnen een week elf personen aantastte waarvan er zeven overleden²⁵.

Ingevolge deze omstandigheden raakte de steunkas van het Weldadigheidsbureel totaal uitgeput niettegenstaande de collectes verdubbeld en de gemeentelijke subsidies verachtvoudigd waren²⁶. Het gemeentelijk budget kon zich geen grotere uitgaven veroorloven. Het in 1844 opgerichte nijverheidscomité, dat aan ongeveer 200 mensen werk verschafte, moest bij gebrek aan geld zijn werkzaamheden beperken. Men vreesde zelfs dat het "comiteit", in afwachting van het toekennen van een ondersteuningstoelage van overheidswege, zijn opdracht volledig zou moeten opschorten²⁷.

In deze ellendige jaren van werkloosheid en hongersnood kwam de weledele Jan Baptist van de Woestijne, kasteelheer te Hansbeke, als grote weldoener ter hulp. Dank zij zijn buitengewone milddadigheid werden alle arme mensen op zijn kosten gekleed en gedurende jaren gevoed. Bovendien liet hij in het hongerjaar 1846 een dag- en kantwerkschool bouwen met een bijhorend kloosterpand dat door hem in de daaropvolgende jaren met een gods- en weeshuis tot een waarachtig liefdegesticht uitgebreid werd.

---

21. Kerkarchief Hansbeke : Liber Memorialis van Hansbeke, p. 31.

22. E.VERSTRAETE, Gelovig maar niet meer goedgelovig, een poging tot analyse van het religieus leven van de tussenoorlogse generatie in een plattelandsgemeente (casus Hansbeke). Licentiaatsverhandeling, R.U.Gent, 1988, p. 36.

23. RAG, fHM, reg. 66, f 4v, zitting armbestuur van 17.09.1848.

24. E.VERSTRAETE, Ibidem, p. 50.

25. RAG, fHM, reg. 66, f 8v, zitting armbestuur van 13.09.1848.

26. Ibidem, bd. 69.

27. Ibidem, reg. 7, f 88v, gemeenteraadszitting van 19.10.1846.

Luchtfoto van het klooster te Hansbeke, 1915.
(Foto Rietgaeverstede, Nevele)

Luchtfoto van het klooster te Hansbeke, 1989.
(Foto Guido Van der Vennet, Hansbeke)

JAN BAPTIST VAN DE WOESTIJNE (1775-1858).

Jan Baptist van de Woestijne, telg uit een oud adellijk geslacht, werd op 23 maart 1775 te Gent geboren als oudste zoon van Joseph van de Woestijne, heer van Hansbeke en Winhem, en van Joanna Schoorman²⁸.

Joseph van de Woestijne kwam in het bezit van de heerlijkheid van Hansbeke (die op 11 december 1765 in de vierschaar van de schepenen van Gedeele te Gent verkocht werd) en liet er omstreeks 1790 een kasteel bouwen.

Jan Baptist van de Woestijne, wiens enige broer ongehuwd stierf, erfde na het overlijden van zijn vader in 1802 o.a. het kasteel en talrijke eigendommen te Hansbeke. Hij huwde op 20 februari 1811 te Gent met Louise de Calonne de Courtebonne uit een Franse adellijke familie, geboren te Calais (Frankrijk) op 16 december 1786, dochter van Eustache de Calonne, graaf van Courtebonne, en van Theodore, barones van Plotho d'Ingelmunster²⁹. Het echtpaar bewoonde een groot herenhuis in de Gouvernementstraat of Opperscheldestraat nr. 14 op de St.-Baafsparochie te Gent en verbleef slechts tijdelijk in het kasteel te Hansbeke.

Uit dit huwelijk werden te Gent vier kinderen geboren, twee zonen en twee dochters :

- Theodore, op 14 januari 1812 ;
- Marie Eulalie, op 9 maart 1813 ;
- Marie Josephine, op 19 mei 1814 ;
- Alphonse, op 16 februari 1819.

Jan Baptist van de Woestijne werd in zijn leven zwaar beproefd. Zijn oudste zoontje Theodore stierf te Gent op 14 december 1813, nog geen twee jaar oud. Zijn echtgenote overleed te Gent op 19 maart 1819, ongeveer een maand na de bevalling van haar jongste zoontje Alphonse. Zij was slechts 32 jaar oud. Nog geen tien jaar later stierf het jongste zoontje te Gent op 19 december 1828. De jongste ongehuwde dochter Marie Josephine overleed op 33-jarige leeftijd in het kasteel te Hansbeke op 2 augustus 1847. En ook de oudste dochter Marie Eulalie, "reguliere kanonikes" van de orde van de H. Augustinus in het klooster van de Engelse Damen te Brugge, bezweek er na een kwijnende ziekte op 30 mei 1853, 40 jaar oud.

De alleen achtergebleven edelman verloor in de laatste jaren van zijn leven langzamerhand het gezicht. Op een geschilderd portret, dat in één van de spreekkamers van het klooster op een ereplaats aan de muur hing, zit hij achter een schrijftafel met een vederpen in de hand en draagt een kleine brij met dikke glazen in een metalen montuur³⁰.

---

28. Joseph van de Woestijne (°1743, †Hansbeke 03.11.1802) was zoon van Jan Baptist van de Woestijne, ridder, heer van Rooborst, en van Marie Anne Maelcamp.

Joanne Schoorman (°Gent 10.04.1746, †Gent 07.07.1784) was dochter van François Schoorman, heer van Haghebuckx, en van Jeanne Therese Billiet fa Pierre.

Ze huwden te Gent op 9 januari 1773. Ze hadden nog een tweede zoon Amand, geboren te Gent op 23.08.1778 en ongehuwd overleden op 29.11.1801.

(G.VAN HOOREBEKE, *Le nobiliaire de Gand*, pp. 181-185).

29. *Ibidem*, pp. 181-185.

30. Het niet gesigeneerde noch gedateerde olieverfschilderij op doek (760 mm x 620 mm) met alliantiewapen in de linkerbovenhoek, bevindt zich momenteel in het kasteel van graaf Boudewijn de Bousies-Borluut. Het schilderij vertoont een merkwaardig detail : de aanspreekformule op het briefpapier is duidelijk leesbaar als "Chère Eulalie". Deze vereeuwigde pose van Jan Baptist van de Woestijne getuigt toch wel van zijn uitzonderlijke liefde en trots voor zijn oudste dochter-religieuze.

Ook in de bibliotheek van Monseigneur Leo De Kesel, vicaris-generaal en hulpbisschop van Gent, Limburgstraat 12, Gent (St.-Baafsberoepsschool van de Dochters van Liefde, waarvan de gebouwen eveneens door J.B.van de Woestijne opgericht werden) hangt een identiek portret. In de vestibule van dit oude kloosterhuis

Jan Baptist van de Woestijne overleed te Gent op 20 mei 1858 in de hoge ouderdom van 83 jaren. Hij was de laatste vertegenwoordiger van het adellijke geslacht van de Woestijne d'Hansbeke. Hij werd op 25 mei 1858 onder grote volkstoeloop te Hansbeke in de familiekerelder bijgezet. Aan het graf sprak Alice Fobe dochter van August, gemeentesecretaris, en van Louise Van Overbeke, namens de Hansbeekse bevolking een liefdevolle lijkrede uit³¹. Op 31 mei werd te Hansbeke een tweede lijkdienst gezongen en op 1 juni vond ook te Gent in de Sint-Baafskathedraal een plechtige rouwdienst plaats.

De ondergrondse grafkerelder van de adellijke familie van de Woestijne ligt aan de noordzijde van de kerk-toren. De toegang is afgedekt door een zware hardsteen met het inschrift : "ostium monumenti prae-nobilis familiae van de Woestijne d'Hansbeke nec non Borluut". Het bijhorend grafmonument, een open bidkappel met tongewelf, staat tegen de oostelijke gevel van de kerk. Een marmeren plaat met een Latijns grafschrift bevindt zich in het muurvlak onder de altaartafel van de grafkappel³².

Alliantiewapen van de familie van de Woestijne-de Calonne de Courtebonne boven de ingang deur van het kloosterpand.
(Foto Guido Van der Vennet, Hansbeke)

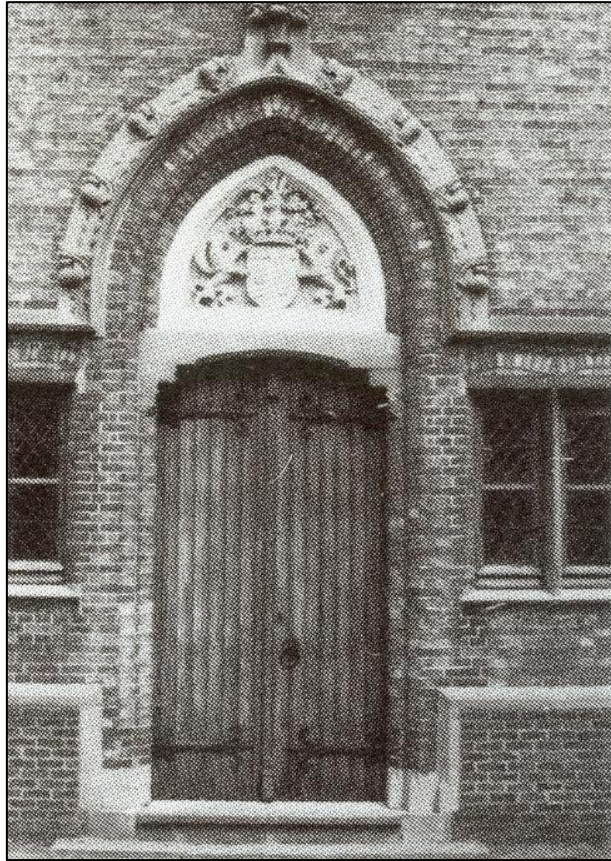
prijkt bovendien het alliantiewapen van de familie van de Woestijne-de Calonne met jaartal 1850, een prachtig keramisch kunstwerk met het opschrift :

"In het huys van de Woestijne d'Hansbeke
waer deze wapens staen
word uyt liefde aen den armen mensch
alles ter eere Gods gedaen".

Ook het klooster van Knesselare en Ursel bezit een zelfde portretschilderij, dat blijkbaar verveelvoudigd werd. Een lithografische afdruck van dit portret komt voor op het bidprentje van J.B. van de Woestijne, verzorgd door de kunst drukkerij Vanryckegem-Lepère te Gent.

31. C.LAMBRECHT, De adel in het kanton Nevele, in Het Land van Nevele, jg. XI, afl. 4, dec. 1980, pp. 301-303.
32. A.MARTENS, Grafstenen en gedenkplaten aan de Sint-Petrus en Pauluskerk te Hansbeke, in Het Land van Nevele, jg. VIII, afl. 1, maart 1977, pp. 25-30.

Alliantiewapen van de familie Boreluut-Kervyn boven de ingangsdeur van het kloosterkapel.
(Foto Guido Van der Vennet, Hansbeke)

Jan Baptist van de Woestijne was een zeer vermogend grootgrondbezitter. Volgens de kadastrale legger (art. 271) bezat hij in 1845 te Hansbeke 161 ha 43 a 10 ca aan onroerend goed met een belastbaar inkomen van 8.841,91 fr. (ongebouwd) en 2.359 fr. (gebouwd), of 14,3% van de totale oppervlakte van de gemeente (983 ha). In 1850 was zijn onroerend bezit te Hansbeke opgelopen tot 167 ha 45 a 30 ca of 17% van het gemeentelijk areaal. Volgens de erfenisaangifte van 28 mei 1858 hadden de nagelaten onroerende goederen, die verspreid lagen over een dertigtal gemeenten o.a. vooral te Hansbeke, Ursel en Knesselare, een globale oppervlakte van 1.371 ha (meer dan anderhalfmaal Hansbeke). Ze werden in 1859 geschat, samen met schuldbrieven, obligaties en lijfrenten, op ruim 5 miljoen Belgische frank³³.

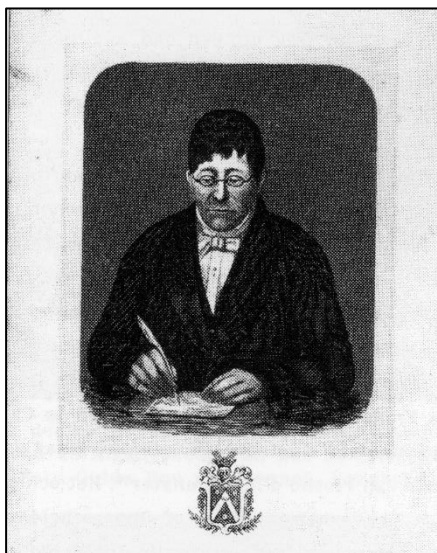
Jan Baptist van de Woestijne was een overtuigd christen en een uitgesproken katholiek, milddadig voor de armen, vrijgevig aan parochie en liefdadige werken. Te Hansbeke in het bijzonder bouwde hij, benevens het klooster, ook de Philomenakapel en bekostigde meubilair en uitrusting van de parochiale kerk. Ook te Knesselare (in 1854) en te Ursel (in 1858) liet hij een klooster bouwen³⁴.

Hij was burgemeester te Hansbeke van 1825 tot 1830 tijdens het Hollands bewind.

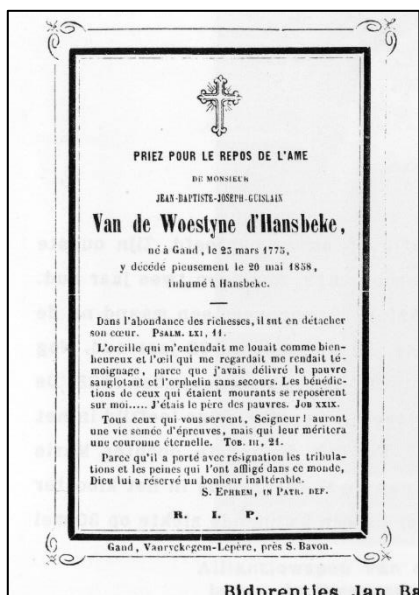
---

33. C.LAMBRECHT, *ibidem*, pp. 215-330.

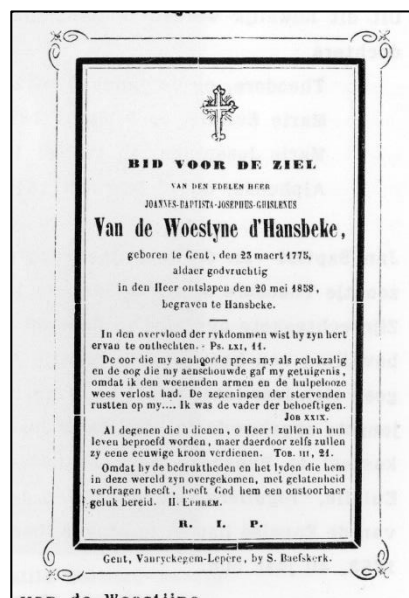
34. Naar men vertelde zou dit te danken zijn aan het feit dat in deze dorpen de doodsklokken piëteitvol geluid werden bij de doortocht van de lijkwagen met het stoffelijk overschot van zijn dochter Eulalie vanuit Brugge naar Hansbeke.

Lithografie Jan Baptiste van de Woestijne

Bidrentjes Jan Ba

van de Woestijne

Bidrentjes Jan Baptist van de Woestijne.
(Kloosterarchief Crombeen, Gent)

EERSTE BOUWFASE VAN HET KLOOSTER : DE SCHOOL (1846).

Een bebouwd erf, Dorp nr. 14, gelegen nabij de kerk op de oostkant van de Nevel- of Dorpsstraat, werd door Jan Baptist van de Woestijne voorbeschikt tot het oprichten van het klooster. Het droeg de perceelnummers C197, 198 en 199 op de kadastrale kaart van De Vijlder (1813), later gewijzigd in B683, 684 en 685. Louis De Backer, schoenmaker, en zijn vrouw Coleta Martens, winkelierster, bewoonden toen het goed, samen met August Bruggeman, schoenmakersknecht³⁵.

De bouwwerken vingen aan in het voorjaar van 1846. De voorbereidende werken, het graven van de bouwsleuven en het dienen van de metsers geschieden door werkloze en -bekwame armen van de gemeente die hiermede wat konden verdienen. Vrouwen en kinderen haalden met kruiwagens de

35. RAG, fHM, reg. 84, p. 14.

bakstenen, die per schip aangevoerd werden, aan de kade van de Brugse vaart, op twintig minuten van de kerk, en werden betaald aan één stuiver per 100 stenen³⁶. Twintig vrachten van 50 stenen (een zware dagtaak) brachten 10 stuivers (0,5 fr.) op, waarmede men zich toen een hectoliter "assche" (zware brandbare turf) kon kopen. Fijne kolen kostten 6,55 fr. per 100 kg³⁷ en een hectoliter roggegraan 40 fr³⁸.

De eerste bouwfase van het klooster omvatte het kloosterpand en twee schoolgebouwen. De schoenmakerswoning werd gesloopt terwijl de stalling voorlopig bleef staan.

Het eigenlijke kloosterhuis (lengte 13,80 m, breedte 12,50 m), bestaande uit twee bouwlagen van vijf traveeën onder een zadeldak van pannen, werd op enige afstand van en nagenoeg evenwijdig aan de rooilijn van de dorpsstraat gebouwd. Het had een gecementeerde voorgevel, symmetrisch verdeeld door een centrale ingangdeur en negen licht-getoogde vensters, tweemaal twee onderaan vijf bovenaan, voorzien van een arduinen onderdorpel en versierde sluitsteen. Boven de inkomdeur met bovenlicht sluitsteen en opstapjes liet de bouwheer het alliantiewapen van de familie van de Woestijne-de Calonne de Courtebonne plaatsen.

De afzonderlijke schoolgebouwen met lengtes haaks op de rooilijn, het ene aan de zuidkant het andere aan de noordkant, vormden met het kloosterpand een vierzijdige aan de straatkant open speelruimte. Het waren identieke constructies (buitenafmetingen 11,40 m x 6,00 m), elk met een aanbouw (3,70 m x 1,70 m) voor de gemakken. Ze bestonden uit één bouwlaag met zes klasvensters en hadden een zadeldak van pannen.

De klassen waren nog dezelfde zomer afgewerkt, het kloosterhuis werd slechts later voltooid.

Deze aanvankelijke bouwwerken verduidelijken de allereerste betrachtingen, mogelijk geïnspireerd door de sedert 1844 aangestelde pastoor, van de stichter-weldoener : het oprichten van een meisjesschool³⁹, inzonderlijk voor arme kinderen, en van een kantwerkschool teneinde door een winstgevende arbeid de noden van de armen te helpen lenigen.

Pastoor Pieter Frans Bullens⁴⁰ of de bouwheer zelf verzochten de Zusters van Sint Vincentius a Paulo, nader bekend als de Zusters Franciscanessen (Crombeen) met moederhuis te Gent, de leiding van en de zorg over de nieuwe instellingen te willen in handen nemen. De toenmalige algemene overste van de orde

---

36. KACG, Memorieboek klooster Hansbeke.

37. Volgens notities in het leveringsboek van Jan Baptist Van Overbeke (1784-1874), handelaar in bouwmaterialen en brandstoffen te Hansbeke (Familiearchief M.T.Van Hecke, Gent).

38. KAH, Liber Memorialis, p. 31.

39. Tot dan toe bestond er geen afzonderlijke openbare school voor meisjes. Wel waren er in de gemeente "gepriveerde" scholen die door "bekwaeme onderwijzers en onderwijsters" gehouden werden, terwijl in de gemeentelijke school zowel aan meisjes als aan jongens onderricht gegeven werd. In het begin van de veertiger jaren kwamen ongeveer een 70-tal kinderen naar deze gemeenteschool, een aantal dat in het schooljaar 1842-1843 tot 50 gedaald was en waaronder de meisjes wellicht op één hand konden geteld worden (RAG, fHM, reg. 72, f 17r, 36v, 38v).

40. Een portretschilderij van pastoor Pieter Frans Bullens hing in de ontvangstkamer van het kloosterpand. Dit wijst er op dat hij als parochieherder, als voorspreker of als eerste geestelijke directeur van de kloostergemeenschap een belangrijke rol zal gespeeld hebben bij de stichting van de meisjesschool en het godshuis. Z.E.H. Kanunnik J.F. De Smaele, algemene directeur van de Zusters Franciscanessen te Gent schonk het schilderij op 25.08.1988 aan de parochie Hansbeke. Het portret (olieverf op doek, 800 mm x 650 mm), in de linkerbenenhoek gesigneerd Basiel De Loose en gedateerd 1845, hangt momenteel in de pastorij.

was Zuster Coleta⁴¹, de algemene bestuurder was Z.E.H. Kanunnik Willem De Smet⁴².

Portretschilderij van Pieter Frans Bullens, pastoor te Hansbeke (1844-1887), door Basiel De Loose.
(Foto Guido Van der Vennet, Hansbeke)

(1844-1887), door Basiel De Loose
(Foto Guido Van der Vennet, Hansbeke)

Gedenkt uwe oversten die u het woord Gods verkondigd hebben : beschouwt het uiteinde van hunnen wandel, en volgt hun geloof na. (1)

†
TER ZALIGER GEDACHTENIS
van den Eerwaarden Heer
PETRUS-FRANCISCUS BULLENS,
Geboren te Hundeligem, den 25 April. 1806
Priester gewijd den 16 Juni 1832
Coadjutor te Gent, op S. Martens, den 27 Juni. 1832
Onderpastoor aldaar, den 21 Januari. 1833
Onderpastoor te Zele, den 30 Januari. 1838
En Pastoor te Hansbeke, den 9 Juni 1844
alwaar hij, na er 43 jaren, met grooten ijver,
aan de zaligheid zijner parochianen te hebben gearbeid, van krachten uitgeput, zeer
godvruchtig in den Heer ontsiep op den
verjaardag zijner benoeming, den 9 Juni. 1887

Aan hem mag men voorzeker deze woorden toepassen van het Boek der Psalmen : Heer, ik heb den luister van uw huis bemind, en de woonplaats uwer heerlijkheid. (2)

Volgens den raad van Tobias, keerde hij zijn aangezicht niet af van eenen armen : en zoo zal ook de Heer zijn aanschijn niet hebben afgekeerd van hem. Hij heeft zich eenen goeden schat verzameld voor den dag des noods ; omdat de aalmoes van alle zonde en van de dood verlost, en dat zij de ziel niet zal laten storten in de duisternissen. (3)

Die er velen in de rechtvaardigheid zullen onderwezen hebben, zullen blinken als sterren in de eindeloze eeuwigheid. (4)

Mijne allerliefste Parochianen, mijne vreugd en mijne kroon, blijft standvastig in den dienst des Heeren. (5) En toont door uwe gebeden dat gij mij bemind hebt. (6)

Mijn Jesus, barmhertigheid : (100 d. afl.)
R. I. P.

(1) Hebr. xiii. 7. — (2) Ps xxv. 8. — (3) Tob. iv. 7, 10, 11. — (4) Dan. xii. 3. — (5) Philipp. iv. 1. — (6) S. Greg.

ROTTERDAM, L. VEKEMAN.

Bidprentje Pieter Frans Bullens.
(Foto Guido Van der Vennet, Hansbeke)

41. Theresia Van Acker (Zuster Coleta), dochter van Jan Baptist en Barbara Sobry, geboren te Kortrijk op 06.12.1794, ingetreden op 24.03.1818, geprofest op 24.03.1820, kloosteroverste in het moederhuis te Gent van 23.04.1824 tot 22.04.1836, algemene overste van de Orde van 04.06.1843 tot aan haar dood, overleden te Gent op 26.08.1861.
42. Willem De Smet, geboren te Waarschoot in 1770, studeerde aan de Universiteit te Leuven, werd er leraar van de Retorica in het College der Lelie, ondergedoken kapelaan te Waarschoot tijdens de beloken tijd, in 1808 superior van het klein seminarie te St.-Niklaas, in 1812 onderpastoor te Sleidinge, in 1813 pastoor te Izegem, in 1829 pastoor-deken te Waarschoot, in 1836 vicaris-generaal van het bisdom Gent, vanaf 1842 algemeen bestuurder van de Orde der Zusters Franciscanessen Crombeen, overleed in 1849.

DE ZUSTERS FRANCISCANESSEN (CROMBEEN) TE GENT.⁴³

Het klooster van de Zusters Franciscanessen te Gent, genoemd Crombeen, dankt deze benaming aan Joanna Theresia Crombeen, die op 19 juni 1652 te Gent werd geboren als dochter van Jan en Petronilla Henderix behorend tot de gegoede burgerij.

Ze wijdde haar leven in eenzaamheid aan God als geestelijke dochter volgens de derde orde van de H.Franciscus. Langzamerhand rijpte in haar het voornemen, samen met enkele derde-ordelingen, een geestelijke gemeenschap te stichten die zich zou toewijden aan het onderwijs van arme kinderen. De grondvesten van deze geestelijke vergadering werden uiteindelijk gelegd op 15 augustus 1715, toen ze in haar woning langs de St.-Pietersnieuwstraat te Gent een vijftal godvruchtige vrouwen samenbracht die er een school voor arme meisjes openden.

Bekommerd om het voortbestaan van de geestelijke gemeenschap en van de armenschool schonk Joanna Theresia Crombeen haar "huys, stede ende erve" volgens haar testamentaire beschikkingen van 10 juli 1722 aan de geestelijke dochters die er met haar woonden en aan degenen die daar in de toekomst zouden komen wonen.

Ze overleed te Gent in de ouderdom van 73 jaren op 28 november 1724 en werd in een zijkoor van de St.-Pieterskerk begraven.

De geestelijke vergadering, gesticht door Joanna Theresia Crombeen, was geen eigenlijke kloostergemeenschap maar een vereniging van geestelijke dochters, derde-ordelingen of tertiariissen. Ze legden geen eeuwige geloften af maar aanvaardden bij hun intrede de regel van het huis te onderhouden zolang ze in de gemeenschap verbleven.

Tijdens de Franse overheersing en het Hollands bewind bedreigden uitwendige stormen het bestaan van de geestelijke instelling maar na de Omwenteling van 1830 dreven de onweerswolken over.

Op 21 juli 1831 legden de geestelijke dochters van de gemeenschap op hun uitdrukkelijk verzoek de drie kloostergeloften, van armoede, zuiverheid en gehoorzaamheid, af in handen van groot-vicaris Ambrosius Goethals, afgevaardigde van monseigneur Joannes Franciscus Van de Velde, bisschop van Gent. Ze kregen een kloosternaam.

De Zusters van het Crombeen stonden vanaf toen onder de bescherming van de H.Vincentius a Paulo, moderne apostel van weldadigheid, en werden lange tijd Zusters van Sint Vincentius a Paulo genoemd.

Dank zij talrijke intreden in de orde konden omstreeks het midden van de 19e eeuw de eerste hulphuizen, waaronder het klooster te Hansbeke, worden uitgebouwd die door vele nieuwe stichtingen in eigen land en twee missiehuizen in Argentinië gevolgd werden.

Toen het beheer van de goederen van de stichting in de St.-Pietersnieuwstraat, ingevolge de wet van 19.12.1864, bij Koninklijk Besluit van 26.07.1882 aan de Orde werd onttrokken en aan het Gentse stadsbestuur werd overgedragen, bouwde de Orde in de voormalige Muinkmeersen te Gent langs de aangelegde Leeuwstraat het nieuwe moederhuis dat tot nog toe als het "Crombeen" bekend staat.

---

43. E.SOENS, Historische schets, ibidem.

DE EERSTE ZUSTERS TE HANSBEKE.

De eerste Zusters van Sint Vincentius a Paulo, die vanuit het moederhuis in de St.-Pietersnieuwstraat te Gent naar Hansbeke gestuurd werden, waren : Zuster Lucia (Melanie Van Rijckegem 31 jaar), Zuster Felicitas (Theresia De Clercq 29 jaar), Zuster Agnes (Francisca Demarteau 29 jaar) en Zuster Bonaventura (Hortensia Van de Weghe 22 jaar), vier enthousiaste jonge werkkrachten waarvan Zuster Lucia als oudste wellicht de leiding waarnam. Deze kleine kloostergemeente stond onder het geestelijk bestuur van de plaatselijk ke parochieherder, pastoor Pieter Frans Bullens, als eerste geestelijke directeur.

De zusters vonden een tijdelijk onderdak in de woning Dorp nr. 15, naast en ten noorden van het nog in aanbouw zijnde kloosterpand⁴⁴. De 35-jarige Francisca Vervincq, dienstmeid, ongehuwd, geboortig van Gent, beredderde er het huishouden⁴⁵.

Op maandag 7 september 1846 opende de meisjesschool haar poorten. In twee klassen, een hoogste en een laagste, werd niet alleen taal- en godsdienstonderricht gegeven maar bovendien werden de meisjes "alle soorten van winstopbrengende handwerken zoals kantwerken, breien, etc." aangeleerd⁴⁶. Onder de talrijke schoolmeisjes behoorden aanvankelijk circa 25, in 1847 reeds een 60-tal arme kinderen die kosteloos onderwijs genoten dank zij de financiële tussenkomst van Jan Baptist van de Woestijne. Hij nam de onkosten dienaangaande, die normaliter door het armbestuur of de gemeente moesten gedragen worden, volledig te zijnen laste⁴⁷.

Nog in hetzelfde jaar werd een kantwerkschool opgericht met Zuster Bonaventura als meesteres. Spoedig was deze leer- en werkschool met een 200-tal meisjes en jongedochters bevolkt die er het speldenwerk aanleerden. De verkoop van de afgewerkte produkten, verkregen door vlijtige arbeid, gaf een nieuwe bron van inkomsten die het loonverlies ingevolge de kwijnende huisnijverheid enigszins konden compenseren. Bloemen- en kantwerk werd immers door rijke en welstellende burgers gegeerd als versiering van de borst en de kraag van hun klederen. Deze kantwerkschool kende gedurende ruim een halve eeuw een bloeiende bedrijvigheid. Door de toenemende industrialisatie verkeerde ze omstreeks de eeuwwisseling in zieke toestand en werd uiteindelijk afgebouwd. Het schoolgebouw werd nadien gebruikt als klaslokalen voor de lagere meisjesschool in volle expansie.

Na 8 februari 1849 volgde Zuster Seraphina (Coleta De Rijcke) Zuster Lucia als overste op⁴⁸. Ook twee van de eerste medewerksters werden vervangen. Naderhand onderwees Zuster Aloysia (Nathalie Pede) in de hoogste klas, Zuster Barbara (Mathilde Mouton) in de laagste. Zuster Bonaventura behield de leiding van de kantwerkschool, overigens gedurende tientallen jaren.

Het staat niet vast wanneer de eerste zusters van Sint Vincentius a Paulo van de dorpswoning naar het kloosterpand verhuisden. Mogelijk geschiedde dit pas bij de openstelling van het godshuis in het najaar van 1852⁴⁹.

---

44. RAG, fHM, reg. 84, p. 15.

45. Nadat de zusters definitief in het kloosterpand hun intrek hadden genomen, betrof August Thysebaert deze woning. Hij werd te Hansbeke in 1824 geboren als zoon van Jacob en Barbara Pauwels en was pas als dokter in de geneeskunde aan de universiteit van Gent gediplomeerd. Hij huwde te Gent in 1851 met Anna Bernardine Leliaert.

46. RAG, fHM, reg. 73, f 14r.

47. Ibidem, f 32r.

48. Ibidem, reg. 84, p. 15.

49. August Thysebaert, geneesheer, verbleef immers nog in de ouderlijke woning Dorp 16 toen zijn vrouw op 09.08.1852 te Hansbeke een tweede kindje baarde (RAG, fHM, reg. 84, p. 16).

TWEEDE BOUWFASE VAN HET KLOOSTER : HET GODSHUIS (1848-1852).

Niet alleen Jan Baptist van de Woestijne besteedde grote geldsommen aan liefdadige werken. Zijn jongste ongehuwde dochter Maria Josephine schonk aanzienlijke bedragen voor onderwijs en onderhoud van arme kinderen aan de Zusters van Sint Vincentius a Paulo in het eerste hulphuis van het Crombeen, opgericht te Burst in 1843⁵⁰.

Ook in Hansbeke was de freule, die zelf een lichamelijk gebrek had, zeer geliefd om haar onuitputtelijke milddadigheid voor de armen en gebrekkigen⁵¹. Vermoedelijk stimuleerde ze haar 70-jarige vader tot de bouw van de meisjes- en kantwerkschool.

Haar dood in de zomer van 1847, ingevolge een slepende longtering, was vanzelfsprekend een zwaar verlies voor de oude schatrijke kasteelheer die alleen in zijn kasteel achterbleef. Zonder rechtstreekse wereldlijke erfgenaam nam hij wellicht toen het besluit een groot deel van zijn fortuin aan te wenden ten voordele van de hulpbehoevenden. Hij liet het (in opbouw zijnde) kloosterpand uitbreiden tot een volwaardig godshuis voor arme weesmeisjes en oude of gebrekkige mensen.

De (geplande) bouw van het gesticht, beschreven in het administratief verslag van 18.09.1848 over de toestand in de gemeente als een "prachtig en bekwaem hospitaal"⁵² of gasthuis, begon vermoedelijk in 1848. Het jaartal 1848 komt trouwens voor op het familiewapen boven de ingangdeur van het kloosterpand en verwijst wellicht naar het aanvangsjaar van de bouwwerken van het eigenlijke godshuis.

Tijdens deze tweede bouwfase van het klooster bouwde men, volgens een kadastrale metingschets van 1855, de noordelijke en zuidelijke aanbouwsels van het kloosterhuis, de omheen de kloostertuin gegroepeerde gebouwen met rondgang bestaande uit de noordelijke en de zuidelijke vleugel, de oostelijke vleugel met kloosterkapel en het weeshuis in het verlengde van het zuidelijke pand. De stalling van de oude schoenmakershofstede werd afgebroken en door nieuwe hoevegebouwen vervangen.

Het godshuis was in het najaar van 1852 voltooid en werd in hetzelfde jaar opengesteld⁵³. Eénentwintig oude mensen en gebrekkigen van beide geslachten, allen inwoners van Hansbeke, werden, wellicht op voorstel van het armbestuur en de parochieherder, met goedkeuring van de stichter opgenomen. Ze kregen er op zijn kosten onderdak, onderhoud, kleding en verzorging. De jonge dokter August Thysebaert, die op uitdrukkelijk verzoek van de weldoener door het Weldadigheidsbureel als "armendokter" werd aangesteld, hield geneeskundig toezicht over de kostgangers. De mannen verbleven in de noordelijke, de vrouwen in de zuidelijke vleugel van het godshuis. Iedere groep beschikte er over een gemeenschappelijke leefkamer, een eetzaal en een slaapzaal.

Volgens een lijst, daterend van 28.10.1852, bestond het gerief ten gebruike van "het hospitaal van den H.Joannes in de Woestijn te Hansbeke opgereg't door de mildadigheid van den Zeer edelen heer Van den Woestijne d'Hansbeke en bestuerd door de Zusters van den H.Vincentius a Paulo, gezeid het Crombeen" (sic) uit :

- "- 24 tinnen tellooren, 24 tinnen kroesen, 24 tinnen komekens, 24 fourchetten, 24 messen, 24 lepels
- 2 dienlepels, 2 soeplepels, 4 soepkomens, 4 peper en zoutvaten, 2 kersenpannen, 2 lampen, 2 kuipkens, 2 kersensnuiters, 2 kaffe ketels
- 24 wollen matrassen, 24 wolle hoofdpeuluws, 24 wolle oorkussens, 24 strooizakken, 24 sargien, 2 bedpannen, 24 tinne waterpotten, 2 verwarmpullen, 4 kagchels met de toebehoorten
- 66 koppelen lakens, 24 fluwijnen, 93 manshemden, 93 vrouwhemden, 10 manslijfrokken, 16 broeken,

---

50. E.SOENS, Historische schets, ibidem, p. 127.

51. C.LAMBRECHT, De adel..., ibidem, p. 302.

52. RAG, fHM, reg. 73, f 31v.

53. Ibidem, f 81v, administratief verslag dd. 10.09.1853.

16 vesten, 16 ondervesten, 32 kielen, 24 cravatten, 12 mansmutsen, 48 slaepmutsen, 36 manskousens, 18 alve kousens, 2 paltous, 24 lijvekens, 24 rokken, 24 jakken, 25 slaepjakken, 68 halsdoeken, 44 voorschoten, 65 mutsen, 24 ondermutsen, 43 slaepmutsen, 24 kousens, 28 zokken, 96 zakdoeken, 36 handdoeken."⁵⁴.

Elke kostganger beschikte blijkbaar over een degelijke slaping, lakens en dekens, dag- en nachtkledij, eetgerei. Zowel eetzaal als leefkamer werden met een kachel verwarmd : stellig een hemeltje op aarde voor de arme en zieke bejaarden.

De eerste vier kostgangers arriveerden op 8 november 1852 : Jozef Daniel De Smet oud-onderwijzer van de gemeenteschool, Jacob Martens, weduwnaar van Carolina Wille en Carolina Lievens, Regina De Jaeger weduwe van Jan Baptist Calmijn, en Maria Theresia Bostien, weduwe van Joannes Lambert. Binnen de week waren er 21 mensen met een gemiddelde leeftijd van 67 jaar ondergebracht, 10 mannen tussen 35 en 79 jaar waaronder 3 weduwnaars, en 11 vrouwen tussen 47 en 91 jaar waaronder 6 weduwen⁵⁵.

In het daaropvolgende jaar, waarin men reeds 3 overlijdens telde en één oude vrouw het rusthuis verliet, verbleven benevens 24 ouderlingen in het godshuis, 12 mannen en 12 vrouwen, aanvankelijk 6, in 1854 ook 12 Hansbeekse weesmeisjes in het weeshuis⁵⁶.

Het onderwijs in de dag- en kantwerkschool enerzijds en de dagelijkse zorg over 24 hulpbehoevende mensen in het gesticht, over 12 weesjes in het weeshuis anderzijds, vereiste een grotere groep zusters. Dankzij de talrijke kloosterroepingen kon vanuit het Gentse moederhuis versterking gezonden worden.

Volgens de aantekeningen in het bevolkingsregister⁵⁷ was het aantal zusters in 1856 verdubbeld. Aan Zuster Seraphina, overste, Zuster Aloysia, Zuster Barbara en Zuster Bonaventura waren, wellicht reeds vanaf de openstelling van het bejaardentehuis, toegevoegd : Zuster Maria (Albertine Van den Berghe), Zuster Carolina (Mathilde Bonnaerens) en Zuster Elisabeth (Constance Ganton) die ten dienste stonden van de bejaarden, en Zuster Anna (Clementia Gevaert) die de laagste klas overnam van Zuster Barbara, aan wie de zorg over de weesjes opgedragen werd. Zuster Carolina werd later vervangen door Zuster Josephina (Joanna Bosschaert)⁵⁸.

Benevens Francisca Vervincq, dienstmeid van het eerste uur, later vermeld als onderwijzeres (vermoedelijk in de kantwerkschool), hield het klooster ook een dienstknecht : August Wille, geboren ca. 1820 te Eeklo.

In het godshuis verbleven toen : 12 mannen met een gemiddelde leeftijd van 66 jaar waaronder 7 weduwnaars, 13 vrouwen met een gemiddelde leeftijd van 60 jaar waaronder 5 weduwen, en 13 weesmeisjes met een gemiddelde leeftijd van 12 jaar waarvan het oudste 17 en het jongste 4 jaar telde. In de volgende decennia schommelde het aantal kostgangers steeds tussen 45 en 50, volgens een quasi evenredige verhouding tussen bejaarde mannen, vrouwen en weesjes.

---

54. Ibidem, reg. 66, f 20r, zitting armbestuur van 11.12.1852.

55. KACG, register van de kostgangers te Hansbeke.

56. Ibidem.

57. RAG, fHM, reg. 84, p. 14.

58. E. Soens vermeldt dat ook Zuster Euphrasia (Judith Helleputte) met de zorg voor de bejaarden belast was. Judith Helleputte wordt echter pas eerst in het bevolkingsregister van 1867 onder de bewoners van het klooster ingeschreven, en dan nog wel als "kloosterlinge-onderwijsster". Aangezien in het vorige bevolkingsregister (1847-1857) gegevens ontbreken over eventuele migratie/mutatie gedurende de periode 1857-1867, is het mogelijk dat Zuster Euphrasia toch reeds vóór 1867 in de kloostergemeente was aangekomen.

TESTAMENTAIRE BESCHIKKINGEN VAN JAN BAPTIST VAN DE WOESTIJNE.

Reeds enige tijd vóór zijn dood trof Jan Baptist van de Woestijne schikkingen om de eeuwige instandhouding van het godshuis veilig te stellen. Op 18 september 1856 tussen 9 u 's morgens en 6 u 's avonds dicteerde hij zijn testament aan de notarissen Eduard Lamme en Jules Lammens te Gent, in aanwezigheid van de getuigen Emmanuel Balliu, advocaat, en Louis Ryckaert, bijzondere, beiden te Gent wonende. Hij ondertekende het eigenhandig "niettegenstaende het schier gansch verlies van zijn gezicht". Het gezelschap vertoefde in zijn woning, Gouvernementstraat te Gent, in een bovenkamer "genaemd de thé kamer gevende met eene venster op den cour".

In dit testament⁵⁹ legateerde hij de blote eigendom van zijn "klooster en hospitaal met deszelfs gebouwen hoving en erve" en van meerdere landerijen aan het armbestuur van Hansbeke "met last van hetzelfde ten eeuwige dage tot dezelve bestemming te houden".

Volgens een belangrijke clause van het testament zouden de gelegateerde eigendommen vererven aan François Borluut of bij gebrek van hem aan zijn afstammelingen, indien het armbestuur het legaat niet zou aanvaarden "onder conditie van aan het goed zijne actuele bestemming ten eeuwigen dage te laten"⁶⁰.

Hij schonk de erfpacht van deze eigendommen, voor een termijn van 99 opeenvolgende jaren met ingang op de dag van zijn overlijden, aan de genaamden Alouisia Van Acker⁶¹, Mathilda Bonnaerens⁶², Constantia

---

59. KACG, Kopie van het testament, afgeleverd op 17.06.1952 door notaris Jules Fobe, bewaarder van de minuten van notaris Eduard Lamme :

"ik begeer dat mijne sterfelijke overblijfsels enz... ik jonne en legatere aen de volgende persoonen en aen de langstlevenden van hun, te weten Alouisia Van Acker, gebortig van Kortrijk en woonende tot Gend, Mathilde Bonarens gebortig van Hamme en woonende tot Hansbeke, Constantia Ganton gebortig van Gend en woonende tot Hansbeke, Joanne De Caluwé gebortig van Dendermonde en woonende tot Baeleghem en Sophie Simoens gebortig van Overwinde en woonende tot Gend, het erfpachtersregt vóór eenen termijn van negen en negentig achtereenvolgende jaren in te gaen met den dag mijns overlijdens, op mijn klooster en hospitaal, met deszelfs gebouwen hoving en erve, gelegen tot Hansbeke in het dorp en daerenboven nog op de partijen land, gelegen binnen hetzelfde gemeente, bekend op het plan cadastral sectie A nummers vier honderd, vierhonderd een, vier honderd twee, vier honderd drij, drij honderd twee en zeventig, drie honderd vier en zeventig, drij honderd vijf en zeventig en vier honderd drij en vijftig, en sectie B numero vijf honderd een en tachtig. Ik verklaere hun dees erfpachtrecht te legateren onder uitdrukkelijke voorwaerde van het hospitaal met deszelfs erve te bestueren voor oude zieke en gebrekkelijke menschen der gemeente Hansbeke, beroofd van genoegzame middelen om zich zelven te kunnen onderhouden, alsmede voor arme weeze kindren van het vrouwelijk geslacht, originaire van hetzelfde gemeente, van deszelfs gebouwen thunnen koste te onderhouden en te doen verzekeren tegen brandgevaer, van te dragen alle belastingen welke op het erf zullen worden gelegd, zonder enig onderscheid en eindeling van te betalen in handen en ter woonste van den eigenaer eene jaerlijkse pagtsom van vijf en twintig francs, in te gaen met den dag van mijn afsterven.

Ik geve en legatere den eigendom van voormelde hospitaal met deszelfs hiervoren uitgedrukte erve aen het armbestuer der gemeente Hansbeke met last van hetzelfde ten eeuwigen dage tot dezelve bestemming te houden".

60. KACG, ibidem :

"indien (een of ander) armbestuur hiervoren genaemd den hem gelegateerde eigendom weigerde te aenveerden, jonne en legatere ik den zelven eigendom aen Mijnher François Borluut-Kervijn, hierna gekwalificeerd, en bij gebrek van hem, aen zijne afstammelingen bij representatie ook onder conditie van aen het goed zijn actuele bestemming ten eeuwigen dage te laten".

61. Vermoedelijk ging het hier om Van Acker Theresia (zie noot nr. 41), toenmalige algemene overste van de Orde der Zusters Franciscanessen van het Crombeen te Gent.

62. Zie alfabetische lijst van de Zusters Franciscanessen te Hansbeke.

Ganton⁶³, Joanna De Caluwe⁶⁴ en Sophia Simoens⁶⁵, zusters van de Orde van de H.Vincentius a Paulo, specifiek aan de langstlevenden onder hen.

Deze erfpacht was belast met de uitdrukkelijke voorwaarde het "hospitaal met deszelfs erve te bestueren voor oude gebrekelijke en zieke menschen alsmede weezen kinders van het vrouwelijk geslacht, gebortig van Hansbeke, dezelve aldaer kosteloos te onderhouden". De erfpachteressen moesten op hun kosten de gebouwen onderhouden, herstellen en tegen brandgevaar verzekeren, alle op de goederen gelegde belastingen dragen en aan de eigenaar een jaarlijkse pachtsom van 25 fr. betalen⁶⁶.

Volgens art. 83 van de Popp-legger uit 1864 hadden de gelegateerde eigendommen, ingeschreven op naam van "den Armen van Hansbeke" (armbestuur), een totale oppervlakte van 4 ha 42 a 10 ca, geschat op een globaal kadastraal inkomen van 550 fr.

Perceel nr.	Soort	Oppervlakte			Klassering	Belastbaar inkomen	
		ha	a	ca		ongebouwd	gebouwd
A 372	land	46	40	2	30,16		
A 400a	land	55	40	2	36,01		
A 401a	land	45	60	2	29,64		
A 403a	land	66	30	2	43,09		
A 453	land	84	10	1	67,28		
B 581	land	52	10	2	66,86		
B 683b	boomgaard	6	30	1	6,30		
B 684b	klooster	8	80	2	8,80	228,00	
B 685b	hospitaal	27	40		27,08		
b 686A	tuin	49	70	3	39,76		
		4	42	10	321,98	228,00	

63. Idem.

64. Joanna De Caluwé (Zuster Placide), dochter van Petrus en Anna Catharina Van den Berghe, geboren te Dendermonde op 19.11.1819, ingetreden op 24.06.1845, geprofest op 06.10.1846, overleden te Gent op 03.01.1885.

65. Sophia Simoens (Zuster Francisca), dochter van Engelbert en Catharina Missoul, geboren te Overwinden op 18.12.1825, ingetreden op 28.03.1845, geprofest op 14.07.1846, overleden te Gent op 04.04.1909.

66. Deze testamentaire voorzieningen vragen enige toelichting. Juridisch kent de burgerlijke overheid slechts de door de staat erkende kloosterinstellingen (de wettelijke erkenning van de zustercongregaties gebeurde krachtens het decreet van 18 februari 1809). De staatserkende instellingen hadden het recht goederen te bezitten. Aan de staatserkenning kleefden echter zekere nadelen, namelijk de verplichting aan de regering voor iedere schenking een voorafgaandelijke toelating te vragen en aan de burgerlijke overheid rekenschap van beheer te geven. De diocesane overheid, die gezag over de kloosterinstellingen uitoefende, was er niet op gesteld inzage van de rekeningen aan het wereldlijke gezag te moeten geven. Ze zag weinig voordeel in de staatserkenning, temeer omdat vele niet erkende congregaties de burgerlijke rechtspersoonlijkheid niet nodig hadden om in leven te blijven. De niet erkende kloosters, die juridisch geen eigendommen konden bezitten, moesten dan ook hun toevlucht nemen tot min of meer aanvechtbare wisseloplossingen om het bezit veilig te stellen. (J.ART, Kerkelijke structuur en pastorale werking in het bisdom Gent tussen 1830 en 1914, 1977, pp. 52-57.

Jan Baptiste van de Woestijne handelde wellicht na overleg met en volgens de wens van de diocesane overheid die blijkbaar verkoos, zolang de bestaanszekerheid van de nieuwe stichting financieel en materieel niet gegarandeerd was, de blote eigendom van het bestaande klooster, en derhalve de lasten ervan, over te laten aan het plaatselijk weldadigheidsbureau terwijl het erfelijk recht op het algehele genot van het goed aan meerdere leden van de congregatie zou worden geschonken. Aldus werkzaam in een instelling van het weldadigheidsbureau zouden de religieuzen bovendien een vergoeding krijgen voor bewezen dienst.

De eigenlijke vestiging aan de Dorpsstraat, ter grootte van 92 a 20 ca, omvatte het klooster(pand) met de schoolgebouwen, het hospitaal of godshuis, een aanpalende boomgaard langs de voetweg van de Dorpsstraat naar Doornbos en een oostelijk gelegen tuin⁶⁷, zich uitstrekkend langs dezelfde voetweg tot aan de Doornbosstraat.

De overige landerijen, gelegen in de nabije omgeving van de dorpswijk, (te weten een partij land op de zuidzijde van de Voordestraat tegenover het oud gemeentehuis, vier aaneenpalende akkers op de westzijde van de Vaartstraat ten noorden van het kasteelgoed, en een partij land in de Romeyen) hadden een gezamenlijke oppervlakte van 3 ha 49 a 90 ca.

DE BOERDERIJ.

Het voortbestaan van het klooster was in het begin afhankelijk van de milddadigheid van de stichter-weldoener, van giften van vrijgevige inwoners en van de inzet van de kloostergemeenschap.

Jan Baptist van de Woestijne verschafte de nodige middelen opdat de kloostergemeente in haar eigen levensbehoeften zou kunnen voorzien. De bovengenoemde akkers, boomgaard en tuin werden doelbewust in het legaat opgenomen met het oog op een ruime opbrengst in natura. Aan de oostzijde van het gebouwencomplex werden de onontbeerlijke hoeveconstructies opgericht tot uitbating van een eigen boerderij. Deze had haar uitgang langs een breed ijzeren hekken aan de aanpalende voetweg.

Op de in cijns gelegateerde akkers teelde men graangewassen, aardappelen en veldvruchten ; in de moestuin won men verschillende groenten en de boomgaard leverde allerhande seizoenfruit. Men hield verscheidene koeien om de melk en het vlees, kippen om de eieren en varkens om het spek en de hespen. Op de hoeve slachtte, karnde en bakte men trouwens zelf.

De uitbating van de boerderij, uitgerust met het nodige gerei en alaam, werd toevertrouwd aan een inwonende dienstknecht onder het algemeen toezicht van de kloosteroverste. Na overleg met haar regelde de knecht de arbeid op de hoeve en op de akkers en verrichte zelf het labeurwerk. De dorpsbewoners noemden hem weleens de boer van het klooster. Bij het ouder worden van de knecht aanvaardde men een nieuwe knecht als hulp en als toekomstige vervanger.

Werkbekwame kostgangers staken vrijwillig een handje toe bij uiteenlopende karweien zoals wieden, maaien, koeien wachten, hovenieren, opkuisen. Samen met de dienstmeid maakten de oudere weesmeisjes en enkele kostgangsters zich ondermeer in het grote huishouden verdienstelijk. Zelfs de zusters, die binnenshuis handarbeid verrichtten, verschenen als bijkomende werkkrachten in het hoogseizoen op het land.

Aan de hand van sporadische notities in de bevolkingsregisters kon een lijst van inwonende meiden, dienst- en hulpknechten van het klooster opgesteld worden. De hierna vernoemde personen werden als dienstmeid, meid, dienstbode, hovenier, dienstknecht, knecht, knecht-landwerker of als landbouwer-werkman onder de bewoners van het klooster vermeld (sommigen vertrokken echter na een korte tijd) : Francisca Vervincq, Francisca Van Wassenhove, Maria Landuyt, Lucia Dobbelare, Theresia De Muynck, Josephina Van Hove, Mathilde De Kimpe, Margareta De Kimpe, Imelde De Wulf, Clara D'Oosterlinck, August Wille, Petrus De Vloedt, Jozef Van Laere, Jan Baptist Van Ooteghem, Carel Opsomer, Louis De Grauwe, Alfons Foré, Alois Maréchal, Achiel Van Wanseele, Isidoor Buysschaert, Frans Van Wanseele, Alfons Tectens. Achiel Van de Moortele was de laatste, maar niet inwonende dienstknecht van het klooster.

---

67. Deze tuin was de partij zaailand waarvan sprake in het testament van Anna Rosa Steyaert.

DE ZONDAGSSCHOOL.

Reeds in het eerste decennium na de oprichten van de lagere meisjesschool openden de Zusters van Sint Vincentius a Paulo ook een school voor volwassenen, zowel van het mannelijk als van het vrouwelijk geslacht. De lessen vonden op zondagnamiddag na de vespers plaats zodat de school uiteraard de zondagsschool genoemd werd.

Volwassenen maar vooral opgroeiende jeugd kregen in deze zondagsklassen bijkomend godsdienst- en taalonderricht. Jan Baptist Van de Velde schonk, bij testament van 22.04.1857, een bedrag van 2.000 fr. aan de kerkfabriek onder voorwaarde dat gedurende 10 opeenvolgende jaren ondermeer voor 100 fr. prijzen uitgedeeld zouden worden aan de leerlingen van de zondagsschool⁶⁸. Ook het schrijven en spreken van de Franse taal werd er aangeleerd. Alice Fobe, de 14-jarige dochter van de gemeentesecretaris die een lijkrede uitsprak aan het graf van Jan Baptist van de Woestijne, was een kwekeling van de Franse klas. Meisjes uit de gegoede burgerij, die voortgezet onderwijs volgden of gevolgd hadden, stelden zich ten dienste van de religieuzen als secundaire meesteres in de zondagsschool, zoals Maria Vuylsteke⁶⁹ en Maria Eliza Van Der Plaetse⁷⁰.

De gemeenteraad, die ingevolge het Koninklijk Besluit van 01.09.1866 door de overheid aangezocht werd tot oprichting in de gemeente van een kosteloze school voor volwassenen van beide geslachten, beriep zich in haar besluit van 24.10.1868, waarbij de stichting van een dergelijke school voor onbepaalde tijd verdaagd werd, o.a. op het bestaan "de goede inrichting en bloeyenden stand" van de zondagsklassen in de meisjesschool⁷¹.

De zondagsschool werd in de loop der jaren zo talrijk bezocht dat de leerlingen over verschillende klassen verdeeld moesten worden. In 1878 volgden 230 meisjes en 95 jongens de lessen⁷².

Na de eerste wereldoorlog was de geest in de zondagsschool en onder de jeugd door de oorlogsomstandigheden in ongunstige zin gewijzigd. In mei 1921 tenslotte werd van de subsidie afgezien en de zondagsschool naderhand gesloten⁷³.

FRANS GISLEEN BORLUUT (1799-1883).⁷⁴

Jan Baptist van de Woestijne, die zonder afstammelingen overleed, legateerde zijn kasteel en onroerende goederen te Hansbeke aan Frans Gisleen Borluut, zijn achterneef langs vaderszijde, zoon van Emmanuel en Amelie van der Bruggen⁷⁵.

---

68. RAG, fHM, reg. 7, f 90r.

69. Maria Vuylsteke (°Hansbeke 07.09.1863, †Hansbeke 17.11.1884) was dochter van Felix en Hendrika Provijn die op de wijk Reibroek een kapel bouwden (A.MARTENS, De kapel van Onze Lieve Vrouw van Zeven Weeën te Hansbeke, in Het Land van Nevele, jg XVIII, afl. 3, september 1987, pp. 140-160).

70. Eliza Van Der Plaetse (°Hansbeke 04.11.1870, †Hansbeke 04.02.1888) was dochter van August, molenaar, en Adelaide Verstraete. Haar grootvader Bernard Van Der Plaetse bouwde een kapelletje in de Reibroekstraat ten zuiden van het dorp (A.MARTENS, Het kapelletje van Onze Lieve Vrouw Onbevlekt Ontvangenis te Hansbeke, in Het Land van Nevele, jg. XIX, afl. 1, maart 1988, pp. 29-38).

71. RAG, fHM, reg. 9, f 28r.

72. Ibidem, bd. 3, administratief verslag 1878.

73. KACG, Memorieboek..., ibidem.

74. C.LAMBRECHT, De adel..., ibidem.

75. Amelie van der Bruggen (1772-1849) was een dochter van Jan Frans (1724-1801) en Marie Anne van de Woestijne (1733-1799), een tante van Jan Baptist van de Woestijne (1775-1858).

Frans Gisleen Borluut werd op 21 april 1799 te Gent geboren, waar hij zijn jeugd doorbracht. Hij huwde er op 11 mei 1833 met Sidonie Kervijn, geboren te Gent op 9 maart 1809, dochter van Jan Kervijn d'Oudt Mooreghem en van Pauline de Ghellinck.

Uit hun huwelijk werden te Gent drie kinderen geboren :

- Leon, geboren op 5 februari 1834, gehuwd in 1855 met Clementine van den Bogaerde, en overleden te Gent op 7 januari 1861, 27 jaar oud ; hij had een dochtertje Marie Odette dat zeer jong stierf.
- Raymond, geboren op 4 november 1837, gehuwd in 1861 met Valerie van Pottelberghe de la Potterie, en overleden te Gent op 4 januari 1876, 38 jaar oud ; hij had een zoon Raoul, die op jeugdige leeftijd stierf, en een dochter Lucie.
- Marie Josephine, geboren op 7 juni 1840, gehuwd in 1860 met Charliers de Buisseret en op het kasteel te Hansbeke in het kraambed overleden op 24 augustus 1862, 22 jaar oud ; ze werd te Vinderhoute begraven.

Het echtpaar Borluut-Kervijn betrok na het overlijden van Jan Baptist van de Woestijne reeds op 10 september 1858 het kasteel te Hansbeke.

De stoffelijke overschotten van Leon Borluut, Marie Josephine de Buisseret-Borluut en haar kindje werden op verzoek van Frans Gisleen Borluut op 09.04.1863 naar de familiekerelder te Hansbeke overgebracht en bijgezet in aanwezigheid van schepen Petrus Martens als getuige⁷⁶.

Frans Gisleen Borluut bezat in 1866 te Hansbeke 185 ha 84 a 20 ca aan eigendommen met een belastbaar inkomen van 11.922 fr., in 1876 zelfs 257 ha 50 a 40 ca of circa 26% van de gemeente-oppervlakte. Bij zijn overlijden in 1883 liet hij 629 ha na, gespreid over verscheidene dorpen. Zijn vermogen werd toen op ongeveer 3,5 miljoen frank geraamd (een goed betaalde mijnwerker verdiende in 1880 een jaarloon van ca. 925 fr.).

Hij was een overtuigd katholiek en in 1870 lid van de provinciale raad van Oost-Vlaanderen. Hij omgordde te Hansbeke de burgemeesterssjerp vanaf 1861 tot aan zijn dood. Hij waakte over de stipte naleving van de wilsbeschikkingen van Jan Baptist van de Woestijne en was eveneens een grote weldoener voor de parochie en het klooster.

Frans Gisleen Borluut overleed te Gent op 9 november 1883 en werd te Hansbeke begraven. Zijn gemalin stierf, twee jaar tevoren op 22 november 1881. Hun drie kinderen waren hen voorgegaan. In een merkwaardige grafrede, vermoedelijk uitgesproken door een kloosterzuster of door Zuster Carolina kloosteroverste, werd Frans Gisleen Borluut herhaaldelijk geprezen om zijn vaderlijkheid, zijn goedheid, zijn milddadigheid.

De grafkerelder van de familie Borluut te Hansbeke bevindt zich naast de grafkapel van de familie van de Woestijne. De deksteen vermeldt : "ostium sepulturae praenobilis familiae Borluut nec non comitis de Bousies". Een gedenkplaat met grafschrift hangt aan de noorderwand van de bidkapel⁷⁷.

---

76. RAG, fHM, reg. 1, f 12r.

77. A.MARTENS, Grafstenen..., ibidem.

+

GELOOFD ZIJ JESUS-CHRISTUS!

~

Zalige Gedachtenis
van den Hoogwelgeboren Heer
Franciscus Ghislenus Borluut
BURGEMEESTER VAN HANSBEKE
geboren te Gent den 21 April 1799, en aldaar
godvruchtiglijk overleden den 9 November 1883

~

Hooge jaren zijn eene eerekroon, op den weg der
deugd te vinden. Prov. XVI. 31.
Roem, eer en vrede zullen elken mensch die wal
doet, ten deele worden. Rom. II. 19.
Gelukkig Hij, die acht geeft op den arme en allen-
dige; ten dage des onheils sal de Heer hem redden.
Ps. XI. 2.

Hoe zoet is het te sterven, voor diegenen die eene
gestadige godvrucht gehad hebben tot het Hart van
Hem die ons moet oordeelen. B. Marg. Mar.
Maria is ons leven in dit ballingsoord, zij wordt
onze soetheid in de uur des doods, door se ons kalm
en gelukkig te maken. H. Alph.

Mijn Jesus, barmhartigheid!
Zoet Hart van Maria, wees mijne toevlucht!
Goedertiere Heer Jesus, geef hem de eeuwige
rust.

R. I. P.

Gent, drukk. gebroeders Van Melle.

Bidprentje Frans Gisleen Borluut.
(Kloosterarchief Crombeen, Gent)

Wees in uwe gebeden indachtig
LUCIE - MARIE - SIDONIE - AMÉDÉE - GHISLAINE
BORLUUT
Gravin de BOUSIES

Voorzitter der Vrouwencongregatie
Lid der Deyde Orde van den H. Franciscus
in de vrede des Heeren ontslapen te Brussel in haar
80ste jaar, den 9 December 1946, gesterkt
door de H.H. Sacramenten en den
Pauselijken Zegen.

+

Gij hadt de gerechtigheid lief en haatte de onge-
rechtigheid; daarom heeft U, God, uw God gezalfd
met vreugde-olie, boven uwe medegenooten.
(Intr. Mis H. Lucia).

—

Eene grondige godsvrucht, eene geregelde een-
voudigheid, eene oprechte goedhartigheid, gepaard
met eenen onbepikten tever voor Gods glorie en
die van zijne H. Moeder, waren het kenmerk van
deze edele en deugdzaame vrouw.

Allen die haar kenden waren gesticht door haar
voorbeeldig en door-christelijk leven.

Bedeeld met een medelydend hart, stortte zij troost
en erbarming uit over elke droefheid en over elk
lijden en zoo gaarne kwam zij persoonlijk door hare
aalmoezen de noodlijdenden ter hulp.

In alle omstandigheden behartigde zij het vrij
Katholiek Onderwijs; zij beminde den luister van
Gods eeredienst, de schoonheid van zijnen tempel
en vond dagelijks haar welbehagen het Huis des
Heeren te bezoeken.

Hare dood was dan ook de trouwe weerklink van
haar deugdzaam leven. Gesterkt door de zalige
vertrouwingen van den H. Godsdienst en gansch
onderworpen aan Gods H. Wil, ontsiep zij zachtjes
in den Heer... stichtende dood die als de belooning
is geweest van haar verdienstelijk leven en van
hare groote godsvrucht tot Maria.

Beminde Kinderen en Kleinkinderen, vaartwel, ik
blijf U beminnen. Vergeet mij niet in uwe gebeden;
tot wederziens in den Hemel.

Barmhartige Jezus, geef haar de eeuwige rust.

e Borluut.

Bidprentje Lucie Borluut.
(Verzameling Albert Martens, Gent)

ADMINISTRATIEVE VERWIKKELINGEN.

De aanvraag tot machtiging van het armbestuur om het legaat van Jan Baptist van de Woestijne te mogen aanvaarden werd door het gemeentebestuur op 30.12.1858 aan de provinciale overheid overgemaakt⁷⁸.

Op nationaal vlak twistten katholieken en liberalen sinds geruime tijd over de liefdadige stichtingen. De liberalen wilden het alleenrecht voor de liefdadigheidsbureaus terwijl de katholieken beweerden dat de schenkers naar eigen keuze bestuurders mochten aanduiden.

In een schrijven dd. 29.09.1859 deelde Victor Tesch, minister van Justitie, mede dat het armbestuur, ingevolge "het aangenomen wettelijk grondstelsel", niet kon gemachtigd worden het legaat te aanvaarden omdat de gelegateerde eigendommen, wegens hun bestemming tot godshuis, moesten toegewezen worden aan de Besturende Commissie van de Burgerlijke Godshuizen. Bovendien merkte hij op dat particulieren (in casu de vernoemde Zusters van Sint Vincentius a Paulo) niet belast konden worden met het beheer van een schenking, bestemd voor een openbare dienst, zelfs niet door zich te beroepen op een erfpachtrecht.

Aangezien te Hansbeke geen Besturende Commissie van Burgerlijke Godshuizen bestond verzocht de arrondissementscommissaris van Gent in zijn brief van 08.10.1859 het gemeentebestuur een dergelijke instantie op te richten die zich zou moeten beraden over de aanvaarding van de blote eigendom, gelegateerd aan het armbestuur, en over het erfpachtrecht, gelegateerd aan de vernoemde religieuzen.

Dientengevolge stichtte de gemeenteraad op 17.11.1859 een Besturende Commissie van Burgerlijke Godshuizen. Met eenparigheid van stemmen benoemde de raad Frans Gisleen Borluut, grondeigenaar en nieuwe kasteelheer, Pieter Frans Bullens, pastoor, Bernard Van Der Plaetse, olieslager, Jacob De Pauw, landsman en August Fobe, gemeentesecretaris, onder het wettelijk voorzitterschap van burgemeester Jan Baptist Van Overbeke, tot leden van de commissie⁷⁹.

Nog dezelfde dag vergaderde de opgerichte commissie. Ze besloot unaniem de machtiging te vragen om de blote eigendom van het klooster, hospitaal, erven en zaailand, met behoud van het er aan verbonden erfpachtrecht ten gunste van de Zusters van Sint Vincentius a Paulo, te mogen aanvaarden. Ter staving van haar besluit merkte ze aan dat het beheer en de dienst in het gesticht sedert de oprichting "met alle wenschelijke voorzorgen en verknochtheid" door de erfpachteressen en hun medezusters uitgevoerd werd, en dat alle onkosten tot onderhoud van de ouderlingen en wezen, van taal- en werkonderwijs, ter ontlasting van het armbestuur en in het algemeen welzijn van de gemeente, uitsluitend door de testateur en sinds zijn overlijden door zijn erfgenamen gedragen werden. Ze benadrukte bovendien dat de minste inbreuk op de wilsbeschikkingen van de erflater zou leiden tot de "intrekking of tenminsten groote stremming van de overvloedige milde bron, die de ganse bekostiging van het gesticht beheerscht", zonder dewelke "de besturende commissie zich in de onmogelijkheid zou zijn gesteld, zelfs een gering deel der onderhoudskosten van het gesticht te bestrijden met den opbrengst der gelegateerde goederen, welke schier geheel zou moeten worden besteed in onderhoud der ruyme gebouwen belastingen beheer, en het gansch buyten het bereik der gewoone gemeente- en armmiddelen zou zijn om in den onderhoud der arme weezen en ouderlingen te voorzien"⁸⁰.

De gemeenteraad deelde dezelfde mening⁸¹.

Ingevolge een nieuw ministerieel schrijven van 28.03.1860, waarin een voorstel tot schrapping van de

---

78. RAG, fHM, reg. 8, f 88r.

79. Ibidem, reg. 8, f 94v.

80. Ibidem, reg. 68, f 1v, zitting commissie burgerlijke godshuizen van 17.11.1859.

81. Ibidem, reg. 8, f 95v, gemeenteraadszitting van 17.11.1859.

erfpacht geformuleerd werd, vroeg de Commissie het standpunt van de Zusters van Sint Vincentius a Paulo. In hun schriftelijk antwoord van 22.05.1860 beriepen de erfpachteressen zich op het recht, hen toegekend door het testament van Jan Baptist van de Woestijne, en waren verre van afstand te doen niet geneigd tot de minste wijziging van hun erfpacht.

Ook de Commissie van Burgerlijke Godshuizen, vergaderd op 23.05.1860, bleef bij haar besluit van 17.11.1859. Ze onderstreepte andermaal dat "den erfpacht met zijne uytwerkselen aen het bestand en onderhoud van het hospitaal hoogst noodzakelijk en zelfs onontbeerlijk is" en "desselfs bloeyenden ende tegenwoordigen stand niet zou kunnen worden behouden zonder de bestendige tusschenkomst van de gemeente en armbestuur mits toelaegen van tenminsten 6.000 fr 's jaers, en alzoo de commissie armbestuur en gemeente het grootste belang is hebbende opdat er door onvoorzichtige aantijgingen aen de beschikkingen van 's overledens uyttersten wil de rijke bron, die aen desselfs uytwerking is verkleefd, niet ophoude of gestremd worde".

Ze liet aan het plaatselijk bestuur weten "dat zij het behoud van den erfpachtrecht als onafscheydbaar van de gifte des blootens eygendom aenziende, op geender wijze ter verhinderung van denzelven tot eenige rechterlijke of andere middelen geneigd is en desnoods de enkele en zuivere weggeving der begiftiging hun gedaen in de belangen der gemeente en armbestuur zou verkiezen". Met deze verklaring zinspeelde men op de clause van het testament waarbij Frans Gisleen Borluut legataris werd in geval het armbestuur het legaat van Jan Baptist van de Woestijne niet zou (of mocht) aanvaarden⁸².

De gemeenteraad in zitting op 26.05.1860 schaarde zich andermaal achter het standpunt van de Commissie en liet aan het hoger bestuur weten dat hij volhardde in zijn voorgaande deliberatie van 17.11.1859 "streckende ter aanvaerding van de blooten eygendom van godshuys en aanhorigheden met den er aangehechten erfpacht"⁸³.

Door deze aanslepende situatie werd ook het legaat van Jan Baptist van de Woestijne aan de kerkfabriek en armbestuur betreffende een hofstede met landerijen te Maldegem (34 ha 13 ca), een hofstede met akkers te Bellem (9 ha 43 a) en een partij land te Mariakerke (1 ha 50 a) geblokkeerd⁸⁴. In antwoord op een herinneringsbrief dd. 19.11.1861 van de arrondissementscommissaris van Gent⁸⁵ bevestigde de burgemeester nogmaals het standpunt van de betrokken besturen maar verzocht bij hoogdringendheid het legaat van de hofsteden los te koppelen van het legaat van het klooster⁸⁶.

Dit verzoek bleef niet zonder gevolg. Bij Koninklijk Besluit van 17.04.1862, verschenen in het Belgisch Staatsblad nr. 111-112 van 20 en 22 april daaropvolgend, werd de kerkfabriek en het armbestuur gemachtigd de eigendommen te Maldegem, Bellem en Mariakerke te aanvaarden. Omtrent het legaat van het klooster zou later uitspraak gedaan worden.

De uiteindelijke beslissing dienaangaande liet echter nog jaren op zich wachten. Intussen werd het klooster, hospitaal en bijhorende landerijen in de kadastrale legger (1864) (ten onrechte) onder de eigendommen van het armbestuur van Hansbeke opgenomen.

---

82. Ibidem, reg. 68, f 2v, zitting commissie burgerlijke godshuizen van 23.05.1860.

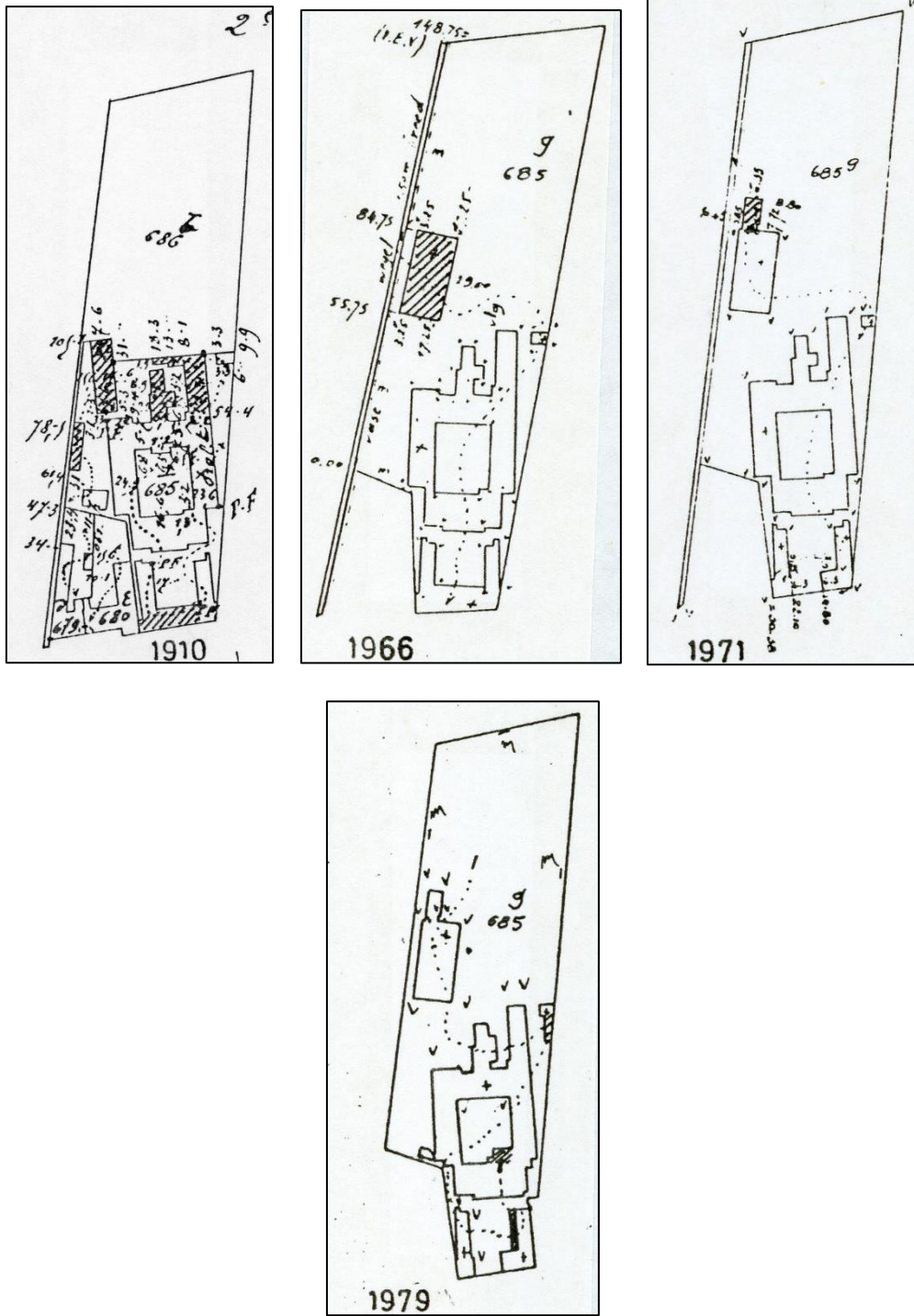
83. Ibidem, reg. 8, f 97r, gemeenteraadszitting van 26.05.1860.

84. A.MARTENS, Enkele aanvullende gegevens betreffende bouw en bouwheer van de Philomenakapel te Hansbeke, in Het Land van Nevele, jg. XVIII, afl. 2, juni 1987, pp. 125-130.

85. RAG, fHM, reg. 68, los blad.

86. Idem.

Kadastrale metingschetsen 20ste eeuw.

1810: na herbouw kapel, bouw jongensklas, tweede bewaarklas, nieuw weeshuis en uitbreiding boerderij,

1966: na afbraak boerderij en St.-Vincentiuszaal, bouw nieuwe bewaarklassen,

1971: na bouw vierde kleuterklas en afbraak bovenbouw,

1979: na bouw toiletten, herbouw bestaande overdekte speelplaats en bouw zithoek in kloosterhuis.

(Tekeningen Guido Schaeck, Landegem)

AANNEMING VAN DE MEISJESSCHOOL (1863).

Op 23 juli 1863 richtte Zuster Seraphina, kloosteroverste, een schriftelijk verzoek tot het gemeentebestuur om de bijzondere school in het klooster als gemeenteschool aan te nemen. De bedoeling van deze aanvraag is duidelijk : het verwerven van een vergoeding voor armenonderwijs. Het schoolgeld van betalende leerlingen was wellicht ontoereikend om de onkostenlast van de school volledig te delgen.

Als gevolg daarvan verleende de gemeenteraad in haar zitting van 19.09.1863, voor het schooljaar 1863-1864, aan de kloosterschool een toelage van 250 fr. als schadeloosstelling voor het onderwijs dat er kosteloos aan de arme meisjes verstrekt werd⁸⁷. Gelet op het grote aantal meisjes, die volgens het Koninklijk Besluit van 26.05.1843 recht hadden op kosteloos onderwijs, werd deze gemeentelijke subsidie voor het daaropvolgende schooljaar tot 350 fr. verhoogd⁸⁸.

Op 16.05.1865 besloten de gemeenteraadsleden aan het opperbestuur machtiging te vragen om de bestaande meisjesschool als gemeenteschool te mogen aannemen⁸⁹. Volgens hun betoog voldeed deze instelling aan alle eisen, gesteld door de wet van 23.09.1842 op het lager onderwijs, waren de klaslokalen in ieder opzicht zeer geschikt en werd het onderwijs volgens de erkende leerstelsels door zeer bekwame zusters gegeven. Ze motiveerden hun aanvraag bovendien door er op te wijzen dat in de kloosterschool 69 arme meisjes kosteloos onderricht genoten, waarvan de kosten door het armbestuur niet konden gedragen worden en dat de bestaande gemeenteschool geen voldoende ruimte bood om er ook deze kinderen onderwijs te geven. Daartoe zouden nieuwe klaslokalen moeten bijgebouwd worden die, nader beschouwd, wegens het bestaan van de meisjesschool toch nutteloos en overbodig zouden zijn.

Het opperbestuur verleende uiteindelijk machtiging tot aanneming van de meisjesschool^{90 91}.

HET SINT-VINCENTIUSZAALTJE.

Op 25 januari 1854 werd te Hansbeke de "Societeit van den H.Vincentius a Paulo" gesticht. De aanwezige leden-stichters verkozen Charles Van Overbeke, 25-jarige zoon van Jan Baptist Van Overbeke, burgemeester⁹², als voorzitter en pastoor Pieter Frans Bullens als erevoorzitter⁹³.

Deze vereniging van jongelingen had tot doel "de heiliging harer leden en de verchristelijking van den naaste, door het persoonlijk beoefenen der werken van barmhertigheid". Behoeftige gezinnen werden op discrete wijze benaderd en geholpen door het verstrekken van voedsel en kleding of door het verlenen van (steun)geld tot het aanschaffen van onontbeerlijke benodigdheden.

Ten bate van het genootschap liet François Borluut, intussen burgemeester, nog vóór 1865 op zijn kosten een klein gebouw (10,60 m x 6,30 m) met aanbouw (1,60 m x 4,30 m) oprichten langs de voetweg van het dorp naar Doornbos, op het westeinde van het perceel B 683c behorend tot het erf van het klooster,

---

87. RAG, fHM, reg. 8, f 116v, en 118r.

88. Ibidem, f 125r, gemeenteraadszitting van 17.09.1864.

89. Ibidem, f 130 v.

90. Ibidem, f 134v, gemeenteraadszitting van 16.09.1865.

Ibidem, reg. 9, f 3r, gemeenteraadszitting van 15.09.1866.

91. Raakpunten tussen de meisjesschool en de gemeente of het gemeentelijk onderwijs worden hier slechts terloops vermeld. Een uitvoerige bijdrage over het (gemeentelijk) onderwijs te Hansbeke is overigens in voorbereiding.

92. M.T.VAN HECKE, O.G.WILLEMOT, Jan Baptiste Van Overbeke, burgemeester van Hansbeke (1847-1860) en zijn nakomelingen, in Het Land van Nevele, jg. XVI, afl. 2, 3-4, jg. XVII, afl. 2.

93. KAH, Verslagboek van de Societeit van de H.Vincentius a Paulo, 1854-1855.

vlakbij het ingangshek van de boerderij⁹⁴.

Aanvankelijk vonden in dit gebouwtje vergaderingen van het Sint-Vincentiusgenootschap, later bijeenkomsten van de Societeit van de H.Familie plaats. In de loop der jaren werd het zaaltje door de sociaal voelende vereniging, niet alleen als vergaderplaats, maar ook als feestzaal en als volksboekerij gebruikt.

Tijdens de eerste wereldoorlog werd het zaaltje door het "Werk der Volkssoep" als werkplaats aangewend waar men aan de noodlijdende bevolking soep en levensmiddelen uitdeelde.

Nadat de bibliotheek overgebracht was naar de noordelijke aanbouw van de pastorie en er heropend op 27 januari 1935, werd het St.-Vincentiuszaaltje ingenomen door het patronaat onder leiding van E.H.Frans Dhooghe, onderpastoor⁹⁵.

Tijdens de teloorgang van het St.-Vincentiusgenootschap mocht het gebouwtje door (parochiale) verenigingen, die er om verzochten, gebezigd worden. De aangenomen jongensschool hield er sinds jaren prijsuitdeling op het einde van het schooljaar. Na de ontbinding van de societeit, die laatst vergaderde op 08.07.1948, stelde men duidelijk dat het St.-Vincentiuszaaltje tot de aanhorigheden en de eigendom van het klooster behoorde, aangezien het bouwperceel binnen de grenzen van de eertijds gelegateerde boomgaard lag.

In 1950 verkreeg E.H.Luc Lammens, de nieuwe onderpastoor, van Zuster Dymphna, kloosteroverste, de toestemming om het gebouwtje, dat in vervallen toestand verkeerde, op te smukken en in te richten als vergaderlokaal voor parochiale groeperingen en als amusementszaaltje voor het heropgerichte patronaat⁹⁶.

Uiteindelijk werd het Sint-Vincentiuszaaltje voor 500 fr. overgelaten aan en in september 1956 door Etienne Mestdagh, ondernemer te Merendree, gesloopt⁹⁷.

STICHTING VAN DE BEWAARSCHOOL (1875).

Op 5 januari 1875 telde men in de lagere school 156 meisjes, 60 betalenden en 96 die kosteloos onderwijs genoten. In de kantwerkschool waren er 93 leerlingen. In het hospice verbleven 15 mannen en 15 vrouwen, in het weeshuis 16 weesmeisjes, in het klooster 8 religieuzen⁹⁸.

In hetzelfde jaar werd op de koer van de meisjesschool langs de straatkant een overdekte speelruimte en een nieuw klaslokaal gebouwd, uitgerust met de nodige lessenaars en schrijfborden, waarvan de bouw- en inrichtingskosten door Frans Gisleen Borluut gedragen werden.

Zuster Caroline, kloosteroverste, opende op 1 oktober 1875 in deze nieuwbouw een bewaarschool voor kinderen van 2 tot 6 jaar. Ze ontvingen er "een met hunne jaren overeenstemmend" onderricht en werden "met vrucht voorbereid tot het verdere lagere onderwijs". Per 1 april 1876 kwamen 78 kinderen naar deze bewaarklas. Na de paasvakantie steeg hun aantal tot 119, waarvan 74 kosteloos onderwezen werden⁹⁹.

---

94. Zie kadastrale metingschets dd. 1865.

95. KAH, Verslagboek van het Sint-Vincentiusgenootschap 1929-1943.

96. KAH, Liber Memorialis, p. 60.

97. KACG, Memorieboek..., ibidem.

98. RAG, fHM, bd. 58, los blad.

99. Ibidem, reg. 9, f 113v.

Het gemeentebestuur, dat reeds in de gemeentebegroting van 1876 een toelage van 400 fr. voor de nieuwe school had opgenomen¹⁰⁰, vroeg, gevolg gevend aan het smeekschrift dd. 10.07.1876 van Zuster Carolina, onmiddellijk aan de bevoegde overheid machtiging tot aanvaarding van de bewaarschool als aangenomen school, om aldus met tussenkomst van staat, provincie en gemeente in de onderhoudskosten ervan te voorzien¹⁰¹. Deze machtiging werd reeds bij besluit van 02.09.1876 door de Bestendige Deputatie van de Provinciale Raad van Oost-Vlaanderen verleend¹⁰².

VERKOOP VAN HET KLOOSTER (1876).

Na verloop van jaren was de Besturende Commissie van Burgerlijke Godshuizen nog steeds niet gemachtigd om de gift van het gasthuis, volgens de wilsbeschikkingen van Jan Baptist van de Woestijne, te aanvaarden.

Er kwam opnieuw een ministerieel schrijven dd. 20.11.1866 waarin de commissie nog maar eens aangepord werd zich andermaal te beramen om, tegengesteld aan haar vorige besluiten, toch nog de autorisatie tot aanvaarding van het legaat te vragen ongeacht de uitdrukkelijke bepalingen van het testament betreffende het erfpachtrecht.

Zowel de commissie¹⁰³ onder voorzitterschap van Frans Gisleen Borluut (die het burgemeestersambt sedert 1861 waarnam), als de gemeenteraad¹⁰⁴ bekrachtigden op 13.12.1866 hun vorige beraadslagingen. Ze voegden er aan toe dat "bij de minste aanranding der beschikkingen van het testament" het gasthuis "aen zijne eigene middelen overgelaeten" slechts in staat zou zijn "boven de zware lasten welke desselfs gebouw teweegbrengen, acht à tien personen" te herbergen mits medehulp van gemeente en armbestuur, daar waar sedert jaren "twee en veertig gestadig weelderig van alle zorgen omringd kosteloos worden verzorgd" door de erfgenamen in navolging van hun erflater.

Om uit de kringloop te geraken stelde men tenslotte dat, in geval de machtiging zonder wijzigingen aan de erfpacht niet zou verleend worden, de commissie genoodzaakt zou zijn in het belang van de gemeenschap de aanvaarding van het legaat te weigeren.

De plaatselijke instanties waren er blijkbaar van overtuigd dat de testamentaire beschikkingen door de rijke erfgenamen van Jan Baptist van de Woestijne volledig zouden gerespecteerd worden in geval het godshuis in hun bezit zou komen bij weigering van het legaat door de commissie (armbestuur). Trouwens hadden deze erfgenamen de stipte naleving van de bepalingen van het testament steeds nagestreefd en reeds gedurende acht jaar, zoals tevoren hun erflater, alle onkosten van het godshuis ten hunnen laste genomen.

Met een verzoekschrift van 10.11.1870 aan koning Leopold II werd door de Commissie van Burgerlijke Godshuizen evenwel een ultieme poging ondernomen om alsnog de bekrachtiging van het legaat volgens de beschikkingen van het testament te verkrijgen¹⁰⁵. Het kabinet van de koning liet (echter) met een lachniet briefje van 22.11.1870 weten dat het rekwist aan de Minister van Justitie overgemaakt werd¹⁰⁶.

Uiteindelijk kregen noch het armbestuur noch de Commissie van Burgerlijke Godshuizen toelating tot

---

100. Ibidem, f 117r, gemeenteraadszitting van 18.09.1875.

101. Ibidem, f 117r, gemeenteraadszitting van 21.07.1876.

102. Ibidem, f 119r, gemeenteraadszitting van 16.09.1876.

103. Ibidem, reg. 68, f 3r.

104. Ibidem, reg. 9, f 5r.

105. Ibidem, reg. 68, los blad.

106. Ibidem, los blad.

aanvaarding van het legaat van Jan Baptist van de Woestijne zodat, volgens uitvloeisel van de testamentaire clause, het klooster in bezit kwam van Frans Gisleen Borluut.

Teneinde de instandhouding van het godshuis te verzekeren, verkocht deze het klooster met aanhoorigheden, alsmede de bijhorende landerijen (A372, 375, 400a, 401a, 403a,453, B581) met een totale oppervlakte van 3 ha 53 a 20 ca aan E.H. Henri Mortier¹⁰⁷, onderpastoor op de St.-Martinusparochie te Ekkerghem-Gent. De koopsom bedroeg 27.000 fr. die volgens verklaring van de verkoper door de koper aan hem werd overhandigd (sic). De verkoopakte, verleden op 15 mei 1876 voor Alfons De Lange notaris te Evergem, stipuleerde dat de eigendommen volgens de wilsbeschikkingen van Jan Baptist van de Woestijne verhuurd waren aan Louise Van Acker en consoorten met erfpacht tot in het jaar 1957 voor een jaarlijks bedrag van 25 fr.¹⁰⁸.

Na het overlijden van E.H. Henri Mortier op 30 september 1888 te Grotenberge, vererfde het klooster met de akkers aan zijn oudere broer E.H. August Mortier¹⁰⁹, pastoor van de St.-Salvatorparochie te Gent, ingevolge een verdelingsakte van 24 december 1888 opgemaakt door notaris Leo Nève te Gent.

Twee jaar later, op 7 juni 1890, verschenen voor dezelfde notaris de religieuzen Mathilde Bonnaerens en Sophie Simoens, de enige overlevenden van de erfpachteressen, die een akte van schenking onder levenden van het erfpachtrecht ondertekenden ten overstaan van Hortense De Keyser¹¹⁰, Pauline Valckeniers¹¹¹, Julie Van Mechelen¹¹², Eugenie Vermeersch¹¹³, Clemence Carlé¹¹⁴ en Pauline De Smet¹¹⁵, zusters van de Orde van Sint Vincentius a Paulo, geheten Crombeen. Deze laatsten verklaarden het erfpachtrecht op de eigendommen, vermeld in het testament van Jan Baptist van de Woestijne, ten voordele van de twee langstlevenden onder hen te aanvaarden, waarbij ieder recht van degenen die eerst stierven door het feit zelf verviel. Ook E.H. August Mortier erkende de begiftigden als zijn nieuwe huursters.

-
107. Henri Mortier, zoon van Ludovicus en Adelaide Dullaert, geboren te Gent op 23.02.1840, priester gewijd te Gent op 21.05.1864, kapelaan bij de heer Varnewijck te Lovendegem (25.05.1864), onderpastoor te Gent St.-Martinus (31.12.1867), pastoor te Grotenberge (08.03.1880), overleden te Grotenberge op 30.09.1888.
  108. Zoals hoger aangehaald (zie noot 66) kon de eigendom van het klooster niet aan de (niet-staatserkende) congregatie worden overgedragen. Ook Frans Gisleen Borluut heeft blijkbaar gehandeld volgens de wens van de diocesane overheid. Om de onroerende goederen te Hansbeke in veilige banen te houden, werd het bezit van de eigendommen in handen gelegd van een tussenpersoon, een diocesane priester, die het volle vertrouwen waardig was. Deze oplossing hield nochtans zekere risico's in : de stroman kon overlijden zonder testament na te laten zodat zijn erfgenamen roet in het eten konden gooien, hij kon insolvent verklaard worden of dies meer. (J.ART, ibidem).
  109. August Mortier, zoon van Ludovicus en Adelaide Dullaert, geboren te Gent op 10.02.1837, priester gewijd te Gent op 22.09.1860, leraar aan het St.-Vincentiuscollege te Eeklo (23.09.1860), onderpastoor te Gent St.-Salvator (03.03.1869), pastoor te Bottelare (05.01.1880), pastoor te Gent St.-Salvator (01.12.1884), erekanunnik te Gent (05.09.1909), ontslagnemend op 08.07.1920, overleden te Gent op 28.03.1925.
  110. Hortense De Keyser (Zuster Victoria), dochter van Jan Frans en Theresia De Boever, geboren te Waarschoot op 15.05.1853, ingetreden op 21.06.1876, geprofest op 20.09.1877, overleden te Denderleeuw op 13.11.1923, was kloosteroverste te Denderleeuw en te Massemen.
  111. Pauline Valckeniers (Zuster Fidelia), dochter van Jan Baptist en Maria Theresia Goeyers, geboren te Meerbeke op 25.03.1834, ingetreden op 04.10.1854, geprofest op 05.01.1856, overleden te Gent op 25.06.1908.
  112. Julie Van Mechelen (Zuster Hieronyma), dochter van Jan en Camelia Schroyers, geboren te Doel op 30.09.1861, ingetreden op 22.09.1885, geprofest op 05.01.1887, vertrokken naar Argentinië op 10.05.1896 en er overleden te Villa Urquiza op 09.01.1953.
  113. Eugenie Vermeersch (Zuster Damiana), dochter van Petrus en Melanie Ryckaert, geboren te Aalter op 24.06.1861, ingetreden op 21.07.1886, geprofest op 03.04.1888, overleden te Knesselare op 06.02.1938.
  114. Clemence Carlé (Zuster Godelieve, dochter van Benedict en Catharina Geerstman, geboren te Meldert op 07.08.1843, ingetreden op 02.03.1868, geprofest op 08.09.1869, overleden te Gent op 03.11.1919, was kloosteroverste te Massemen, Knesselare, Ursel en in het moederhuis te Gent.
  115. Pauline De Smet, (Zuster Basilia), dochter van Guillelmus en Maria Catharina De Vreeze, geboren te Gent op 12.11.1835, ingetreden op 08.12.1859, geprofest op 05.02.1861, overleden te Gent op 05.05.1906.

Groepsfoto van de zondagsschool te Hansbeke, 1899

Van links naar rechts :

Voorste rij : 6. Louise Lambrecht ?, 7. Zuster Juliana ?, 10. Louise Willems.

Tweede rij : 1. Hippoliet D'Herde, pastoor, 6. Rosalie Martens, 7. Irma Martens, 9. Angellique De Mynck, 10. Louise De Schuyter ?, 11. Suzanne De Maegd, 12. Louise Wille, 13. Zenoble Planckaert.

Derde rij : 4. Philomena Maenhout of Louisa Claeys, 10. Alice Mareel.

Vierde rij : 7. Maria Mortier.

(Foto Michel Beirnaert, Hansbeke)

TIJDENS DE SCHOOLSTRIJD (1879-1884).

Toen in het Vlaamse land heftig gereageerd werd tegen de nieuwe schoolwet van 1 juli 1879, was de houding van het bestuur van de (aangenomen) bewaar- en meisjesschool afdoend en kordaat.

Op 21.08.1879 stuurde Zuster Carolina als kloosteroverste en schooldirectrice aan het gemeentebestuur een brief, waarin ze verzaakte "aan de adoptie harer school voor meisjes en harer bewaarschool voor kinderen van beide geslachten". Zodoende dienden deze scholen als vrije instellingen beschouwd te worden.

De gemeenteraad in zitting van 10.09.1879 verleende Zuster Caroline eervol ontslag "als onderwijzeres bij de aangenomen school voor meisjes en bij de aangenomen bewaarschool", feliciteerde haar om haar moedige beslissing zich niet te laten dwingen "tot het geven van een onderwijs strijdig met haar overtuiging en de gedragslijn" die zij steeds gevolgd heeft, en bedankte haar tenslotte voor de ijver waarmee zij de kinderen heeft onderwezen die aan haar zorg toevertrouwd werden¹¹⁶.

In antwoord op een schrijven dd. 29.09.1879 van Minister van Openbaar Onderwijs wees het gemeentebestuur naderhand "de inrichting in de gemeente van een officieel onderwijs voor kinderen van het vrouwelijk geslacht" van de hand, benadrukkende dat de meisjes sedert meer dan 33 jaar in het klooster onderwezen werden door religieuzen van de orde van de H.Vincentius a Paulo, dat dit onderwijs gegeven door bekwame onderwijzeressen tot voldoening van de ouders niets te wensen overliet en verder door deze zusters zou verleend worden "niettegenstaande de onderwijzeres-bestuurster aan de adoptie harer school verzaakt heeft"¹¹⁷. De gemeenteraad bevestigde op 20.01.1880 andermaal haar standpunt en weigerde iedere medewerking tot het bouwen van een nieuwe meisjesschool¹¹⁸.

HERBOUW VAN DE KLOOSTERKAPEL (1884).

Het oorspronkelijke kloosterkapelletje, met Sint-Jan Baptist als patroonheilige naar de naam van de weldoener, was veel kleiner dan de huidige bidplaats. Het had een veelhoekige uitbouw, waar het altaar stond, en een torentje met een klepelklokje.

Het klokje hangt thans nog in het torentje van de huidige kapel. Het voert de naam Jan Baptist. Het werd in opdracht van Jan Baptist van de Woestijne voor het godshuis van Hansbeke in 1857 gegoten door A.L.J. Van Aerschoot-Van den Gheyn, klokgieter te Leuven. Het weegt 60 kilogram en heeft een doormeter van 30 centimeter. Op de ene zijde draagt het een ingegrift kruisbeeld, een beeld van Sint Jan Baptist en een Latijnse inscriptie : "Joannes Baptista dicor, fudi me jussit praenobilis D J.B. van de Woestijne d'Hansbeke partr. nosocomio de Hansbeke MDCCCLVII". Op de andere zijde leest men : "A.L.J.Vanaerschodt major successor A.L.Van den Gheyn me fudit".

In 1884 werd het kapelletje geheel vernieuwd, zoals door Frans Gisleen Borluut vóór zijn dood gepland was¹¹⁹.

De huidige neo-gotische zaalkapel met zadeldak heeft een merkwaardige puntgevel op de westzijde. In deze westgevel, onder de spitsboog van de dubbele ingangdeur, bevindt zich het alliantiewapen van de adellijke familie Borluut-Kervijn, geschraagd door een griffioen en een leeuw. Op een lint prijkt de

---

116. RAG, fHM, reg. 9, f 156r.

117. Ibidem, f 161r, gemeenteraadszitting van 29.09.1879.

118. Ibidem, f 166r.

119. Zowel E.Soens als het Memorieboek vermelden dat de kapel in 1884 "geheel vernieuwd" werd. Het is niet duidelijk of het bedehuis toen al of niet vergroot of herbouwd werd. De vernieuwing van de kapel met het sacristietje als aanbouw komt eerst voor op een kadastrale metingsschets van 1910, opgemaakt na de bouw van een nieuw weeshuis en de uitbreiding van de boerderij.

wapenspreuk "Groeninghevelt-Groeninghevelt", een strijdkreet die herinnert aan Jan Borluut, een roemrijke voorvader in de Slag der Gulden Sporen¹²⁰.

De bidplaats wordt vooraan verlicht door vier hoge tweedelige spitsboogvensters met gekleurd ruitvormig glas in lood, twee in iedere vrijstaande zijgevel waarvan één ter hoogte van het koor. De koorvensters dragen het IHS monogram, de zaalvensters het M(aria)-initiaal. Het oksaal ontvangt licht langs een identiek venster in de westgevel, afwisselend versierd met de initialen SJ en SF die verwijzen naar Sint-Jan en Sint Franciscus.

Klasfoto met Zuster Anna (Franse les) in de meisjesschool te Hansbeke, 1900.
Foto genomen vóór de oude klaslokalen.

Van links naar rechts :

Voorste rij : Prudence Wille, Emerence Verhelst, Emelie Langerært, Augusta Mortier, Martha Mortier.

Tweede rij : Clemence Mestdagh, Anna Reynlers, Emelie Bauwens, zuster Anna, Clemence De Maegd, Martha De Grauwe, Louise De Schuyter.

Derde rij : Alice Mareel, Zulma Verstraete, Louise Wille, Suzanne De Maagd, Judith De Coster, Irma Mestdagh, Zenobie Planckaert, Helena ToUens.

Vierde rij : Emelie Claeys, Marina Zutterman, Helena Zutterman, Maria Mortier, Florence Wille, Clarlce De Coster, Leonie De Jaeger.

Achterste rij : Leonie Vermelre, Leontine Warnlers, Cordula De Graeve, Helena De Graeve, Elodie Gussée, Elodie De Clercq.

(Foto Adrien Wille-Clara Sergeant, Hansbeke)

---

120. H.MAES, Vier opstellen... 4. Borluut, in Bijdragen tot de Geschiedenis der stad Deinze, LVI, 1989, pp. 207-213.

Het kapelinterieur werd in de loop der voorbije eeuw vernieuwd en gewijzigd. Een houten gebeeldhouwd altaar stond tegen de oostgevel tussen de levensgrote houten beelden van de H.Jozef met palmtak in de rechterhand, en van de H.Maria met scepter in de rechterhand en het kindje Jezus met wereldbol op de linkerarm. Boven de lambrizing van de zijmuren spraken twee lange liturgische teksten in gotisch letterschrift aansporend tot degenen die de kapel binnentraden : "Wie volmaakt wil zijn, verloochene zichzelf, neme zijn kruis op en volge mij" en "Komt allen tot mij, gij die belast en beladen zijt, en ik zal u verkwikken". Aan de binnenmuren hingen de 14 statiën van een in hout gesneden kruisweg en 8 obiits of rouwborden met alliantiewapen of wapenschilden : van Jan Baptist van de Woestijne (1775-1858), van Ludovica de Calonne (1786-1819) zijn gemalin, van Joseph van de Woestijne (1743-1802) zijn vader, van Joanna Schoorman (1746-1784) zijn moeder, van Amand van de Woestijne (1781-1805) zijn broer, van Alfons van de Woestijne (1819-1829) zijn zoon, van Josephine (1814-1847) en Eulalie van de Woestijne (1813-1853) zijn dochters.

De houten gebeeldhouwde kommuniebank bestaat uit zes panelen, versierd met voorstellingen van een offertafel met broden, een pelikaan met jongen, het goddelijk lam met wimpel, een kelk met rijzende hostie en het IHS monogram. Het orgel op het oksaal dateert ten vroegste van 1890 en is afkomstig van Parijs uit het atelier H.Christophe & Etienne, dat op de wereldtentoonstellingen in Parijs brons (1867), zilver (1878) en goud (1889) behaalde.

Na de eerste wereldoorlog werd de beschadigde kapel opgebouwd. Felix Berengier van Nevele herschilderde de binnenmuren in 1922. De bidplaats kreeg in 1948 een nieuwe verfbeurt van Omer en Ivan De Ruyck, vader en zoon, die tegelijkertijd verschillende muurschilderingen aanbrachten onder leiding en toezicht van Michel De Loore, leraar en kunstschilder : de H.Drievuldigheid boven het altaar in het koor, een engel op beide zijmuren, de H.Elisabeth en de H.Vincentius in het kapelportaal. In het zelfde jaar vernieuwde men het gebinte van het torentje, waarbij het klokje neergelaten en van een nieuwe klepel voorzien werd. In 1951 werd het kleine sacristietje met een bergkamertje voor misbenodigheden vergroot. In 1956 legde Maurice Angenon van Gent een nieuwe dakbedekking met schaliën voor 52.327 fr. Ook T.Verdonck van Gent plaatste een metalen tabernakel met brandkist, afgesloten met twee koperen luikjes respectievelijk versierd met het Lam Gods en een offerkelk in bas-reliëf, omgeven door druivenranken en maïsstengels. Toen in 1970 de kapel op de centrale verwarmingsinstallatie aangesloten werd, verlaagde men de ruimte met een vals plafond om warmteverliezen te beperken waardoor het houten gotische gewelf aan het oog onttrokken werd. Tegelijkertijd werd het interieur gemoderniseerd, het gebeeldhouwd altaar ontmanteld en een nieuwe offertafel en een eigentijdse kruisweg geplaatst. De oude kruisweg hangt momenteel in de kerk van Vinderhoute bij gift door de Zusters Franciscanessen.

WEIGERING TOT AANNEMING VAN DE BEWAARSCHOOL (1886).

In augustus 1886 vroeg Moeder Caroline aan het gemeentebestuur om de bewaarschool opnieuw als aangenomen school te aanvaarden en een jaarlijks hulpgeld van 700 fr. toe te kennen.

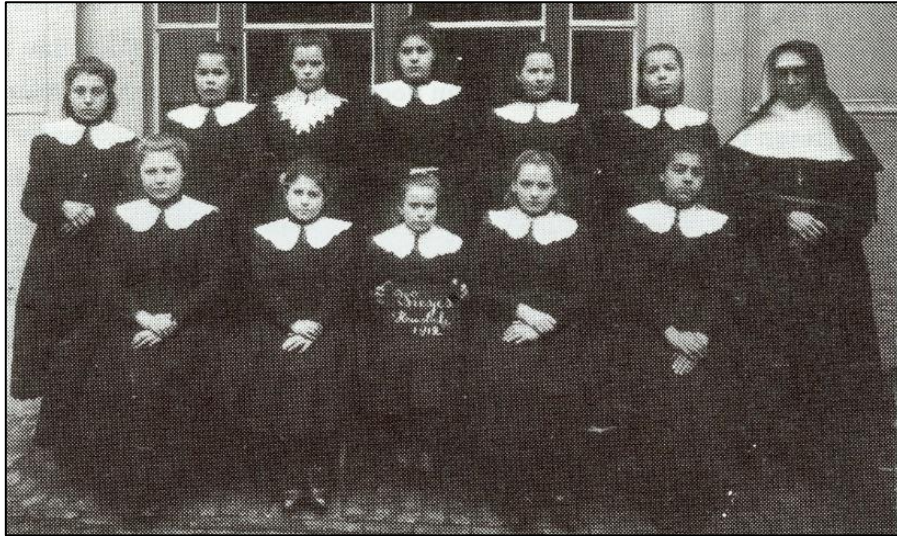
De gemeenteraad, die de omstandige redenen van deze aanvraag wenste te kennen, verdaagde haar besluit¹²¹. De uitleg van de kloosteroverste, dat het klooster 2.000 fr. minder inkomen genoot tengevolge van een nieuwe verdeling van de fondsen door de overheid van het bisdom, werd door de gemeenteraadsleden beoordeeld als onvoldoende bewezen. Bovendien was de gemeentekas zo goed als ledig, de gevraagde toelage kon niet verleend worden zonder een aanzienlijke verhoging van de hoofdelijke omslag door te voeren. De gemeenteraad vreesde, gelet op de zeer droevige toestand in de landbouwnijverheid en handel, dat een dergelijke verhoging een algemene misnoegdheid onder de inwoners zou veroorzaken. Bijgevolg werd het verzoekschrift afgewezen¹²².

---

121. RAG, fHM, reg. 9, f 255r, gemeenteraadszitting van 26.08.1886.

122. Ibidem, f 256r, gemeenteraadszitting van 25.09.1886.

Ook toen Moeder Carolina andermaal aandrong op het verkrijgen van een gemeentelijke subsidie, werd deze met eenparigheid van stemmen geweigerd. De raad oordeelde dat het bestuur van de meisjesschool een voldoende opbrengst kon bekomen door het vermeerderen van het schoolgeld van de betalende leerlingen of tenminste door het invoeren van een algemene (school)taks¹²³.

Weesjes In het klooster te Hansbeke, 1912.

Van links naar rechts : Voorste rij: Clara Van de Walle, Maria Bijl, Urbanie Crabbé, Elodie Crabbé, Marguerite Bijl.

Achterste rij : Rachel Van de Walle, Maria Goethals, Julienne Crabbé, Helena Bijl, Laura Crabbé, Marguerite Goethals, Zuster Calixte.

(Foto Marie-Therèse van Hecke, Gent)

Weesjes In het klooster te Hansbeke, 1919.

Van links naar rechts : Irma Waelbroek, Elodie Crabbé, Hermina Standaert, Maria Goethals, Maria Bijl, Laura Crabbé, Urbanie Crabbé, Marguerite Bijl, Imelde De Wulf, Marguerite Goethals, Julia Van de Voorde, Zuster Aloysia, Camilla Van de Voorde, Leonie Van de Voorde.

(Foto Zuster Chrysologa, Burst)

123. Ibidem, f 260v, gemeenteraadszitting van 23.12.1886.

Groepsfoto 1e klas meisjesschool te Hansbeke, 1912.

Van links naar rechts

Voorste rij : Maria Dobbelare, Camilla Van de Voorde, Julienne Schaelens, Bertha De Ruyck, Marguerite De Groote, Julienne Van Couter, Cyrilla Standaert, Julia Standaert, Maria Taghon, Marguerite Bogaert.

Tweede rij : Maria Reyniers, Honorine Madou, Helena Bijl, Madeleine De Maegd, Eliza Muys, Irma Gussé, Madeleine Vertriest, Emma Mettenanxt, Rachel Van de Walle, Zuster Leonarda.

Derde rij : Marguerite De Muynck, Alice Van de Voorde, Madeleine Vuylsteke, Julienne De Kesel, Clara Van de Walle, Andrea Wille, Alice Reyniers, Julia De Maegd, Clara Dierickx, Irma Van Yperen.

Achterste rij : Emma Danneels, Maria Roelandts, Maria Goethals, Clarice Martens, Laura Crabbé, Zulma Muys, Maria Lootens.

(Foto Albert Martens, Gent)

GRAAF EN GRAVIN DE BOUSIES-BORLUUT.

Lucie Borluut, dochter van Raymond en Valerie van Pottelberghe de la Potterie, werd op 7 februari 1867 te Gent geboren.

Wegens het voortijdig afsterven van haar vader erfde ze, als laatste afstammeling van de familie Borluut, het fortuin van haar paternele grootouders volgens een verkavelingsakte van 09.09.1864 verleden voor notaris Leo Nève te Gent.

Ze bracht een groot gedeelte van haar jeugd door op het kasteel te Hansbeke. Ze huwde in 1889 met graaf Boudewijn de Bousies van oude adel, zoon van Adolphe (1804, †Ghlin 16.05.1892) en Zoë de Behault (°1808, †Ghlin 02.12.1891), geboren te Bergen op 22 maart 1859.

Uit dit huwelijk sproten drie kinderen :

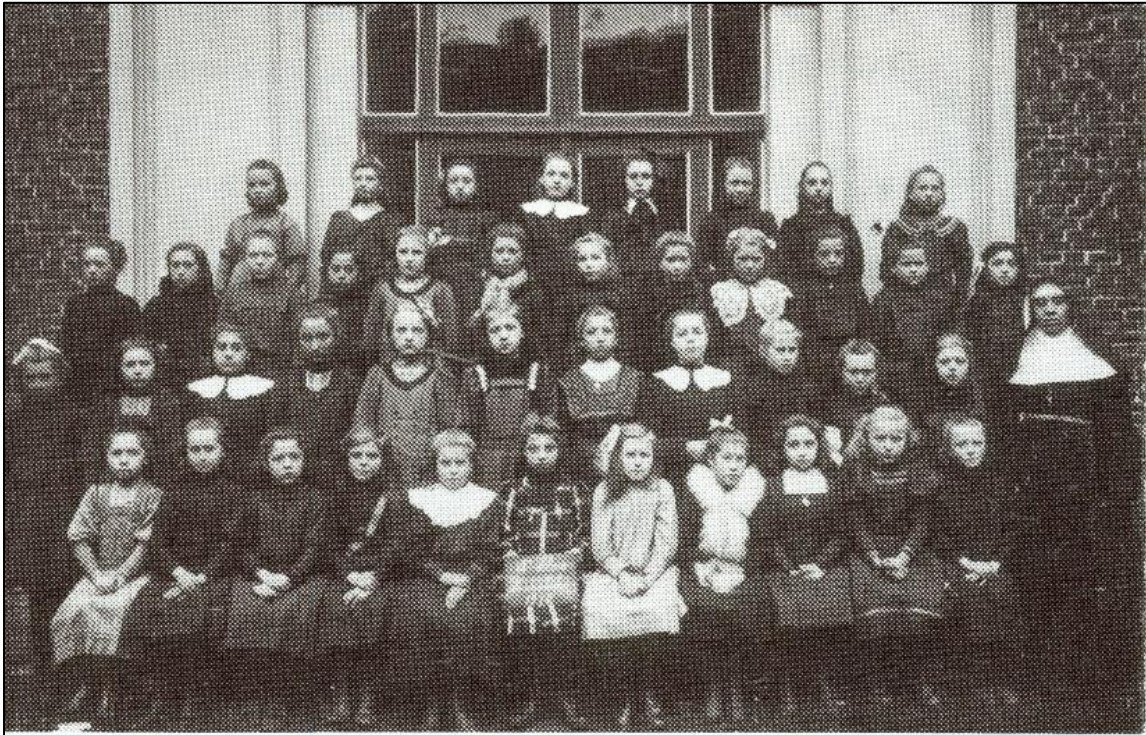
- Antoine, geboren te Gent op 20 februari 1897, gehuwd met Anne de Hemricourt de Grunne, overleden te Gstaad (Zwitserland) op 22 februari 1969 ; hij was gedurende 25 jaar burgemeester van Hansbeke en had vier kinderen : Wauthier, Boudewijn, Yolande en Clothilde.
- Ghislaine, gehuwd met Alfred de Marchant et d'Ansembourg.
- Elisabeth, gehuwd met Georges d'Ursel.

De grafelijke familie volgde de voetsporen van haar illustere voorgangers en behartigde steeds de belangen van het klooster. Vooral gravin Lucie Borluut was een milddadige weldoenster.

Valerie van Pottelberghe de la Potterie (°Gent 05.11.1839), douairière van Raymond Borluut, die soms op het kasteel te Hansbeke verbleef, overleed te Lovendegem op 24 augustus 1902 en werd op 30 augustus te Hansbeke ter aarde besteld.

Graaf Boudewijn de Bousies was burgemeester te Hansbeke vanaf 1909 tot aan zijn dood. Hij overleed te Brussel op 27 december 1921 en werd op 31 december te Hansbeke begraven. Aan het graf sprak Achiel Vuylsteke, gemeentesecretaris, namens de gemeente, en Clement De Craene, hoofdonderwijzer, namens het katholieke onderwijs, genootschappen en maatschappijen van de gemeente, ontroerende lijkreden uit.

Gravin Lucie de Bousies-Borluut stierf te Brussel op 9 december 1946. E.H.Cyriel Van Kerckhove, onderpastoor, schreef in het parochiaal Liber Memorialis : "Ze was edel van geboorte, edel van voorkomen, edel van ziel. Ze was vanaf haar jonge jaren tot in den hoogen ouderdom eene vrouw zonder vrees of blaam. Het geloof was hare kracht en tevens hare trots. Het heeft haar gesterkt in alle omstandigheden en zij heeft het zich altijd tot eene eer gerekend het fier en openlijk te belijden. Heel haar leven was in overeenstemming met haar geloof, zoodat eenieder naar haar opzag, en door haar voorbeeld werd gesticht. Zij was goed voor allen en de goede werken der parochie en vooral de armen vonden in haar een milde weldoenster". Na een indrukwekkende lijkdienst in een bomvolle kerk werd het stoffelijk overschot op 14 december tijdens een eerbiedige stilte in de familiekerelder te Hansbeke bijgezet. Deze grafkelder bevindt zich aan de noordzijde van de kerktoren.

Groepsfoto 2e klas meisjesschool te Hansbeke, 1912.
Van links naar rechts

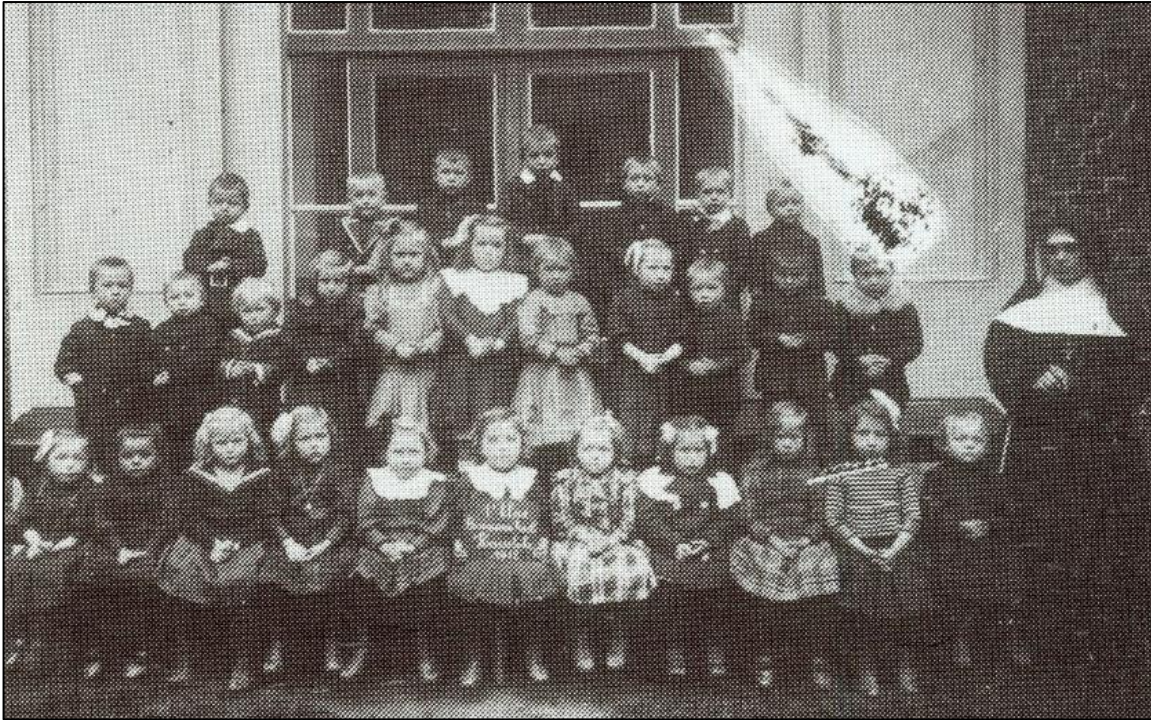
Voorste rij : Irma Lievens, Irma Mettenanxt, Andrea Goorman, Madeleine De Boever, Maria De Roo, Alida Van der Vennet, Florence De Maagd, Anna Lambert, Gabrielle Frapart, Clara De Schepper, Celesta Van de Putte.

Tweede rij: Irma Lootens, Rachel Van Ooteghem, Marguerite Bijl, Marguerite Danneels, Marguerite Bauwens, Marguerite De Jaeger, Rachel Bauwens, Marguerite Goethals, Anna Van de Putte, Julienne Cackaert, Eliza Lootens, Zuster Judith

Derde rij: Anna Lambert, Irène De Maagd, Rachel Loontjens, Irène Leys, Clarice Bauwens, Maria Algoet, Emma De Graeve, Germaine Van Overbeke, Bertha Martens, Emma Coppens, Rachel van den Berghe, Diana (?) De Cocker.

Achterste rij : Clara De Zutter, Rachel Martens, Martha Demarez. Elodie Crabbé, Irène Verhelst, Helena Cackaert, Clara Van de Walle, Clara (?) Van de Voorde.

(Foto Anna Van der Vennet, Hansbeke)

Groepsfoto 1e klas bewaarschool Hansbeke, 1912.

Van links naar rechts :

Voorste rij : 2. Algoed ?, 3. Allee De Jaeger, 4. Yvonne Vermeire, 5. Maria Flement, 6. Irma Van Nieuwenburg, 7. D'Hoore ?, 8. Marguerite Verhelst, 9. Leonie Van de Voorde, 10. Adèle Van der Plaetse, 11. D'Hoore ?

Middelste rij : 1. Adolf Union, 2. Desiré Van de Velde, 3. Stientje Hoofs, 5. Irene De Jaeger, 6. Andrea Union, 9. Maurice Flement, 10. Julien Van Ootegem, 11. René De Boever, 12. Zuster Franclsca.

Achterste rij: 1. Robert Van der Vennet, 2. Omer Vanden Bossche, 3, Maurice De Muynck, 4. Renild Raes, 5. Maurits ? Van Hove, 6. Henri De Vreese, 7. Adolf Coppens.

(Foto Marle-Therèse Van Hecke, Gent)

BETALENDE KOSTGANGERS (1890).

Omstreeks 1890 werd de oostvleugel van het godshuis, aan weerszijden van de kloosterkapel, door toedoen van gravin Lucie Borluut opgetrokken. Op de verdieping werden verschillende kamers voorzien en ingericht voor zogenaamde "kostkopers" en "kostkoopsters", oudere mensen die verlangden hun levensavond in het gasthuis onder de tedere zorgen van de kloosterzusters door te brengen. Ze genoten er, mits storting van een zeker kapitaal of tegen betaling van een maandelijks bedrag afhankelijk van hun ouderdom en levensbehoeften, een (levenslange) kost en inwoning, verzorging en bijstand bij ziekte of in stervensnood.

In principe kon iedereen een aanvraag tot opname doen. De te vervullen voorwaarden waren niet zo zeer beperkend. Aan de leeftijd werd geen maximale grens gesteld. Geboren of getogen Hansbekenaren kregen wel voorrang boven inwijkelingen. Zowel echtparen, weduwnaars of weduwen, als ongehuwde mannen of vrouwen werden aanvaard.

Ze beschikten over een éénpersoonskamer of over een ruime leefkamer met afzonderlijke slaapkamer in geval van gekoppelde kostgangers. Ze leefden min of meer privaat in hun optrekje en kregen er de eetmalen op vaste uren toegediend. Vanzelfsprekend dienden bepaalde huisregels, zoals het sluitingsuur der kloosterpoort, nageleefd en de geest van het huis geëerbiedigd te worden. Het gebeurde wel eens dat een kostganger omwille van zijn gedrag weggestuurd werd.

De meeste van de betalende kostgangers verbleven in het godshuis tot aan hun dood. Velen van hen stierven korte of vrij korte tijd na hun aankomst, hetgeen toch wel aantoonde dat de zusters zich dikwijls over reeds zieke bejaarden ontfermden. Anderen vertoefden er, om één of andere reden, slechts voor een beperkte periode. Vaak kwamen familieleden, broers, zusters, broers en zusters, echtparen, gezamenlijk naar het rusthuis. Op 15.10.1898 werden de ongehuwde broers (Jan Baptist 77 jaar en August 76 jaar) en de ongehuwde zusters (Rosalia 83 jaar en Maria 71 jaar) Onderbeke, geboortig van Meigem en afkomstig van Poesele in het hospice opgenomen. Drie van hen overleden in het daaropvolgende jaar terwijl Jan Baptist hen vijf jaar overleefde. Sommige kostgangers waren verwant met een te Hansbeke werkzame kloosterzuster. Frans De Cuyper en Philomena Pauwels, afkomstig van St.-Niklaas, ouders van Zuster Thomasie, vierden er hun gouden bruiloft op 8 september 1938.

Het aantal kostkopers en -koopsters bleef aanvankelijk beperkt tot een achttal personen, benevens een dertigtal bejaarden in het godshuis en een wisselend aantal weesmeisjes in het weeshuis. Volgens de constructieve mogelijkheden binnen de bestaande gebouwen werden met verloop van jaren bijkomende kamers voor het stijgend aantal betalende kostgangers ingericht. Ook in de gemeenschappelijke zalen verbleven betalende kostgangers, alsdan tegen voordeliger financiële voorwaarden dan deze voor alleenwonenden. Ingevolge de steeds gunstiger sociale omstandigheden betaalden uiteindelijk alle bejaarden in het rusthuis, zowel dezen die in de gemeenschappelijke zalen of op afzonderlijke kamers verbleven, een navenante verblijfsvergoeding.

Soms, vooral in de laatste decennia, betrokken rustende priesters gedurende een min of meer lange tijd een privaatkamer in het godshuis : de EE.HH. Cocquyt, Decapmaker, De Smet, De Spiegelare, Nieuwlandt, Pungs, Van den Broecke. Deze priesters droegen tijdens hun verblijf dagelijks het H.Misoffer op in de kloosterkapel, bijgewoond door de kloosterzusters. Ze hielden soms een geestelijke lezing of conferentie, ter ontlasting van de geestelijke directeur van de kloostergemeenschap.

Groepsfoto 2e klas bewaarschool Hansbeke, 1912

Van links naar rechts :

Voorste rij : 2. Maria Claeys, 4. Adrienne De Boever, 8. Elza Van Nieuwenburg,
9. Angèle Vermeire, 10. Virginia Standaert, 11. Maria Vanden Bossche, 12. Estella
De Jaeger, 13. Marguerite De Roo.

Middelste rij : 2. Arthur De Boever, 3. Anna Van Tornhout, 4. Suzanna Van der
Plaetse, 6. Clara De Groote, 8. Anna Janssens, 10. ? De Maegd, 11. Irma De
Maegd, 12. Clara Mestdagh, 14. Emiel Van Ooteghem, 15. Maurice Mestdagh, 16.
Eliza Verplaetse, onderwijzeres.

Achterste rij : 2. Leon Van der Vennet, 3. Octaaf Demarez, 4. Gerard Van der
Vennet, 5. René Van Yperen, 6. Gaston Baele, 8. René Braet, 9. Robert Cackaert,
10. Maurice D'Hoore, 12. Hilaire D'Haenens, 14. René Saelens.

(Foto Anna Van der Vennet, Hansbeke)

Groepsfoto 3e klas Jongensschool (bovenklas) Hansbeke, 1912.

Van links naar rechts :

Voorste rij : 2. Michel Cathoir, 3. Richard Van der Vennet, 6. René Cathoir, 6. Armand De Muynck, 7. Jules De Boever, 9. Antoon Vuylsteke, 10. Jozef Van Overbeke, 11. Michel Van Couter.

Middelste rij : 1. Jules Zutterman, 5. ? De Smet, 6. Bernard De Decker, 9. René Lanckzweert (Alberlc Bauwens).

Achterste rij : 2. Gerard Van der Vennet, 3. ? Vervynckt, 8 . Emiel Van Tornhout, 12. Zuster Maura.
(Foto Albert Martens, Gent)

GOUDEN JUBILEUM (1896).

Op dinsdag 26 mei 1896, derde Pinksterdag, herdacht men de vijftigste verjaardag van de stichting van het klooster. De Hansbeekse bevolking bracht een dankbare hulde aan de menslievendheid van de stichter en de weldoeners van het godshuis en aan de zelfopoffering van de kloosterzusters.

Tegelijkertijd werd Zuster Bonaventura gevierd om haar ononderbroken toewijding en inzet gedurende een halve eeuw als meesteres in de kantwerkschool. Ook de gezusters Melanie en Amelie Goorman, speldenwerksters in de school vanaf haar oprichting, werden in de bloemetjes gezet.

Klokgelui en kanonschoten kondigden het jubelfeest aan. Om 9 uur stapten de leerlingen van de zondagsschool, de meisjes van de dagschool, de weesmeisjes en de bejaarden van het gesticht, de religieuzen, de parochiale geestelijkheid, de leden van het arm-, kerk- en gemeentebestuur en een groot aantal inwoners stoetsgewijze door de feestelijk versierde straten naar het grafelijk kasteel. Graaf Boudewijn de Bousies en gravin Lucie Borluut, evenals mevrouw Valerie Pottelberghe de la Potterie, voegden zich bij de naar het dorp terugkerende stoet. In de optocht, opgeluisterd door de katholieke fanfare "De Eendracht" van Aalter, droeg men de beeltenis en het familiewapen van de stichter voorop. De drie jubilaressen, omringd door maagdekens in het wit, werden in het klooster afgehaald en naar de parochiekerk geleid.

Z.E.H.Kanunnik Frans Cantaert, algemeen bestuurder van de Zusters Franciscanessen, celebreeerde de plechtige jubelmis, gezongen door het plaatselijk zangkoor. E.H. H.Claeys, pastoor van de St.-Niklaasparochie te Gent, sprak de kanselrede.

's Namiddags vond in de kantwerkschool een toneelfeest plaats. Leerlingen en oud-leerlingen van de school vertolkten het drama "De Martelares der Katakomben", gevolgd door een blijspel¹²⁴

UITWISSELING VAN AKKERLAND (1905).

Op 18 november 1905 vond een uitwisseling van akkerland plaats tussen gravin Lucie Borluut, bijgestaan en gemachtigd door haar gemaal graaf Boudewijn de Bousies, en E.H. August Mortier, toenmalige eigenaar van het klooster en bijhorende landerijen. De akte van uitwisseling werd verleden in het moederhuis van de Zusters Franciscanessen te Gent voor de Gentse notaris Edmond Van der Donckt.

De grafelijke familie had de ruiling voorgesteld. Blijkbaar wilde ze de vijf partijen zaailand (A372, 400a, 401a, 403a en 453) en het vijvertje (A375) gelegen op de westkant van de Vaartstraat en in de Romeyen, met een totale oppervlakte van 3 ha 1 a 10 ca graag aan het areaal van het kasteelgoed toevoegen, waartoe ze vanouds behoorden.

De in ruil aangeboden akkers "het cauterken en den braembilck", gelegen nabij de Voordestraat in de zuidoostelijke hoek van de wijk Voorde en kadastraal gekend onder B841 en 842, hadden een grootte van 4 ha 6 a 50 ca.

De pastoor van de St.-Salvatorparochie te Gent diende evenwel voor de meerwaarde van deze akkers wegens hun ruimere oppervlakte, een bedrag van 4.000 fr. in klinkende munt bij te leggen.

De Zusters Franciscanessen Hortense De Keyser, Eugenie Vermeersch, Pauline De Smet en Pauline Valckeniers in haar eigen naam en gemachtigd door Julie Van Mechelen en Clemence Carlé, deden enerzijds afstand van hun erfpachtrecht op de vijf eerstgenoemde akkers. Ze verkregen anderzijds, met

---

124. KACG, kranteknipstel dd. 27.05.1896.

instemming van August Mortier, de erfpacht op het door hem in ruil verworven kouterland.

Deze uitwisseling, wellicht opgedrongen tegen wil en dank van de kloosterorde, kreeg alleszins niet de goedkeuring van Zuster Coleta, toenmalige kloosteroverste te Hansbeke. Ze bekwam tenslotte dat de akkers langs de Vaartstraat, in weerwil van de gedane afstand van erfpacht, toch nog door het klooster mochten bewerkt worden, onder voorwaarde dat de pachtsom van de kouters in Voorde door de pachter niet aan het klooster maar aan het kasteel zou betaald worden. Hilaire D'Haenens pachtte gedurende lange tijd deze kouters.

AANNEMING VAN DE LAGERE MEISJESSCHOOL (1906).

Op 26 december 1905 werd tussen enerzijds het College van Burgemeester en Schepenen, vertegenwoordigd door Charles Van Hecke burgemeester en Achiël Vuylsteke, gemeentesecretaris, en anderzijds Z.E.H.Kanunnik Frans Cantaert, algemene bestuurder van de Zusters Franciscanessen te Gent, Mathilde Van Boxstaele en Emma Noé, kloosteroverste, respectievelijk kloosterzuster te Hansbeke, een overeenkomst gesloten betreffende de aanneming van de lagere meisjesschool.

De gemeenteraad in zitting van 27.01.1906 keurde de overeenkomst goed¹²⁵. Dit contract trad met terugwerkende kracht in werking vanaf 01.01.1906, nadat de tekst (nog enigszins aangepast ingevolge opmerkingen van de hoofdopziener van het lager onderwijs)¹²⁶ door de provinciale overheid bekrachtigd was.

De aanvaarding door de gemeente van de lagere meisjesschool, die toen reeds uit vier klassen bestond, gold voor een periode van 10 opeenvolgende jaren. Gedurende deze tijdspanne zou de school onderworpen zijn en blijven aan de voorwaarden vermeld in art. 19 van de inrichtende wet op het lager onderwijs (1884-1895). De gemeente verbond zich er toe een jaarwedde van 700 fr. uit te betalen aan ieder van de vier onderwijzeressen, evenals een vergoeding (voor schoolgerief en grondstoffen voor het handwerk) van 3,5 fr. voor elke leerling die kosteloos onderwijs en/of kosteloze schoolbehoeften genoot. De schoolgelden van de betalende leerlingen kwamen dan aan de gemeente toe. Het bestuur van de school moest de nodige klaslokalen ter beschikking stellen, de verwarming en het onderhoud ervan ten laste nemen en voorzien in de nodige schoolmeubelen en leermiddelen.

De aanneming van de lagere meisjesschool werd regelmatig hernieuwd voor een aansluitende periode waarbij sommige clausules van de overeenkomst al of niet werden aangepast of gewijzigd¹²⁷.

OPENING VAN EEN JONGENSKLAS (1906).

Het gemeentelijk schoolgebouw aan de westzijde van de Dorpsstraat bestond uit twee klaslokalen. De leerlingen van de aangenomen jongensschool kregen er les van een hoofd- en een hulponderwijzer. "Teneinde de goede gang van het onderwijs te verzekeren" bleek het nodig een derde jongensklas in te richten.

In plaats van het bestaande schoolgebouw in drie klassen te splitsen (zoals trouwens later werd gedaan) of een bijkomend klaslokaal aan te bouwen, werd het inrichten van een derde jongensklas voorwaardelijk

---

125. RAG, fHM, reg. 75, p. 350.

126. Ibidem, p.355, gemeenteraadszitting van 29.05.1906.

127. Ibidem, p. 455, gemeenteraadszitting van 14.12.1910.

Ibidem, p. 585, gemeenteraadszitting van 30.10.1917.

Ibidem, reg. 76, p. 7, gemeenteraadszitting van 23.08.1919.

gekoppeld aan de aanneming van de lagere meisjesschool¹²⁸.

Een toegevoegde clause in de bovengenoemde overeenkomst verplichtte het bestuur van de aangenomen lager meisjesschool, op straffe van nietigheid van het contract, een klas in te richten voor jongens van 6 tot 8 jaar. Dit bestuur moest zorgen voor een geschikt lokaal met de nodige schoolmeubelen en leermiddelen. Boven de jaarwedde van de onderwijzeres, bepaald op 800 fr., zou de gemeente jaarlijks 25 fr. betalen voor de verwarming van de klas. De klas werd evenwel onder het bestuur van de aangenomen lagere jongensschool geplaatst.

Volgens het memorieboek werd de nieuwe klas reeds in 1905 gebouwd, op kosten van het algemeen bestuur van de congregatie. De klas werd opgericht langs de rooilijn van de Dorpsstraat, ten noorden van de schoolingang. Zuster Maura (Stephanie Martens) was de eerste onderwijzeres in deze jongensklas.

BOUW VAN EEN NIEUW WEESHUIS (1909).

Het oorspronkelijke weeshuis, een afzonderlijke laagbouw, stond ten oosten van de zuidelijke vleugel van het godshuis.

Sedert de openstelling verbleven er normaliter een twaalfstal weesmeisjes, waarvan de gemiddelde leeftijd doorgaans 11 à 12 jaar bedroeg. De meisjes droegen een uniforme kleding : de dagelijkse schoolkledij bestond uit een zwart kleedje met kanten rondkraagje, zwarte kousen en zwarte schoenen. De meeste meisjes verlieten het weeshuis als ze meerderjarig waren. Ze vertrokken merendeels naar Gent of naar andere lokaliteiten, soms als hulp in het moederhuis of naar een nieuwe werkkring. Sommigen traden in het klooster.

Op het einde van de 19e eeuw vertoefden in het weeshuis geen weesjes meer. Vier meerderjarigen hadden in de vorige jaren het tehuis verlaten, een 18-jarige trad in het noviciaat en de kleinsten, een zestal, waren naar het klooster te Knesselare overgebracht. Mogelijk vond deze overbrenging plaats op voorstel van de goede Moeder Coleta, die sedert 1897 als overste naar Knesselare overgeplaatst was en een bijzondere voorliefde had voor de weesjes die ze had moeten verlaten. Mogelijk verkeerde het oude weeshuis in bouwvallige toestand. In ieder geval kreeg het verlaten weeshuis blijkbaar gedurende een 8-tal jaren een andere bestemming.

In 1909 werd het, tegelijkertijd met de uitbreiding van de boerderij, tot een verdiepingshuis onder zadeldak verbouwd. In de lente van 1910 verwelkomde Moeder Coleta, sedert 1903 opnieuw kloosteroverste te Hansbeke, met open armen 5 weesjes uit Knesselare en 3 uit Ursel in het nieuwe weeshuis.

UITBREIDING EN AANNEMING VAN DE BEWAARSCHOOL (1910).

Eindelijk, nadat het algemeen bestuur van de orde van de Zusters Franciscanessen in 1910 een tweede bewaarklas had opgericht, werd de vrije gemengde bewaarschool door het gemeentebestuur in zitting van 14 december 1910 aangenomen¹²⁹.

De overeenkomst werd daags tevoren op 13 december gesloten tussen enerzijds het College van Burgemeester en Schepenen, vertegenwoordigd door graaf Boudewijn de Bousies, burgemeester, en Achiel

---

128. Ibidem, reg. 75, p 350, gemeenteraadszitting van 27.01.1906.

129. Ibidem, p. 454.

Vuylsteke, gemeentesecretaris, en anderzijds het Beschermcomité van de bewaarschool vertegenwoordigd door Z.E.H.Kanunnik Petrus Bernard De Keyser, algemene bestuurder van de Zusters Franciscanessen, Cesarina De Sadeleer, algemene overste, beiden te Gent, en Mathilde Van Boxstael kloosteroverste en hoofdonderwijzeres en Pharaïlde Verhaegen, hulponderwijzeres, beiden te Hansbeke.

De aanneming gold voor een termijn van 10 opeenvolgende jaren met ingang op 01.11.1911. Het bestuur van de school moest zorgen voor behoorlijke lokalen, de nodige schoolmeubelen en bekwame gediplomeerde fröbel-onderwijzeressen. De gemeente verzekerde aan de school gedurende de voorziene periode een jaarlijkse toelage van 4.520 fr. De schoolgelden van vermogende leerlingen mochten ten voordele van de school ontvangen worden. Het contract werd regelmatig, al of niet gewijzigd, voor een volgende termijn hernieuwd¹³⁰.

Intussen had men boven de overdekte speelplaats aan de schoolingang een nieuwe klas gebouwd, toegankelijk via een stenen trap. De klassen aan de straatzijde, aan weerszijden van en boven de schoolpoort, onttrokken het kloosterpand en de koer aan de buitenwereld. Zuster Maura vestigde zich met de jongens van het 1e en 2e studiejaar in deze "bovenklas" terwijl de oude jongensklas door de tweede bewaarklas werd ingenomen.

SCHENKING VAN HET KLOOSTER (1911).

Ook E.H.August Mortier, pastoor op de St.-Salvatorparochie te Gent, sedert 1888 eigenaar van het klooster te Hansbeke, trof reeds lange tijd vóór zijn dood de nodige schikkingen die het voortbestaan van het godshuis moesten verzekeren.

Op 13 januari 1911 schonk hij, volgens akte opgemaakt door de Gentse notaris Leo Nève, de landerijen en de gronden van het klooster waarop de cijnsgebouwen stonden aan E.H.Gustaaf Demunck¹³¹, directeur van het seminarie te Gent.

Ingevolge de in 1905 gedane ruiling bestonden deze onroerende goederen, met een totale oppervlakte van 5 ha 50 a 80 ca, uit een terrein (B685f en 686b) ter grootte van 92 a 20 ca (het klooster met aanhorigheden, tuin en boomgaard), een perceel (B581) landbouwgrond in de Romeyen ter grootte van 52 a 10 ca en twee partijen zaailand (B841 en 842) in Voorde ter grootte van 4 ha 6 a 50 ca, alle belast met een erfpachtrecht ten voordele van Hortense De Keyser en medezusters.

---

130. Ibidem, reg. 76, p. 7.

131. Gustaaf Demunck, geboren te St.-Niklaas-Waas op 16.08.1879, priester gewijd te Luik op 13.04.1903, leraar aan het H.Maagdcollege te Dendermonde (18.09.1904), bestuurder van het seminarie te Gent (13.09.1910), erekanunnik Gent (23.06.1917), leraar aan het seminarie te Gent (07.09.1919), titulaire kanunnik Gent (30.12.1926), bestuurder bij de Zusters van O.L.Vrouw van Namen te Gent (Nieuwenbos) (15.03.1929), groot cantor kathedraal Gent (29.10.1935), overleden te St.-Martens-Latem op 15.05.1936.

(Dankbaarheids)hulde aan de Belgische vorsten en Amerika
door de Aangenomen Meisjesschool Hansbeke, 1919.

Van links naar rechts :

Voorste rij :1. Marguerite De Roo {houdt het portret van Koning Albert), 2. Madeleine De Boever, 3. Emma Gillis (2 en 3 houden een bord : Dankbaarheid aan Amerika), 4. Leonie Van de Voorde (bord : Eendracht maakt macht), 6. Clarice Van Laere, 6. Clarice De Baets, 7. Esther Union (6 en 7 houden een bord : Hulde aan onze Vorsten), 8. Alice Van Hove ? {houdt het portret van koningin Ellsabeth).

Tweede rij : 1. Germaine Van Landschoot, 2. Clara Van Yperen, 3. Yvonne Vermeire, 4. Martha Mestdagh, 6. Maria Lede, 6. Maria Heyde, 7. Irma Van Nleuwenburg, 8. ?, 9. Virginia Standaert.

Derde rij :1. Maria Verplaetse, 2. Anna De Zutter, 3. ?, 4. Maria De Paepe, 6. Zulma De Graeve, 6. Alice De Jaeger, 7. Adèle Van der Plaetse {houdt een bord : voor God en Vaderland, Aangenomen meisjesschool Hansbeke), 8. Estella De Jaeger, 9. ?, 10. Maria Flement, 11. Anna Raes, 12. Zuster Hlldegarde.

Vierde rij : 1. ? Lootens {houdt de Franse vlag), 2. Irène De Jaeger, 3. Adrienne De Boever, 4. Germaine De Schuyter, 5. Alix Bogaert, 6. Hermina Standaert (4, 6 en 6 houden de Amerikaanse vlag), 7. Andrea Unlon ?, 8. Angèle Van de Voorde (houdt de Belgische vlag).

Achterste rij : 1. Suzanne Van der Plaetse, 2. Madeleine Maenhout, 3. Zulma Bauwens, 4. Clara Mestdagh, 6. Clara Paltijn.

(Foto Suzanne Van der Plaetse, Hansbeke)

TIJDENS DE EERSTE WERELDOORLOG (1914-1918).¹³²

In 1914 verbleven in het klooster 12 zusters, 11 weesmeisjes, 28 bejaarden (14 mannen en 14 vrouwen), 12 kostkopers en 22 kostkoopsters, in totaal 85 personen.

De lagere meisjesschool met vier klassen telde 185 meisjes, in de jongensklas volgden 60 jongens de eerste graad, en in de twee bewaarklassen zaten 100 kleuters, een totale schoolbevolking van 345 leerlingen. Tenslotte had de school voor volwassenen 176 leerlingen, gespreid over vier klassen.

Door het uitbreken van de eerste wereldoorlog bleef de schoolpoort gesloten. In de eerste oorlogsmaanden werden de klassen achtereenvolgens, voor korte of langere duur, ingenomen door een afdeling vrijwilligers van het Belgisch leger, een korps rijkswachters en een afdeling ziekenverplegers van het Rode Kruis, en in het godshuis kregen 18 vluchtelingen, afkomstig uit het hospice van Mechelen, kost en onderdak.

Een compagnie Engelse soldaten, die de vijand aan het Schipdonkkanaal te Merendree niet kon tegenhouden, overrompelde het klooster in de nacht van 12 oktober. Moeder Coleta besloot met de kloosterbevolking het naderend oorlogsgevaar te ontlopen maar vernam van de bevriende soldaten aan de kloosterpoort dat de wegen voor hun met koeien bespannen karren versperd waren, zodat vluchten zinloos was.

Reeds dezelfde dag, omstreeks 14 uur, stormden de eerste vijandelijke soldaten het klooster binnen en onderzochten het van onder tot boven, zo brutaal dat Zuster Nivarda, die op de slaapzaal van de zusters ziek te bed lag, de opgedane emoties niet overleefde.

Na inkwartiering van verschillende Duitse troepen gedurende de daaropvolgende weken, kon de school op 12 november 1914 heropend worden. Op 28 januari 1916 bezetten Württembergse troepen de schoolgebouwen opnieuw. Ze richtten het ene klasgebouw als kantine, het andere als "lazarett" in, en één der bewaarklassen als spreekkamer van de legerdokter. Dank zij de kordate tussenkomst van gravin de Bousies-Borluut werd het kloosterpand, zoals eerst werd geëist, niet ingepalmd. Tijdens deze bezetting, die duurde tot 6 maart, overleed Moeder Coleta op 2 februari 1916. Ze werd opgevolgd door Moeder Leonarda, haar nicht, die de klassen op 9 maart kon heropenen.

In hetzelfde jaar, zoals op elke gemeente, richtte men een hulpcomité op, belast met het verdelen van levensmiddelen onder de noodlijdende bevolking. Dit "Werk der Volkssoep" werd ondergebracht in een bewaarklas en in de St.-Vincentiuszaal.

Niettegenstaande het klooster gedurende trouwens de ganse oorlogstijd door de bemoeiingen van Achiel Vuylsteke, gemeentesecretaris, en graaf Boudewijn de Bousies, burgemeester, van opeisingen en leveringen gevrijwaard bleef, groeide de zorg om de voeding van de bejaarden en weesjes. Maar ook de zusters maakten van de nood een deugd. Hoewel alle dieren, koeien en varkens, sedert begin 1917 door de Duitse bezetter geteld en geregistreerd waren, deden ze ongestraft aan sluikslachten. Ze slaagden erin tijdens de oorlogsjaren op verdoken wijze elf zwijnen vet te mesten en in de kuip te steken. In het nauw gedreven tijdens een inspectieronde vonden ze een reddende hand bij de weduwe Eduard Muys en kinderen, die als goede vrienden van het klooster bekend stonden. Ook wist Moeder Leonarda een Duitse controleur, die de melkkelder ontdekte en vaststelde dat er tegen het verbod in gekarnd werd, met een half kilootje boter te paaien.

In de zomer van 1917 werd het godshuis opengesteld voor vluchtelingen uit West-Vlaanderen. De Dames van Sint-André (Brugge) vonden er een tijdelijk toevluchtsoord. Op 15 juli arriveerden 24 "tafeliers" uit het

---

132. Volgens het relaas van Zuster Leonarda in het Memorieboek van het klooster te Hansbeke.

klooster van Zevekote, kinderen, ouderlingen, gebrekkigen, die in het mannenkwartier ondergebracht en er mede door het hulpcomité tot in de laatste oorlogsdagen ondersteund werden.

Tijdens de winter 1917-1918 moesten, op bevel van de bezettende overheid, alle scholen in het land, bij gebrek aan verwarming, vanaf 24 november gesloten en mochten pas in maart 1918 opnieuw geopend worden. Als er in het klooster geen brandstof meer voorhanden was, liet gravin de Bousies-Borluut haar pachters aanrukken die met paarden en wagens in haar bossen te Bellem de nodige voorraad hout haalden en het naar het godshuis brachten zodat er door de kostgangers en vluchtelingen geen koude geleden werd.

Gedurende dezelfde winter werd in het hospice een kamer gereserveerd voor inwoners, die door een besmettelijke ziekte aangetast waren. Het bleef gelukkig bij drie gevallen van bloedloop en evenveel gevallen van kroep. Zuster Adolfine verzorgde liefdelijk de zieken, waaronder de kleine Gerard en Madeleine Van Hove en Elodie Van de Putte, hun moeder, dagelijks bijgestaan door jonkvrouw Elisabeth de Bousies. Ze mochten allen volledig hersteld naar huis terugkeren.

De ganse kloostergemeente beleefde in de laatste maanden van de oorlog een slopende periode van ellende en onrust. Het klooster was toen een waarachtig huis van barmhartigheid, een toevluchtsoord voor angstigen, noodlijdenden, zieken en gekwetsten. Begin september 1918 dienden twee klaslokalen als ziekenkamers voor Duitse soldaten met een besmettelijke darminfectie. Duitse troepen kwamen en vertrokken. Op 20 september konden de zusters tien verbannen priesters en broeders uit Torhout, die door de Duitsers opgeleid werden, spijs en drank aanreiken. Op 28 september vroegen drie uitgedreven onderpastoors van Lichtervelde en enige zusters onderdak in het klooster. Ze bleven er ondergedoken toen alle mannen tussen 16 en 60 jaar zich in de eerste dagen van oktober moesten aanmelden. Door hun optimisme en vertrouwen op Gods Voorzienigheid waren ze voor allen een onmisbare geestelijke steun. Uit vrees voor een overrompeling van Duitse soldaten werden koffers met voedsel in de tuin verborgen, ondergedolven en weer bovengedaald, waarbij vooral Zuster Marcelline onvermoeibaar was. Aftrekkende Duitsers beukten in de nacht van 17 oktober op de kloosterpoort en eisten paarden en vee, maar de wakkere knechten en zusters konden tijdig de koeien in de slaapzaal van de vrouwen verbergen.

Tijdens de dagenlange beschieting van het dorp door vijandelijke artillerie vanaf de oostzijde van het Schipdonkkanaal, die op 20 oktober losbarstte, schuilden de zusters, bejaarden, weesjes, vluchtelingen en vele (zieke) dorpsbewoners in de kelder van het klooster, een te kleine ruimte voor circa 100 mensen. Na een ellendige week brachten de knechten, tijdens een tijdelijk zwijgen van de kanonnen, vier zwakke en doodsbenauwde zusters in veiligheid, twee zusters vluchtten met de weesjes. Allen kregen onderdak te Aalter, eerst in het oud-mannenhuus dan bij de familie Eduard Van Kerrebroeck-Camilla Van de Reviere, ouders van Zuster Idonie en Zuster Edelburga. Eindelijk werden alle overigen op zon- en maandag, 27 en 28 oktober, dank zij de bemiddeling van een aalmoezenier met legerauto's in drie reizen naar Aalter geëvacueerd. Nog dezelfde maandag bracht men de ganse kloosterbevolking, verzameld in een oude vellenfabriek te Aalter, naar het klooster van de Zusters Redemptoristinnen te Brugge waar hen, na bezoek van gouverneur Holemans, verschillende plaatsen aangewezen werden : de oude mannen bij de Broeders van Liefde, de oude vrouwen bij de Zusters der Armen, de weesjes bij de Grijsse Zusters en de zusters bij de Zusters van de H.Vincentius.

Reeds op Allerheiligendag vertrokken Zuster Monica, Zuster Ida en Zuster Rumolda, zonder visum, vanuit Brugge naar Hansbeke dat ze bereikten na een verplicht oponthoud van twee dagen bij een burgerfamilie te St.-Joris. Ook de knechten kwamen dezelfde dag met de koeien terug. De grote opruiming in het gehavende klooster, dat tijdens de vlucht vrijwillig door twee achtergebleven bejaarden (waaronder Charles-Louis Verhegge) en door Charles Velle en zijn vrouw (een gevlucht echtpaar uit Mannekensvere) werd bewaakt, kon beginnen.

Met een reisgeleide op zak mochten Moeder Leonarda, de overige zusters en de weesjes op zondag 10 november naar Hansbeke terugkeren. De bejaarden werden op 17 november met de tram van Assebroek

naar Zomergem gebracht, waar ze met een wagen afgehaald werden. Verschillende oudjes waren in Brugge gestorven, ook Rachel Van de Walle, een weesje. Anderen overleden korte tijd na hun terugkomst in het klooster. Bij de jaarwisseling telde men 28 overlijdens onder degenen die tevoren in dramatische omstandigheden onder kanongebulder een tiental bange dagen en nachten in de kelder van het klooster doorbrachten.

Groepsfoto van de gemengde bewaarklas 1e en 2e jaar, Hansbeke 1921.

Foto genomen op het binnenhofje van het klooster.

Van links naar rechts :

Voorste rij : Albert De Wulf, Fernand De Craene, Gaston Snellings, Maria De Maegd, Anna De Vos, Estella Union, Anna Van der Vennet (de vijf laatsten met popje), Jeanne Martens.

Middelste rij : Carlos Martens (met vliegtuigje), Irené Van Renterghem, Maurice Gillis, Armand van Ryssel, Irené Haesaert, Maurice Van de Putte, Gerard Van de Voorde, Octaaf Martens (met blokfluitje), Valère De Keyser, Achiel Bijl, André Martens.

Achterste rij : Bertha De Baets, Josepha D'Hondt, Clara Corijn, Gabrielle De Boever, Gabrielle Van Hoecke, Anna Van Landschoot, Germaine De Wulf, Clara van der Plaetsen, Maria Van Wambeke, Victorine De Cock, Germaine Saelens, Irène Heyerick, Elisabeth Martens (met popje), Zuster Idonie.

(Foto Anna van der Vennet, Hansbeke)

OORLOGSSCHADE (1918).

Het klooster leed onder het Duitse artillerievuur zware schade. Het torentje van de kapel (de kerktoeren was tevoren opgeblazen) bleek het mikpunt van de kanonnières. Een granaat sloeg een gat in de kapelmuur boven het beeld van de H.Jozef, een andere vloog door het dak dat deels instortte, het kapelinterieur en vele bidstoelen werden beschadigd. Granaten vernielden de overdekte speelplaats, de toiletten en een deel van het dak van het kloosterpand. Ook het dak van de bewaarschool werd afgerukt. Alle ruiten van de verschillende gebouwen waren stukgeslagen, de pannen van de daken dooreengeschud, overal lagen glasscherven en steenbrokken. In de tuin alleen telde men 28 granaattrechters terwijl de omheiningsmuur op verschillende plaatsen doorboord was.

Gelukkig bleven de onontbeerlijke zaken voor onmiddellijk gebruik onbeschadigd : de bakoven, de keukenstoof, het wasfornuis, de wol die op vele plaatsen was verborgen en al de ondergedolven koffers. De bouwkundige Janssens van Gent schatte op basis van vooroorlogse prijzen, de schade aan de gebouwen op meer dan 23.000 fr. en de schade aan het meubilair op ruim 6.000 fr.

Onmiddellijk werden de puinen met vereende krachten opgeruimd, de pannen herlegd en de vensteropeningen gedicht om het klooster enigszins bewoonbaar te maken. Toch werd die winter heel wat koude geleden.

Begin 1919 konden de eigenlijke herstellingen beginnen dank zij de milddadigheid van gravin de Bousies-Borluut en van Fransisca Vercruyssen, een kostkoopster die op 29 oktober tijdens de vlucht in het klooster van de Zusters der Armen te Brugge overleed en aan het klooster ongeveer 14.000 fr. naliet. De vernielde daken werden hersteld, de vensterruiten geplaatst, de kapel en het weeshuis onder mansardedak opgebouwd, de tuinmuur dichtgemetseld en het klooster, zowel buiten als binnen, geverfd. In 1920 waren de herstellingswerken grotendeels beëindigd.

NIEUWE KLASLOKALEN (1921-1922).

Het schooljaar 1920-1921 werd afgesloten met 174 leerlingen in de lagere school, 87 kleuters in de bewaarschool en 127 leerlingen in de school voor volwassenen.

Na uitbetaling van de schadeloosstellingen, 30.000 fr. voor de gebouwen, 7.000 fr. voor het meubilair, begonnen op 27 augustus 1921 de voorbereidende werken tot de geplande heropbouw van de klaslokalen van de lagere school, toevertrouwd aan de gebroeders Luttens, aannemers te Merendree.

Het oude klasgebouw aan de zuidkant van de speelplaats verdween onder de sloophamer. Aan deze kant werden nieuwe gemakken en een overdekte speelruimte opgericht. Ook de verouderde en beschadigde klaslokalen aan de noordkant van de koer werden afgebroken en vervangen door een modern schoolgebouw met verdieping, bestaande uit vier ruime klassen (ieder met drie brede en hoge vensters) twee aan weerszijden van een grote middengang en trapzaal. De bouwwerken waren in 1922 voltooid en werden bij de opening van het schooljaar 1922-1923 ingewijd.

Klasfoto van het 3e en 4e studiejaar in de meisjesschool te Hansbeke, anno 1921.

Van links naar rechts :

Voorste rij : Maria van der Vennet, Marguerite De Vos, Elisa De Groote, Andrea Martens, Irène Langeraert, Rachel Santens, Germaine Mestdagh, Julia Van de Voorde.

Tweede rij : Clara Roman, Madeleine De Munck, Andrea Standaert, Anna Nieuwlandt, Madeleine Van Hove, Andrea De Mulder, Angèle De Ganck, Angèle Haerens, Alice Van Yperen, Zuster Judith.

Derde rij : Erna De Vreese, ?, Lea Martens, Mireille Martens, Maria Van de Velde, Clara De Keyser, Andrea Algoet, Bertha Dhaenens, Clarice Carette, Angèle Union, Maria Cathoir, Helena Van de Velde.

Achterste rij : Anna De Keyser, ?, Rachel De Keyser, Rachel Claeys, Julia Claeys, Leonie Haezaert, Lea Union, Irma Dhaenens, Clementine De Zutter, Helena De Craene, Alice De Boever.

(Foto Anna Van der vennet, Hansbeke)

OVERDRACHT VAN EIGENDOM EN CIJNSPACHT (1923).

Door de wet van 27 juni 1921 op de verenigingen zonder winstoogmerken kon het klooster eindelijk in eigendom aan de Orde van de Zusters Franciscanessen overgedragen worden.

Hiertoe werd vooreerst een vereniging zonder winstgevend doel opgericht onder de benaming : "v.z.w.d. van de Zusters Franciscanessen van Gent te Hansbeke". De stichters waren : Z.E.H.Kanunnik Pierre De Keyzer algemene bestuurder, Zuster Stephanie (Cesarine De Sadeleer) algemene overste en acht religieuzen van de congregatie, waaronder Zuster Leonarda (Marguereta Van Boxstael) kloosteroverste te Hansbeke. De algemene vergadering koos de vijf leden van de beheerraad, die onder elkaar kanunnik De Keyzer tot voorzitter, Zuster Stephanie tot ondervoorzitster en Zuster Leonarda tot schrijfschatbewaarster aanduiden. De stichtingsakte, opgemaakt op 5 augustus 1922 door notaris Ferdinand Nève te Gent, verscheen in de bijvoegsels van het Belgisch Staatsblad van 25 augustus daaropvolgend onder nr. 547. Volgens deze akte heeft de vereniging tot doel "het bekrachtigen en beoefenen van de

christene volmaaktheid door het gemeenschappelijk kloosterleven en door het oprichten, besturen en in werking houden van alle geestelijke en lichamelijke werken van barmhartigheid, het onderwijs, de opvoeding der jeugd en de liefdadigheid jegens zieken, zieken, kranken en weezen". Zij is gemachtigd daartoe bestemde roerende en onroerende goederen te bezitten.

Volgens akte van 7 november 1923, verleden voor dezelfde notaris, werd de grond van het klooster waarop de cijnsgedebouwen stonden met aanpalende tuin en weide ter grootte van 92 a 20 ca en de bijhorende landerijen door E.H.Gustaaf Demunck in eigendom overgedragen aan de opgerichte v.z.w.d., vertegenwoordigd door Z.E.H.Kanunnik Pierre De Keyser, voorzitter van de vereniging. Ook Zuster Eugenia Vermeersch, handelend in haar eigen naam en namens haar medezusters Hortense De Keyser en Juliana Van Mechelen, ondertekende ten gunste van de v.z.w.d. op dezelfde dag een akte van overdracht van het erfpachtrecht op deze eigendommen en van alle meubelen en mobiele voorwerpen die zich in de kloostergebouwen bevonden¹³³.

Vanaf dan behoorde de volle eigendom van het klooster met bijhorende akkers aan de v.z.w.d. van de Zusters Franciscanessen van Gent te Hansbeke.

SCHENKING VAN ZAAILAND (1924).

Sedert jaren pachtte het klooster van August Constant Geirnaert, ongehuwde zoon van Eduard en Marie Therèse Dierkens, drie partijen zaailand en een voetslag met een totale oppervlakte van 1 ha 5 a 60 ca, gelegen langs de Molenstraat in de Romeyen, gekadastreerd onder A455, 454, 448 en 448bis. De voetslag gaf rechtstreeks toegang tot de partij A453, eertijds in erfpacht.

August Constant Geirnaert, slachter te Hansbeke, overleed als rentenier op 5 september 1923. Hij legateerde deze akkers, volgens zijn testament van 26.06.1918 verleden voor notaris Cyriel Van den Meerschaut te Hansbeke, aan E.H.Kanunnik Gustaaf Demunck, leraar aan het seminarie te Gent "met last die landen aan het klooster van Hansbeke voorts in pacht te geven mits een jaarlijkse pachtsom van 123,60 fr" en "ten eeuwigen dage in de kerk van Hansbeke" ieder maand twee gezongen missen met assistentie voor zijn zielrust en deze van zijn zusters te doen celebreren¹³⁴.

Reeds op 15 april 1924 werden deze landerijen, volgens akte van overdracht opgemaakt door dezelfde notaris, door de legataris overgedragen aan en ten behoeve van de v.z.w.d. van de Zusters Franciscanessen van Gent te Hansbeke.

---

133. Bij het opstellen van deze akte maakte men blijkbaar gebruik van de akte van schenking onder levenden dd. 07.06.1890. De akte van uitwisseling van zaailand dd. 18.11.1905 werd hierbij uit het oog verloren, zodat de in de overdrachtsakte opgesomde terreinen en kadastrale perceelnummers niet de juiste toestand weergeven.

134. August Constant Geirnaert schonk eveneens zijn renteniershuis, op de westzijde van de dorpsstraat, aan de kerkfabriek. Gedurende decennia woonde de onderpastoor in deze woning, momenteel betrokken door E.H.Marcel De Cock, pastoor.

Hansbeke, uittreksel van de Popp-kaart anno 1864, met aanduiding van het kloostererf en bijhorende zaai- en weilanden.
(Tekening Guido Schaeck, Landegem)

RADIUM-JUBILEUM (1924).

De 75e verjaring van de stichting van het klooster werd op dinsdag 11 november 1924 in familiale intimiteit gevierd.

Het kloosterinterieur was eenvoudig maar zeer smaakvol versierd, de wapenschilden van de families van de Woestijne, Borluut en de Bousies waren omhangen met allerlei wit-gele en driekleurige versiersels.

In de opgeschikte kapel werd om negen uur een plechtige dankmis gecelebreerd, opgeluisterd met een passende gelegenheidstoespraak en een jubelend "Te Deum Laudamus". Vooraan in de kapel zaten gravin de Bousies-Borluut, graaf en gravin de Bousies-de Grunne, de algemene overste van de Zusters Franciscanessen, de kloosteroverste, en meer achteraan de kloosterzusters en de inwonenden van het godshuis.

Na de jubelmis volgde een feestzitting tijdens dewelke een klein weesmeisje namens de weeskinderen en de bejaarden een dankwoordje richtte tot gravin de Bousies-Borluut die nadien haar beschermelingen met vriendelijke woorden toesprak.

Het gezelschap hield vervolgens een rondgang in de slaapzalen en in de verschillende kamers van het godshuis, evenals in de refters waar de weesjes en de oudjes voor een heerlijk feestmaal mochten aanzitten¹³⁵.

Ter gelegenheid van dit jubelfeest bekostigde gravin de Bousies-Borluut de inrichting van een kookklas voor de meisjes van de vierde graad, ondergebracht in de gelijkvloerse verdieping van het weeshuis. Voor deze huishoudelijke klas werd op verzoek van het bestuur van de lagere meisjesschool door de gemeenteraad "beseffende welke vruchten de uitbreiding van het onderwijs kon afwerpen" een toelage van 750 fr. toegekend¹³⁶. In 1930 werd aan de kookklas een was- en strijkklass toegevoegd.

AANKOOP VAN ZAAILAND (1931).

Door het aanvaarden van kostkopers groeide het totaal aantal kostgangers in het godshuis tot meer dan 70, de religieuzen niet meegeteld.

Vanuit economisch standpunt was het noodzakelijk de produktiviteit van het landbouwbedrijf op peil te houden. Met dit doel voor ogen pachtte het klooster sedert jaren drie partijen zaailand van August Constant Geirnaert. In 1909 waren op het erf nieuwe stallingen aangebouwd en de boerderij aanzienlijk verruimd. Na de aansluiting op het openbaar elektriciteitsnet in 1924, werden meerdere toestellen op drijfkracht geïnstalleerd : een afromer en een karn in de melkkelder, een kneedmachine in de bakkerij, een vleesmachine in de keuken, een wasmachine in de wasserij. Op 20 mei 1931 werd de oude muilezel door een echt paard vervangen, een paardestal gebouwd en een koetshuis voor het rijtuig dat in het sterfhuis van Leontine De Schuyter aangekocht werd.

Op 23 oktober van hetzelfde jaar kocht de v.z.w.d. in een openbare verkoping, voorgezeten door notaris Ferdinand Nève te Gent, voor de som van 5.500 fr. een partij zaailand van Louis Pullinckx en consoorten. Dit perceel (B580), 12 a 30 ca groot, gelegen in de Voordestraat tegenover het oud gemeentehuis, paalde aan de akker B581 die vanaf het begin door het klooster bewerkt werd.

In 1934 werd een nieuwe weide aangelegd. In de jaren vijftig werd de boomgaard vergroot en vernieuwd, beschikte men over twee paarden en werden de (koe- en paarde)stallen automatisch voorzien van

---

135. Le Bien Public, 71e jg. nr. 320, 15 november 1924, p.2, k. 5.

136. RAG, fHM, reg. 76, f 95v, gemeenteraadszitting van 24.11.1925.

drinkwater uit een artesische boorput. Ook de veestapel werd regelmatig verjongd en oude koeien werden verkocht.

Kloosterzusters te Hansbeke, 1931.

Foto genomen vóór de westgevel van de kloosterkapel.

Van links naar rechts :

Voorste rij : Zuster Remigla, Zuster Valeria, Zuster Edmonda, Zuster Leonarda
101 kloosteroverste, Zuster Brixla, Zuster Aloysla 67, Zuster Judith.

Tweede rij : Zuster Idonie, Zuster Thomasie, Zuster Marcelline, Zuster Adolfine,
Zuster Phillppine, zuster Oswalda, Zuster Everlida.

Achteraan : Zuster Martine 23, Zuster Apolonia (op bezoek ?)

(Fotoarchief Crombeen, Gent)

Klasfoto van het 7e en 8e studiejaar meisjesschool Hansbeke, 1935-1936.

Van links naar rechts :

Voorste rij : Anna Bultinck, Yvonne De Pestel, Emieliene Wieme, Maria De Clercq, Gabrielle Van Hove, Yvonne van der Plaetsen, Maria Dikkele, Maria Hautekeete.

Middelste rij : Rachel De Wulf, Zuster Adolfine, Cecile Maenhout, Adèle Martens, Yvonne Laroy, Angèle Beirnaert, Denise Dhondt, Maria Mynsberghe, Clara De Roo, Maria Beirnaert, Germaine De Meyer, Henriette De Buck, Julia Hautekeete.

Achterste rij : Maria Van Rijssel, Maria Langerart, Anna Cathoir, Inèce De Wulf, Rachel Langerart, Marguerite De Clercq, Maria Bultinck.

(Foto Albert Martens, Gent)

TIJDENS DE TWEEDE WERELDOORLOG (1940-1945).

Bij de inval van de Duitse troepen in ons land op 10 mei 1940 beval de overheid, langs de radio, de onmiddellijke schorsing van de scholen.

Tijdens de daaropvolgende 18-daagse veldtocht was het klooster opnieuw een toevluchtsoord voor talrijke vluchtelingen en een kampeerplaats voor soldaten.

Reeds op 12 mei, Pinksterzondag, arriveerde een regiment Belgische soldaten in het dorp en nam bezit van de klaslokalen. De zusters verzorgden er een achttal gekwetsten. Honderden weerbare mannen uit alle landstreken op de vlucht naar Frankrijk kregen onderdak en voedsel in het klooster. Dagelijks bedeeden de zusters soep en koffie aan soldaten en vluchtelingen. Iedere nacht schuilden ze vol zorg, samen met de oudjes van het godshuis, in de kelder van het klooster. Intussen hadden Belgische soldaten stellingen ingenomen binnen de ommuurde kloostertuin, loopgrachten gegraven en in de kloostermuur schietgaten gemaakt. De ruiten van de zuidelijke vleugel van het hospice werden stukgeslagen toen een

resem bommen op zondag 26 mei in de omgeving van het station neerkwamen.

De eerste Duitse soldaten bezetten op 29 mei de schoollokalen maar vertrokken reeds op 2 juni. De klassen werden op 4 juni heropend. De bezettingsjaren verliepen relatief rustig. Begin 1944 werd gedurende een drietal weken eerst een bewaarklas dan de grote zaal van de mannenvleugel door Duitsers in beslag genomen. In maart 1944 werden geëvacueerde personen uit Oostende in het klooster ondergebracht.

Op 23 juni 1944 overleed Moeder Ignatia onverwacht in het klooster van Ursel waar ze op bezoek was. Ze werd tijdelijk vervangen door Zuster Raymonda, kloosteroverste te Melle-Vogelhoek, die sedert het zware bombardement van Merelbeke-Melle op 14 april 1944 te Hansbeke verbleef. Bij haar terugkeer naar het huis te Melle-Vogelhoek op 7 oktober werd ze door Zuster Angèle opgevolgd.

De verdere oorlogsschade beperkte zich uiteindelijk tot wat glasbreuk ingevolge het inslaan van V1-bommen te Landegem op nieuwjaarsdag en te Merendree op 15 en 16 januari 1945.

EEUWFEEST (1946).

Op zondag 22 september 1946 herdacht de Hansbeekse bevolking het honderdjarig bestaan van het klooster.

De feestvierende kloosterzusters werden door de parochiale geestelijkheid en leden van verschillende jeugdverenigingen aan het godshuis afgehaald, waar kleurrijke eeuwfeestchronogrammen aangebracht waren.

Z.E.H.Emiel Rasschaert, algemene bestuurder van de Zusters Franciscanessen, geassisteerd door vijf priesters-concelebranten, de EE.HH. Willem Van de Putte, Cyriel Van Kerckhove, Carlos Martens, Cyriel Martens en E.P. Possidius droeg om tien uur in de parochiekerk een solemnele mis op. Het plaatselijk kerkkoor, aan het orgel begeleid door Frans Snellings, vertolkte de tweestemmige mis van Haller onder leiding van Armand Bauwens.

Na een plechtige Te Deum werd op de speelplaats van de meisjesschool een luisterrijke feestzitting gehouden. Op de eretribune hadden plaats genomen : de algemene bestuurder, Zuster Rudolfa, algemene overste, gravin de Bousies-Borluut, graaf en gravin de Bousies-de Grunne, de parochiale geestelijkheid en lokale priesters, gemeenteraadsleden, leden van de kerkfabriek en van de Commissie voor Openbare Onderstand, omringd door afgevaardigden van plaatselijke verenigingen, Zuster Angèle kloosteroverste, kloosterzusters, kostgangers en talrijke inwoners van Hansbeke.

Na een welkomsgroet door de schoolmeisjes schetste Moeder Angèle bondig de geschiedenis van het klooster. Achtereenvolgens werden hulde- en dankwoorden uitgesproken door graaf Antoine de Bousies, burgemeester namens de gemeente, en door E.H. Willem Van de Putte, pastoor, namens de parochie. Schoolkinderen defileerden met bloemtuien en geschenken, aangeboden door het Werk van de Akker en de Bond van Kroostrijke Gezinnen aan de stichting "Weesjes", door de Werkliedenbond en de Boerinnengilde aan de stichting "Kantschool", door de Commissie van Openbare Onderstand, de Middenstand en de Boerengilde aan de stichting "Ouderlingen en zieken". Leerlingen van de jongens- en meisjesschool, kajotters en kajotsters, boeren- en boerinnenjeugd brachten hulde aan het "Onderwijs", de Missiekrans aan het "Missiewerk" van de Zusters Franciscanessen in Argentinië. Na het wederwoord van de algemene bestuurder namens de zusters eindigde de feestzitting met een meerstemmige jubelzang door het zangkoor.

In de namiddag werd de eeuwfeestviering, na een feestmaal in het klooster voor de genodigden, besloten met een plechtig lof in de kloosterkapel¹³⁷.

In dit honderdste jaar waren 20 zusters in het klooster werkzaam, 17 bejaarden en 14 betalende kostgangers verbleven in het godshuis, de lagere meisjesschool en de jongensklas telden respectievelijk 120 en 29 leerlingen en in de bewaarschool zaten 92 kleuters, 48 leerlingen volgden Franse les 's zondags na de hoogmis.

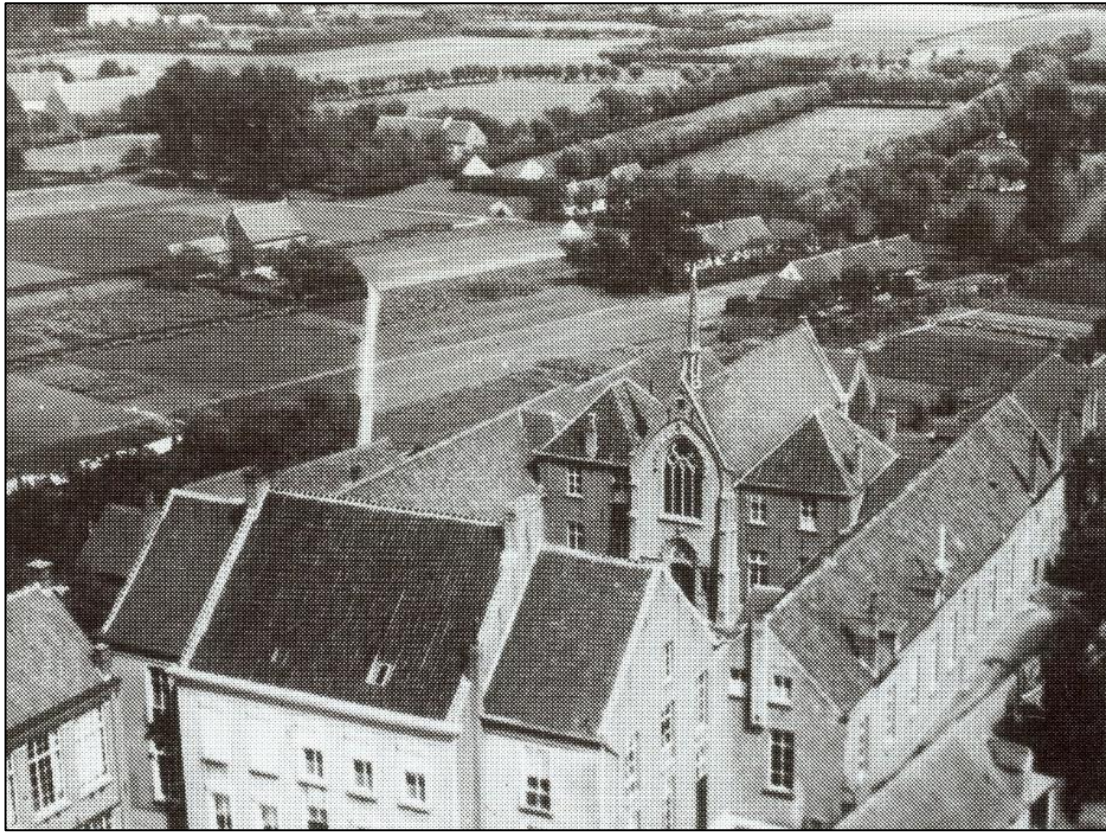
137. KACG, kranteknipstel.

Eeuwfeestviering van het klooster te Hansbeke (1846-1946).
(Foto Kloosterarchief Crombeen, Gent)

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42
43 44 45 46 47 48 49 50

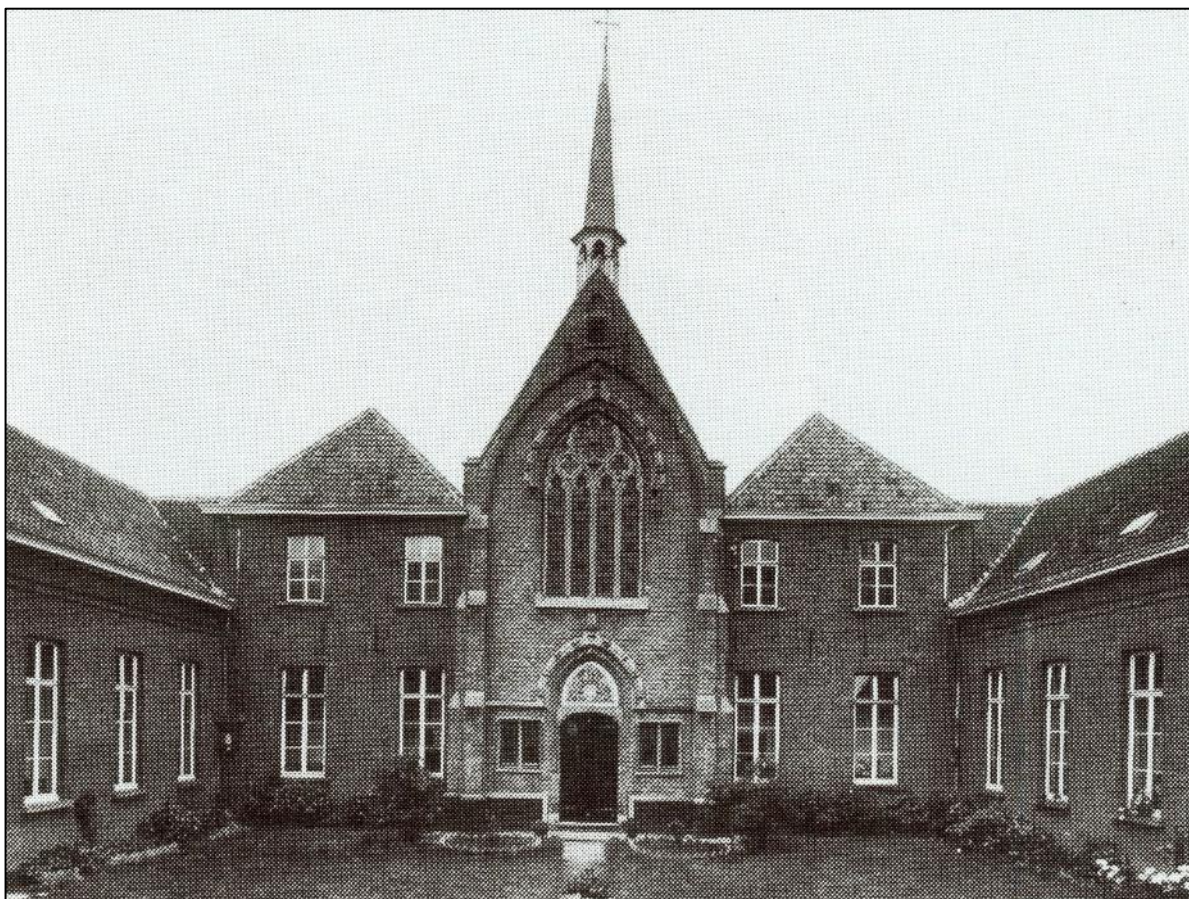
1. Clara De Cocker, 2. Oscar De Druyne, 3. Leontine Versluys, 4. Edgard Mareel, r.. ?, 6. Gaston Geiregat, 7. E.H. Cyriel Martens, 8. Albert De Craene, 9. Emiel Eggerick, 10. ?, 11. E.11. Carlos Martens, 12. Gerard De Muynck, 13. E.P. Possidius (Pungs), 14. Jan Panhuyzen, 16. René Van Vynckt, 16. Remi Van Yperen, 17. Baziel Muys, 18. E.H. Jozef Van Overbeke, 19. Florimond Vande Wattijne, 20. Gravin Anne de Dousies-de Hemricourt de Grunne, 21. Gravin Lucie de Bousies-Borluut, 22. Cyriel Van der Vennet, 23. E.H. Willem Van de Putte, 24. Henri Hoste ?, 26. Julien Strobbe, 26. Z.E.H. Emiel Rasschaert, 27. Alfons Verstraete, 28. Zuster Rudolfa, 29. Germain Van Couter, 30. Jozef Olivier, 31. Charles Van Vynckt, 32. Albert D'Haenens, 33. Honoré Van Hecke, 34. Kamiel De Roo, 35. Zuster Angèle, 36. Leon Van der Plaetse, 37. Frans Snellings, 38. Graaf Antoine de Bousies, 39. Zuster Idonle, 40. Zuster Everilde, 41. Zuster Judith, 42. Zuster Thomasie, 43. Henri Versmesse, 44. ?, 46. René Langerart, 46. Roger Soens, 47. Rafaël Dhaenens, 48. Petrus Dhoore, 49. Henri Cram, 60. Omer Van der Plaetsen.

Luchtfoto van het klooster, 1946.
(Foto Armand Bauwens, Hansbeke)

Kloosterpand en schoolgebouw te Hansbeke, 1946
(Kloosterarchief Crombeen, Gent)

Kapel en binnentuin van het klooster te Hansbeke, 1946.
(Kloosterarchief Crombeen, Gent)

AFBRAAK VAN DE BOERDERIJ EN BOUW VAN NIEUWE BEWAARKLASSEN (1965).

Op voorstel van de algemene overste besloot de algemene raad van de congregatie de boerderij, verbonden aan het klooster te Hansbeke, te schorsen.

De in 1905 geruilde akkers, die tot dan toe steeds door het klooster gebruikt werden, kwamen ter beschikking van graaf Antoine de Bousies. De eigen akkers en weilanden werden vanaf 1963 verpacht : de kouters (B841,842) in Voorde aan graaf Boudewijn de Bousies, vanaf 1967 aan August De Volder, de akkers (B580,581) in de Voordestraat aan Remi Van Yperen, vanaf 1969 aan Marcel Van Yperen, een weiland en losweg (A448,448b) in de Romeyen achtereenvolgens aan Achiel Van De Moortele (1963-1969), Marcel De Schepper (1970-1975), vanaf 1976 aan Jacques Van Vynckt, en tenslotte de weilanden (A454,455) in de Romeyen, achtereenvolgens aan Irené Van Hoecke (1963-1975), Adèle De Jaeger wed. Irené Van Hoecke (1976-1977), vanaf 1978 aan Wilfried Maenhout.

Op 11 oktober 1962 vond een openbare verkoping plaats waarop al het vee, de landbouwvoertuigen, het landbouwalaam, de afroom- en karnmachines, en de veldvruchten geveild werden. De totale opbrengst bedroeg 179.672 fr. Drie jaar later, in oktober 1965, werd de boerderij afgebroken voor de bouw van nieuwe bewaarklassen.

Reeds in 1952, na de Paasvakantie, opende Zuster Dymphna een zomerklas van de bewaarschool, ondergebracht in de zuidelijke aanbouw van het kloosterpand die vanop de grote speelplaats toegankelijk gemaakt werd via een vestiaire. Uiteindelijk werd in 1965-1966 een volledig nieuwe bewaarschool met een afzonderlijke speelruimte gebouwd. De nieuwbouw, bestaande uit drie moderne kleuterklassen gegroepeerd onder één dak, werd opgetrokken in de achtertuin van het klooster ter hoogte van de vroegere boerderij. De kleuterschool is bereikbaar langs de voetweg naar Doornbos, een straatje zonder naam¹³⁸. Monseigneur Oscar Schelfhout, vicaris van het bisdom Gent, wijdde de kleuterklassen in op 26 juni 1966.

Naast de nieuwe bewaarschool bouwde men in 1971 nog een vierde kleuterklas, opgetrokken in geprefabriceerde bouwelementen. Dit klasje werd op 1 september van hetzelfde jaar geopend en door een 40-tal kleuters bevolkt.

Eveneens in hetzelfde jaar werd de bovenklas aan de straatzijde afgebroken en de schoolpoort door een open toegang vervangen. De oude bewaarklassen kregen een andere bestemming. Na het slopen van de oude toiletten bouwde men in 1975 nieuwe WC's naast de overdekte speelplaats die meteen ook vernieuwd werd. Ook de refter in het kloosterpand werd met een zithoek met uitzicht op de binnentuin vergroot.

---

138. In Vlakaf, Hansbeekse dorpskrant, 8e jg., nr. 85, 1979, stelde Adolf Van de Sompel in één van zijn sappige dialectische "vertellingskes" voor dit straatje zonder officiële naam, ook al eens het St.-Vincentiusstraatje geheten, het Zuster Idoniestraatje te noemen ter nagedachtenis aan het kleine zustersertje dat ongeveer gedurende ruim 35 jaar het eerste bewaarklasje openhield.

Groepsfoto van de 3e kleuterklas te Hansbeke, 1949-1960.

Foto genomen voor de oostgevel van het kloosterpand.

Van links naar rechts : Voorste rij : Lisette De Grootte, Godelieve Van de Moortele, Magda Van de Velde, Rosa Secelle, Ghislaine Claeys, Nelly Tessely, Jeanine De Grootte, Christiane Van Vleteren, Agnes Goorman.

Middelste rij : Robert Janssens, Godelieve De Graeve, Monique Vennekens, Godelieve Secelle, zuster Evarilde, Godelieve Willems, Denise Bultinck, Rosa Vandenberghe.

Achterste rij : Walter de Muer, Antoine Cathoir, Theo Panhuysen, Noël Santens, Gaby Santens, Roger Bouckaert, Lucien Cleppe, Noël Heyerick, Noël Zutterman, Hervé Deschepper, Eric Van Vynckt, Marc Vlaeminck, Lucien De Boever, Oswald Strobbe.

(Foto Nelly Tessely, Hansbeke)

HULDIGING VAN ZUSTER GILBERTINE, LAATSTE SCHOOLZUSTER (1980).

Gedurende het 140-jarig bestaan van het klooster werden vele zusters door de overheid gedecoreerd, door de dankbare bevolking gehuldigd of door hun medezusters in intimiteit gevierd. Ze veroverden zoals Zuster Thomasie, Zuster Idonie en zovele anderen, door hun jarenlange toewijding en offervaardigheid, een bijzonder plaats in het hart en in de herinnering van de Hansbekenaren. Deze reeks vieringen werd afgesloten met de afscheidshulde aan Zuster Gilbertine, die in 1980 op rust ging.

Zuster Gilbertine voor de ouderen, of Zuster Germana voor de jongeren, was de laatste religieuze die in de kloosterschool onderwijs verstrekke. Ze werd op 24 februari 1916 te Nokere geboren als Germana Van Den Abeele, dochter van Alfons en Maria Bacquer. Ze trad in het klooster op 1 juli 1935, werd gekleed op 2 januari 1936, legde haar kleine geloften af op 3 januari 1938 en haar eeuwige geloften op 2 januari 1941. Na haar diplomering tot kleuteronderwijzeres gaf ze gedurende 16 jaar onderwijs te Aalst. Vanaf 1 september 1955 stond ze in de derde kleuterklas van de bewaarschool te Hansbeke. Ze was een uitstekende leerkracht die een volle generatie Hansbeekse kleuters met een moederhart voorbereid heeft op de overstap naar het lager onderwijs.

Uit sympathie en erkentelijkheid werd ze bij haar afscheid als kleuterleidster door de Hansbeekse parochiegemeenschap op zondag 28 september 1980 gehuldigd.

In de hoogmis, gecelebreerd door pastoor Marcel De Cock en opgeluisterd door het Sint-Pieterskoor, hield E.H.Jan Vrielynck, pastoor te Deurle, als voorzitter van de inrichtende macht van de school de gelegenheidshomilie. Na de eucharistieviering werd Zuster Germana aan de kerk met een open koets afgehaald en, begeleid door afgevaardigden van verschillende verenigingen met hun vaandels, onder applaus door de feestelijk bevlagde dorpskom stoetsgewijze naar de zaal van het Schuttershof gebracht waar de huldiging plaats vond.

Onder de meer dan 400 aanwezigen bevonden zich Z.E.H. Kanunnik Antoon Vanderhaegen, algemene directeur van de Zusters Franciscanessen te Gent, Zuster Christiane Rombouts, algemene overste, en Zuster Norberta, kloosteroverste. Alfons Ryserhove, diocesaan inspecteur van het lager onderwijs, en Maurice Van Landeghem, schepen van onderwijs, prezen in hun toespraak de jarenlange inzet van Zuster Germana. Namens de gemeenteoverheid werd een prachtig bloemstuk aangeboden. Ook de kleuters van het voorbije schooljaar overhandigden een weelderige ruiker en Annie Schelstraete sprak een dankwoord in naam van de oud-leerlingen, in het bijzonder namens de leerlingen uit het klasje van 1955-1956 die, op een uitzondering na, allen op de afscheidshulde aanwezig waren. Robert Leenknecht, schoolhoofd, vertolkte de erkentelijkheid van het schoolpersoneel dat een radiorecorder ten geschenke gaf. Terwijl men nog uit de zaal met bloemtuilen aanrukte, werd het huldefeest besloten met een danklied, gezongen door het schoolkoor Windekind¹³⁹.

---

139. Kranteknipstel uit "Het Volk" (W.N.).

Kloosterzusters te Hansbeke, 1954.

Van links naar rechts :

Eerste rij : Zuster Idonle, Zuster Philipplne, zuster Marcelline, Zuster Ephrem
kloosteroverste, E.P. Oscar De Spiegeleer redemptorist, Zuster Eusebia, zuster
Judith, Zuster Thomasie.

Middelste rij : Zuster Florida, Zuster Isidorine, Zuster Martina, zuster Everilda,
Zuster Edgarda, Zuster Olympla, Zuster Darla.

Achterste rij : Zuster Celestine, Zuster Regina, Zuster Constantine, Zuster
Edmondina, Zuster Antonine, zuster Leonie.

(Fotoarchief Cromheen, Gent)

Klasfoto 1e en 2e studiejaar van de Lagere Meisjesschool
te Hansbeke, 1954-1955 .

Foto genomen voor het nieuwe schoolgebouw.

Van links naar rechts :

Eerste rij : Rita Van de Moortele, Marie-Jeanne Devreese, Gaby Mattheeuws,
Annemarie Denaeghel, Marie Christine Van der Vennet, Rita Bockaert, Marie-Jeanne
Mattheeuws, Monique Dhondt, Marie-Jeanne Ros, Annie Dhondt, Eliane
Van de Walle, Nicole Martens, Rita De Bruyne.

Middelste rij : Zuster Constantine, Rosa Union, Yolande De Baets. Marie
Christine De Clercq, ?, Françoise De Wulf, ?, Christiane De Roo, Rita Van
Ootegem, Frida Raes, Marie-Rose De Craene, Rita Bultinck, Rita Verplaetse, Rita
Van Wassenhove.

Achterste rij : Laurece De Spiegelare, Agnes De Reu , Annie Semaesse, Anita
Coddens, Rita Van Hove, Chantal Claerhout, Edith Van Yperen, Rosette Wille,
Magda Van de Veegate, Regina Van de Moortele, Anita De Cramer.

(Foto Gerard Denaeghel, Hansbeke)

EEN EEUWELINGE IN HET RUSTHUIS (1983).

Alphonsine Houtman, dochter van Donatus en Irmina Van Damme, werd op 28 maart 1983 als derde in een gezin van 13 kinderen te Denderhoutem geboren. Haar vader hield er het telegraaf- en telefoonkantoor open en bekleedde bovendien het ambt van gemeenteontvanger.

Samen met haar oudere zuster Irma nam de 70-jarige Alphonsine, die niet gehuwd was, op 4 maart 1954 als kostkoopster haar intrede in het godshuis te Hansbeke. Haar komst naar Hansbeke hield verband met het feit dat haar neef en petekind Willy Houtman zich aldaar als huisarts gevestigd had.

Naarmate de decennia verstreken werd "tante Sine", die onder medische begeleiding van haar neef het er op aanlegde haar honderdste verjaardag te zullen halen, de trots van de kloostergemeenschap. Ze verbleef in een kraaknet kamertje met uitzicht op de nieuwe woonwijk "de Cluyse". Zuster Mathildis die haar met tedere liefde omringde en dagelijks verzorgde, ten koste van een deel van haar eigen gezondheid, was haar waarachtige beschermengel, bijgestaan door Zuster Daria en Zuster Gilbertine.

De kloosterzusters, die zich uitzonderlijk verheugden een eeuweling in hun huis te mogen vieren, lieten de honderdste verjaardag op maandag 28 maart 1983 niet ongemerkt voorbijgaan. In bijzijn van de zusters ontving de uitgedoste honderdjarige in de zithoek van het kloosterpand familieleden, kennissen en overheidspersonen die haar met bloemtuilen kwamen gelukwensen en geschenken overhandigden. Antoon Van Speybroeck, burgemeester, met een delegatie van het gemeentebestuur loofde in zijn heilwens het dagelijkse werk van de Zusters Franciscanessen te Hansbeke. Guido Schaeck, voorzitter van het O.C.M.W., bood eveneens felicitaties en een bloemstuk aan. Na de ceremoniële huldiging volgde een geanimeerde receptie¹⁴⁰.

Een week later, op Paasmaandag, werd door Z.E.H. José Houtman, pastoor-deken te Wetteren, geassisteerd door EE.HH. Marcel De Cock, pastoor, Walter Houtman en Willem Houtman, in de parochiekerk een plechtige dankmis opgedragen, bijgewoond door de kranige eeuweling, kloosterzusters, familieleden en talrijke parochianen. Nadien verzamelde de familie in het Schuttershof voor een heerlijk feestmaal.

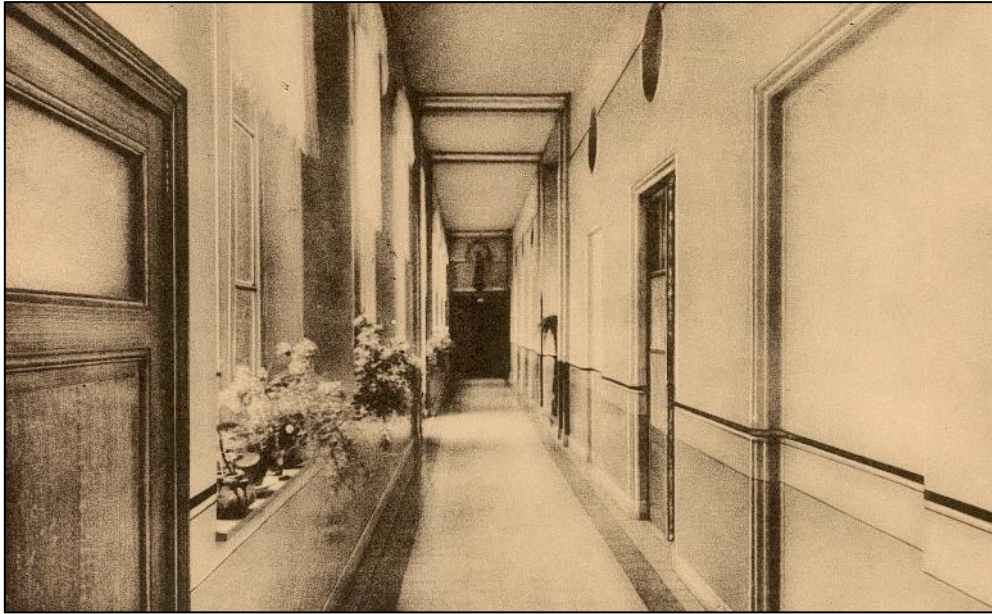
Nog vier jaar achter elkaar mocht de eeuweling op haar verjaardag gelukwensen ontvangen. Toen het godshuis de deuren sloot werd Alphonsine Houtman op 12 december 1987 door de Zusters Franciscanessen met liefdevolle zorgen in het moderne rusthuis te Ursel opgenomen. Ze overleed er op 14 februari 1988, zes weken vóór haar 105e verjaardag.

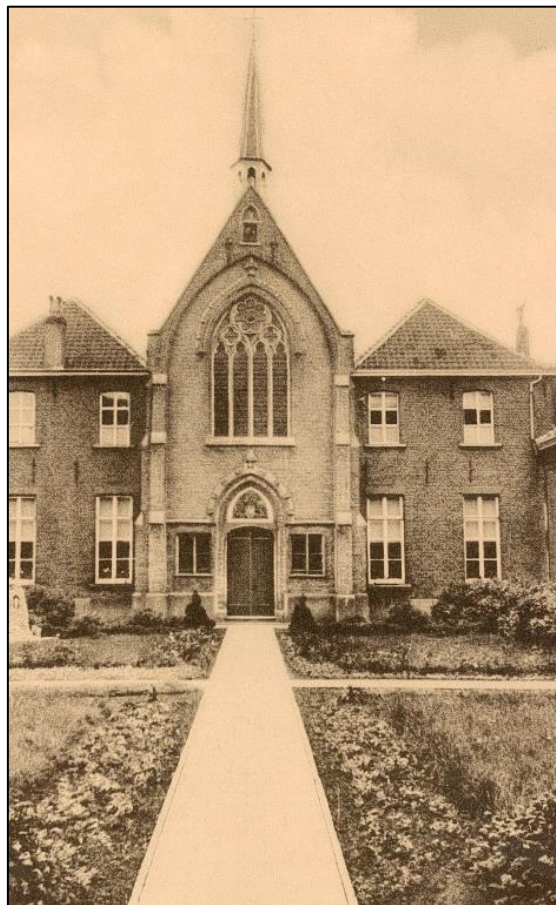
Kloosterpand met zomerklasje in de rechtse aanbouw, 1955.
(Prentbriefkaart Julien De Baets, Hansbeke)

---

140. Kranteknipsels uit "Het Volk" van 26-27 en 31 maart 1983 (W.N.).

Rondgang in de vrouwenafdeling van het rusthuis te Hansbeke, 1955.
(Prentbriefkaart Julien De Baets, Hansbeke)

Westgevel van de kloosterkapel en kloostertuin, 1955.
(Prentbriefkaart Julien De Baets, Hansbeke)

Interieur van de kloosterkapel te Hansbeke, 1955.
(Prentbriefkaart Julien De Baets, Hansbeke)

DE KLOOSTERCOMMUNITEIT IN DE LOOP DER JAREN.

De kloostergemeenschap te Hansbeke onderging in de loop der jaren verschillende wijzigingen, afhankelijk van haar onderwijs- en caritatieve opdrachten.

Bij de stichting van de dag- en kantwerkschool in 1846 bestond de kloostergemeente uit een groepje van vier jonge kloosterzusters. Bij de openstelling van het godshuis en het weeshuis in 1852 verdubbelde het aantal religieuzen. Een negende kloosterlinge-onderwijzeres vervoegde de gemeenschap bij de oprichting van een eerste bewaarklas in 1875. Omstreeks de eeuwwisseling, toen ondermeer de lagere meisjesschool tot vier graadsklassen werd uitgebreid, omvatte de gemeenschap reeds 12 kloosterlingen. Na de eerste wereldoorlog bleef het aantal kloosterzusters, intussen aangegroeid tot 15, gedurende een 20-tal jaren onveranderd. Na de tweede wereldoorlog verbleven meer dan 20 religieuzen in het klooster, een maximaal aantal dat zich in de jaren vijftig en zestig handhaafde. Onder dezen bevonden zich een 5 à 6-tal zusters op rust, die de pensioengerechtigde leeftijd bereikt hadden, terwijl het aantal actieve zusters nog steeds $\pm$ 15 bedroeg.

In de volgende decennia liep de kwantitatieve sterkte van de gemeenschap gevoelig terug. Dit verschijnsel vond een verklaring in de daling van het aantal kloosterroepingen, die zich reeds omstreeks 1910 begon te manifesteren. Wegens gebrek aan gediplomeerde kloosterlingen-onderwijzeressen konden alle posten in het onderwijs niet langer aan een kloosterzuster toevertrouwd worden. Noodgedwongen werden leke onderwijzeressen aanvaard om het tekort aan religieuze leerkrachten aan te vullen.

Wellicht reeds in 1887 werd een beroep gedaan op een interimaris : Hortense De Sutter, een 18-jarige onderwijzeres of aspirante met wettelijke woonst te Balegem haar geboortedorp, verbleef toen gedurende een 6-tal maanden in het klooster. Ook Alice Van Herpe, geboortig van Vlierzele, en Julia Van der Cammen, afkomstig van Smetlede, vertoefden tijdelijk onder de kloostergemeente, respectievelijk in 1912 en 1917-1918. Liza Verplaetse stond anno 1912 in de in 1910 opgerichte tweede bewaarklas¹⁴¹.

---

141. Zie klasfoto uit 1912.

Bij het begin van het schooljaar 1929-1930 werd Zuster Deodata, onderwijzeres in de derde graad, die naar Denderleeuw overgeplaatst was, door Elodie Hulpia uit Evergem vervangen. Deze bleef gedurende 11 jaar klastitularis van het 5e en 6e studiejaar. Eigenlijk was ze de eerste wereldlijke onderwijzeres, verbonden aan de meisjesschool. Ze werd op 1 november 1941 door Angèle Mestdagh opgevolgd. Bij het afscheid van Zuster Judith in 1951 nam Anna Van der Vennet de tweede graadsklas over.

En de vervanging van religieuze door leke leerkrachten schreed verder. Toen Zuster Idonie in 1954, op 70-jarige leeftijd, eindelijk op rust ging, werd haar plaats ingenomen door Adèle Martens. Na de bouw in 1954-1955 van de nieuwe gemeenteschool verhuisde de eerste graad voor jongens van het klooster naar de jongensschool. Zuster Edgarda, die vanaf 1939 in deze jongensklas onderwees, werd door Omer Dhaenens vervangen. Haar medezuster in de eerste graad voor meisjes, Zuster Constantine, vertrok in 1956 voor een nieuwe onderwijsopdracht naar Knesselare en ruimde plaats voor Agnes Van Wassenhove, die later in 1973 ook Zuster Edwardina, hoofdonderwijzeres in de vierde graad, opgevolgd heeft.

Na de oprichting in 1978 van de v.z.w. Katholiek Onderwijs Land van Nevele, die de vrije jongens- en meisjesscholen van Hansbeke, Merendree, Nevele en Deurle omvatte en de oude schoolcomités als inrichtende macht verving, vond nog in hetzelfde jaar te Hansbeke de fusie plaats van de Gesubsidieerde Vrije Lagere Meisjesschool en Kleuterschool met de Gesubsidieerde Vrije Lagere Jongensschool tot de Vrije Gemengde Basisschool van Hansbeke. In deze basisschool fungeerde nog slechts één religieuze leerkracht: Zuster Gilbertine in de 3e kleuterklas. Met haar pensionering in 1980, toen zij de bewaarklas overliet aan Annemie Van de Velde, eindigde de onderwijsopdracht van de Zusters Franciscanessen te Hansbeke.

Vanaf 1 januari 1980 werden de schoolgebouwen met aanhorigheden en speelterreinen door de v.z.w.d. Zusters Franciscanessen van Gent te Hansbeke voor een termijn van 9 jaar verhuurd aan de inrichtende macht v.z.w. Katholiek Onderwijs Land van Nevele, voor een jaarlijkse huurprijs van 6.000 fr. per schoollokaal. Z.E.H. Antoon Vanderhaegen voorzitter en Zuster Christiane Rombouts ondertekenden de huurovereenkomst namens de eigenaar, E.H. Jan Vrielinck, voorzitter en Walter D'Haenens, secretaris, namens de huurder.

Eén en ander wordt nog in onderstaande tabel samengevat.

Jaar	Aantal zusters	Leeftijdsgrenzen	Gemiddelde leeftijd
1846	4	22-31	28
1856	8	30-43	35
1867	8	23-43	37
1881	9	31-57	44
1891	9	30-67	50
1901	11	25-77	48
1911	12	28-73	37
1921	15	26-70	41
1930	15	21-66	49
1947	23	21-74	53
1954	20	28-79	57
1961	21	31-86	59
1970	14	40-86	60
1980	13	50-90	67
1984	11	54-94	71
1988	8	58-86	72

Na een tijdelijke verjonging van de kloostergemeenschap omstreeks de eeuwwisseling, nam de gemiddelde leeftijd van de kloosterzusters gestadig toe, hetgeen de vergrijzing van de gemeenschap duidelijk illustreert. Reeds in 1970 overtrof de gemiddelde ouderdom van de kloosterzusters de onderste grens van de derde leeftijd.

Schoolmeisjes in de feeststoet ter ere van burgemeester graaf Boudewijn de Bousles-Borluut, 1968, in de Vaartstraat ter hoogte van de boomgaard van het Goed ter Voorde.

Van voren naar achter :

Zuster Benjamine, Angèle Mestdagh.

Rechtse rij : Marie-Jeanne Mattheeuws, Odette Soens, Claudine Strobbe, Francine Laroy, Françoise De Wulf, Beatrice Van Vynckt, Godelieve Van de Velde, Hermina Vandiest, Rita Neiryck, Noëlla De Baets, Laurene De Spiegelaere, Rita Van Hove, Monique Van Ooteghem.

Linkse rij : Rita De Bruyne, Marie-Christine Van der Vennet, Marie-Rose De Craene, Anne Marie Cornelis, Andrea Rodts, Agnes Van Ooteghem, Brigitte Lips, Anita Coddens, Nicole Maenhout, Rita Van Wassenhove, Edith Van Yperen, Rita van de Veegaete, Denise Standaert, Rosette Wille, Rosette Schelstraete.

(Foto Angèle Mestdagh, Hansbeke)

Groepsfoto van de leerkrachten in de Gesubsidieerde Vrije Lagere Meisjesschool en Kleuterschool, Hansbeke, ± 1968.

Van links naar rechts :

Voorste rij : Yvonne Laroy, Zuster Gilbertine, Agnes van Ghysegem.

Achterste rij : Angèle Mestdagh, Zuster Edwardine, Agnes Van Wassenhove, Jeanine Claeys, Anna Van der Vennet.

{Foto Angèle Mestdagh, Hansbeke}

DE ULTIEME BESLISSING.

Sedert jaren wordt het algemeen bestuur van de Orde van de Zusters Franciscanessen-Crombeen door omstandigheden genoodzaakt haar instellingen te herschikken teneinde het doel van de Congregatie blijvend te kunnen verwezenlijken. Structuurveranderingen, meestal gepaard gaande met het renoveren van de bestaande stichtingen of het bouwen van nieuwe infrastructuur, geschieden om economische redenen op regionale basis.

De kloosters, die door Jan Baptist van de Woestijne te Hansbeke (1846), Knesselare (1854) en Ursel (1858) gebouwd werden, liggen in eenzelfde regio.

Te Hansbeke voldoet de infrastructuur van de meisjesschool, die in de laatste decennia zo nodig werd aangepast of vernieuwd, aan de hedendaagse eisen. Nog in 1965 bouwde de congregatie een moderne bewaarschool in de achtertuin van het klooster. Ingevolge de vergrijzing van de gemeenschap was de geleidelijke vervanging in het onderwijs van religieuzen door leke-onderwijzeressen in het begin van de jaren tachtig nochtans een voldongen feit. Door de oprichting van de v.z.w. Katholiek Onderwijs Land van Nevele en de fusie van de plaatselijke vrije scholen werd evenwel het voortbestaan van een christelijke onderwijsinstelling te Hansbeke beveiligd.

Tijdens het studie- en onderzoekswerk tot het opstellen van de normen voor erkenning en subsidiëring van voorzieningen voor bejaarden, nadien vastgelegd in het kaderdecreet van 5 maart 1985 door Rita Steyaert gemeenschapsminister van gezin en welzijnszorg en uitgewerkt in de desbetreffende besluiten van de Vlaamse Executieve, werd het duidelijk dat het 19e eeuwse bejaardenhuis te Hansbeke en Ursel (in Knesselare was het godshuis reeds gesloten), spijs de gedane inspanningen niet meer voldeed aan de nieuwe eisen. Een renovatie van deze instellingen bleek alleszins noodzakelijk.

Bekommerd om en met het oog op de verdere uitoefening van de caritatieve opdracht van de congregatie, besprak het algemeen bestuur reeds te voren de mogelijke oplossingen in de regio Hansbeke-Knesselare-Ursel. Zelfs met betoelaging van staatswege liet het beschikbare budget geen mogelijkheid tot twee renovaties. Mede door de vergrijzing van de congregatie drong integendeel een keuze tussen Hansbeke en Ursel zich op.

De bouw van een nieuw bejaardenhuis bood voordelen tegenover een renovatie van een oud rusthuis. Te Hansbeke ontbrak, wegens de omsluiting van het kloostererf en de inplanting van de bewaarschool in de achtertuin van het klooster, toch wel de nodige ruimte voor nieuwbouw.

In vergadering op 28 april 1983 nam het algemeen bestuur het principiële besluit te Ursel een nieuw bejaardenhuis te bouwen in vervanging van de oude rusthuizen te Hansbeke en Knesselare. De ultieme beslissing tot het opheffen van de kloostercommunity te Hansbeke was in de maak.

Na een aanvankelijke weigering van een stedenbouwkundig attest werd het gewijzigd bouwdoossier, dat het oprichten van een nieuwbouw met incorporatie en renovatie van het bestaande rusthuis te Ursel voorzag, tenslotte op 27.01.1986 goedgekeurd. Reeds op 15 april daaropvolgend vingen de bouwwerken aan. Op 1 november 1987 kon het nieuwe bejaardenhuis opengesteld worden. Een viertal kostgangers uit Hansbeke verhuisden in de loop van december naar het nieuwe home te Ursel. Een jaar later waren ook de renovatiewerken aan het oude rusthuis beëindigd¹⁴².

---

142. Volgens mededeling van Zuster Maria Van De Putte, algemene overste van de Congregatie.

Zuster Gilbertine (Germana Van den Abeele), gehuldigd door de derde kleuterklas van het schooljaar 1955-1956. Hansbeke 1980.

Van links naar rechts :

Voorste rij : Charlotte Baele, Jeanine Lips, Rosa Van de Moortele, Edwige Martens, Zuster Gilbertine, Lillane Van de Velde, Nicole Vandenhaesevelde, Norette Van Ooteghem, Odette Wille.

Middelste rij : Georgette Lambert, Rita Coddens, Martine Leenknecht, Annie Schelstraete.

Achterste rij : Patrick Gijsels, Christiaan Cornelis, Elie Verhelst, Marc Cornelis, Gilbert Strobbe, Jozef Geirnaert, Christiaan De Reu, Wille Carette, Roger Laroy, Tony Van de Velde.

(Foto Zuster Gilbertine, Gent)

Kloosterzusters te Hansbeke, 1981.

Van links naar rechts :

Voraan : Zuster Luciana (Godelieve Meerschaut), Zuster Gilbertine (Germana Van den Abeele), Zuster Darla (Eugenie De Smet), Zuster Mathildis (Josephine Fassaert). ..

Achteraan : Zuster Oliva (Juliette De Paepe), zuster Edmondina (Irène De Paepe), zuster Antonine (Andrea De Maegt), Zuster Norberta (Anna Vermoesen) kloosteroverste, Zuster Claudine (Julienne Van de Walle), Zuster Olympa (Augusta Liebaut), Zuster Magda (Anna De Dapper).

(Foto zuster Gillbertine, Gent)

DE LAATSTE ZUSTERS TE HANSBEKE.

Vooraleer Moeder Norberta begin 1984 op ziekteverlof ging in het klooster te Vinderhoute, bestond de gemeenschap te Hansbeke uit elf zusters : Zuster Antonine (Andrea De Maegt), Zuster Claudina (Julienne Van de Walle), Zuster Daria (Eugenie De Smet), Zuster Edmondina (Irène De Paepe), Zuster Gilbertine (Germana Van den Abeele), Zuster Luciana (Godelieve Meerschaut), Zuster Magda (Anna De Dapper), Zuster Mathildis (Josephine Fassaert), Zuster Norberta (Anna Vermoesen), Zuster Oliva (Juliette De Paepe) en Zuster Olympia (Augusta Liebaut).

Zuster Crescentia (Germaine De Wulf), geboren en getogen te Hansbeke, verving Zuster Norberta als nieuwe kloosteroverste. Bij haar aankomst verbleven nog 15 bejaarden (7 mannen en 8 vrouwen) op afzonderlijke kamers of in de gemeenschappelijke zalen van het rusthuis dat eerlang zou gesloten worden. Wie was beter als Moeder Overste geschikt om deze oudjes te begeleiden dan een dochter uit eigen midden, vertrouwd met haar geboortedorp en omgeving en met de mensen die er wonen.

Hoewel in het godshuis sedert 1979 niemand meer was opgenomen, aanvaardde Moeder Germaine op de valreep nog 9 nieuwe kostgangers, 5 in 1984, 2 in 1985 en 2 in 1986. Hoopte ze dan toch op het voortbestaan van het rusthuis ?

Binnen haar eerste bestuursjaar werd het aantal zusters tot 8 herleid : Zuster Magda stierf in het klooster op 15.08.1984, Zuster Daria, 94 jaar oud, werd einde 1984 naar Vinderhoute overgebracht, en Zuster Olympia overleed te Gent op 18.02.1985. Ook onder de oudjes telde men overlijdens : 1 in 1984, telkens 3 in de drie volgende jaren.

Moeder Germaine kreeg de droevige opdracht tegen einde 1987 het rusthuis te sluiten en de oudjes behulpzaam te zijn bij de overplaatsing naar een nieuw bejaardentehuis volgens hun keuze. Op 13 april 1987 begon de uittocht. Clara d'Oosterlinck, vroegere kloostermeid, vertrok als eerste gevolgd door Hélène Adam, Godelieve Van Daele, Alfons Hoste, Marguerite Vertriest, Emiel Cornelis, Gustaaf Hendrickx, Alphonsine Houtman, Jules Mynsberghe, René Pille en Julia Van de Voorde, deze laatste op 30 december 1987. Ze kozen voor het rusthuis van de Zusters Franciscanessen te Ursel of voor het rusthuis van het O.C.M.W. te Nevele, dat de oudjes in de vorige jaren ter gelegenheid van bejaardenfeestjes, die aldaar plaats vonden, hadden leren kennen. Celesta De Vogelaere bleef, wegens haar ziekelijke toestand, als laatste kostkoopster in het godshuis. Ze werd op 8 januari 1988 in Veilige Haven te Aalter opgenomen.

Intussen moest Zuster Mathildis in oktober 1987 hoogdringend rust nemen en ging naar het klooster van Burst. De jongsten onder de overige zusters kregen een nieuw werkterrein toegewezen in het klooster van Knesselare : Zuster Antonine vertrok in december van hetzelfde jaar, Zuster Luciana na de jaarwisseling.

Nog vijf zusters bleven achter in het leeggelopen klooster...

Viering van Alphonsine Houtman, eeuweling, in het klooster te Hansbeke, 28 maart 1983. (Foto Willy Houtman, Hansbeke)

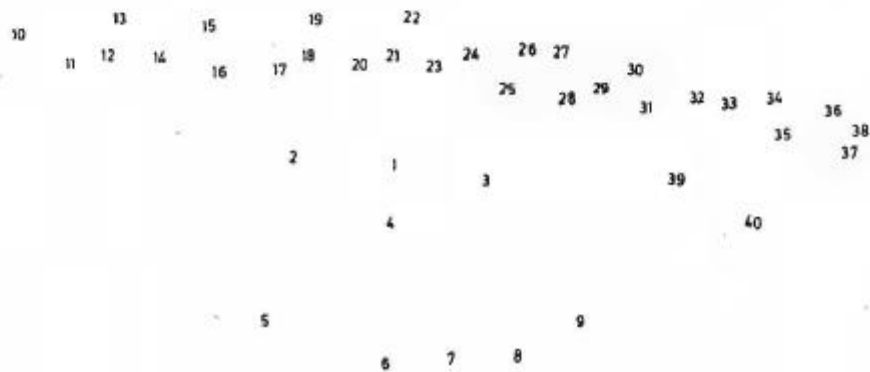

Foto genomen in de zithoek van het kloosterpand.

1. Alphonsine Houtman, 2. Willy Houtman, 3. Zuster Olympia, 4. Karen Devreese,
6. Koen Devreese, 6. Ben Devreese, 7. Liesbeth Houtman, 8. Stefaan De Clercq,
9. Kathy Devreese, 10. Herman Houtman, 11. Antoine De Gheest, 12. Rita Schepens,
13. Jackie De Clercq, 14. Clement Devreese, 16. Patrick Verstraete,
16. Marleen Houtman, 17. Hilde Van Caenegem, 18. Emiel De Vogelaere, 19. Patrick Van de Castele,
20. Ann Houtman, 21. Ghislène Arnauw, 22. Guido Schaeck, 23. Antoon Van Speybroeck,
24. Z.E.H. José Houtman, 25. Hilde Houtman, 26. Freddy Van de Velde, 27. E.H. Marcel De Cock,
28. Zuster Norberta, 29. M. Thérèse De Wael, 30. Brigitte Mortier, 31. Josefina Houtman,
32. Zuster Antonine, 33. Zuster Mathildis, 34. Zuster Gilbertine, 36. Zuster Claudina,
36. Zuster Edmondina, 37. Zuster Oliva, 38. Zuster Luciana, 39. Zuster Daria, 40. Zuster Magda

Van links naar rechts :
Zuster Norberta (Anna Vermoesen) kloosteroverste, Alphonsine Houtman,
Zuster Mathildis (Josephine Fassaert).
(Foto Zuster Germaine De Wulf, Burst)

AFREIS VAN DE LAATSTE ZUSTERS (1988).

Nog enigszins vroeger dan verwacht werd de afreis van de laatste vijf te Hansbeke verblijvende zusters bepaald op 15 juli 1988.

Tijdens de voorafgaande dagen hield men zich onledig met het inventariseren van de inboedel, het demonteren van meubelen, het opruimen van kamers, het pakken van koffers. Met pijn in het hart werd, daags voordien, het eigen bezit in de reistas geborgen voor de afreis naar een nieuwe bestemming. Het troosteloze wachten op de volgende morgen duurde lang in de stilte van het verlaten klooster.

Het was barslecht weer op 15 juli. De zusters volgden om half acht in de kloosterkapel de H.Mis, opgedragen door pastoor Marcel De Cock, namen daarna gezamenlijk het ontbijt, en liepen wat doelloos rond tot de auto's, die hen zouden afhalen, aankwamen.

Omstreeks half tien arriveerden Zuster Maria Van de Putte, algemene overste, en Zuster Cecile Baele, econoom van het moederhuis te Gent. Korte tijd daarna draaiden ook de auto's uit het klooster van Vinderhoute en van Dikkelvenne de ruime speelplaats op. Zuster Germana Van den Abeele vertrok als eerste met Zuster Angèle en Zuster Jo, die haar naar Dikkelvenne voerden. Daarna werd Zuster Juliette De Paepe uitgewuifd, die door Zuster Cecile tussendoor naar Ursel werd gereden.

Na een sober middagmaal reed Zuster Maria Goffa met Zuster Irène De Paepe naar Vinderhoute. Omstreeks twee uur, zoals afgesproken, kwam Adolf Van de Sompel Zuster Julienne Van de Walle afhalen om haar naar Melle te brengen. Zuster Germaine De Wulf, kloosteroverste, bleef als een plichtsgetrouwe kapitein op zijn schip, tot de laatste in het haar zo vertrouwde klooster. De pastoor stak nog eens de straat over voor een laatste groet. Jozepha Union, een buurvrouw, belde even aan om een goeie dag te zeggen

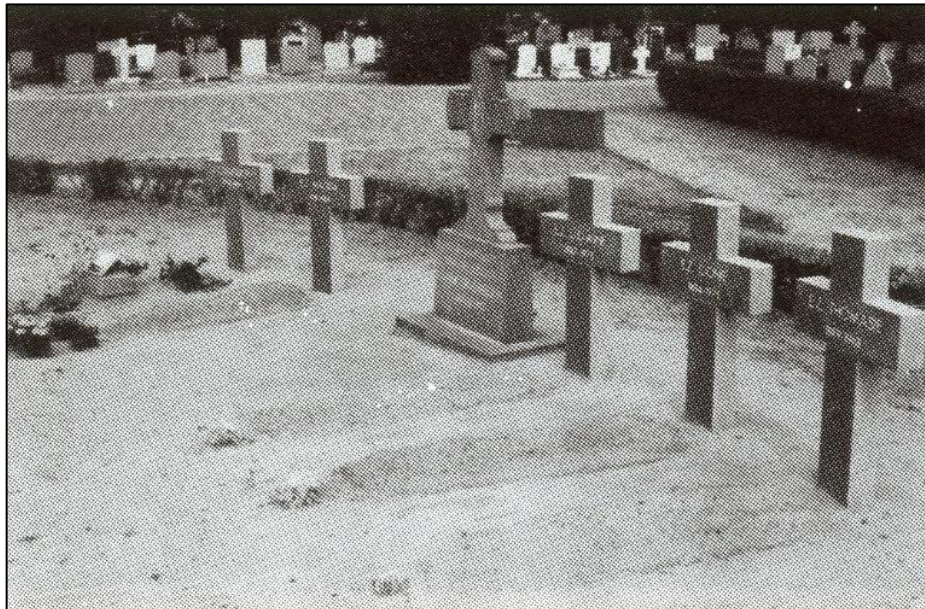
en Maria Madeleine De Wulf kwam haar zuster tot afscheid kussen. Om half drie werd de laatste reistas ingeladen. Zuster Maria Van de Putte, algemene overste, sloot de zware witte ingangsdeur van het kloosterpand. Samen met Zuster Cecile achter het stuur bracht ze Zuster Germaine naar Burst.

Een afreis op een donkere regendag in de zomer, zonder zon, zonder omhaal, in alle stilte... Na 142 jaren was de communititeit van de Zusters Franciscanessen te Hansbeke opgeheven.

Na nog wat schiften, ordenen en schoonmaken werden de bruikbare kloostermeubelen met andere nuttige voorwerpen op 1 augustus daaropvolgend opgeladen en per verhuishwagen naar andere bijhuizen overgebracht¹⁴³.

Bidprentje Zuster Ignatia, kloosteroverste te Hansbeke 1937-1944.
(Verzameling Albert Martens, Gent)

Begraafplaats van de Zuster Franciscanessen (Crombeem)
op de nieuwe dodenakker te Hansbeke.
(Foto Guido Van der Vennet, Hansbeke)

143. Uit "Crombeens oude en nieuwe wereld", nr. 8, augustus 1988, p. 122.

OPRICHTING VAN DE V.Z.W. PAROCHIALE WERKEN HANSBEKE (1988).

Op 1 mei 1988 werd bij onderhandse akte door een 17-tal personen een vereniging zonder winstoogmerk, overeenkomstig de wet van 27 juni 1921, opgericht onder de benaming : "Parochiale Werken van Sint Petrus en Paulus Hansbeke".

De stichters waren : E.H.Marcel De Cock, pastoor te Hansbeke, de Hansbekenaren Luc Bingé, geneesheer, graaf Boudewijn de Bousies-Borluut, fokker, Camiel De Cocker, bediende, Simonne De Jaeger, huishoudster, Filip Dhaenens, onderwijzer, Walter D'Haenens, psycholoog, Guido Van der Vennet, schoolhoofd, Lucrèce Van Yperen, huishoudster, en de ZZ.EE.HH. Kanunnik Juliaan Frans De Smaele, algemene directeur van de Zusters Franciscanessen te Gent, Joris Eeckhout, pastoor-deken te Zomergem, Edward Janssens, pastoor te Vinderhoute, Jozef Staes, pastoor te Wontergem, Juliaan Standaert, pastoor te Bachte-Maria-Leerne, Karel Tieleman, pastoor te Nevele, Karel Vanderhaegen, pastoor te Landegem en kanunnik Oscar Waterinkx te Vinderhoute, secretaris em. van het bisdom Gent.

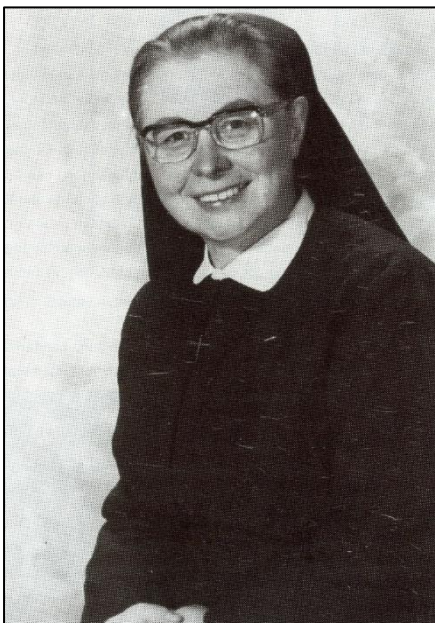
De vereniging heeft tot doel, met uitsluiting van elk winstoogmerk, bij te dragen tot de opbouw van de christelijke gemeenschap in de parochie van Sint-Pieter en Paulus te Hansbeke.

Deze doelstelling wordt nagestreefd door "het bevorderen van de eredienst en de pastorale zorg van de katholieke kerk, door het helpen en bijstaan van personen die met de kerkelijke dienst worden belast, en door het organiseren en steunen van onderwijs en welzijnszorg, alsook van verenigingen en activiteiten van alle aard die de religieuze, culturele en sociale ontwikkeling van de bevolking nastreven."

Tot het verwezenlijken van haar doel mag de v.z.w. Parochiale Werken Hansbeke roerende en onroerende goederen gebruiken, bezitten, beheren, huren, in eigendom, vruchtgebruik, erfpacht of bewaring hebben.

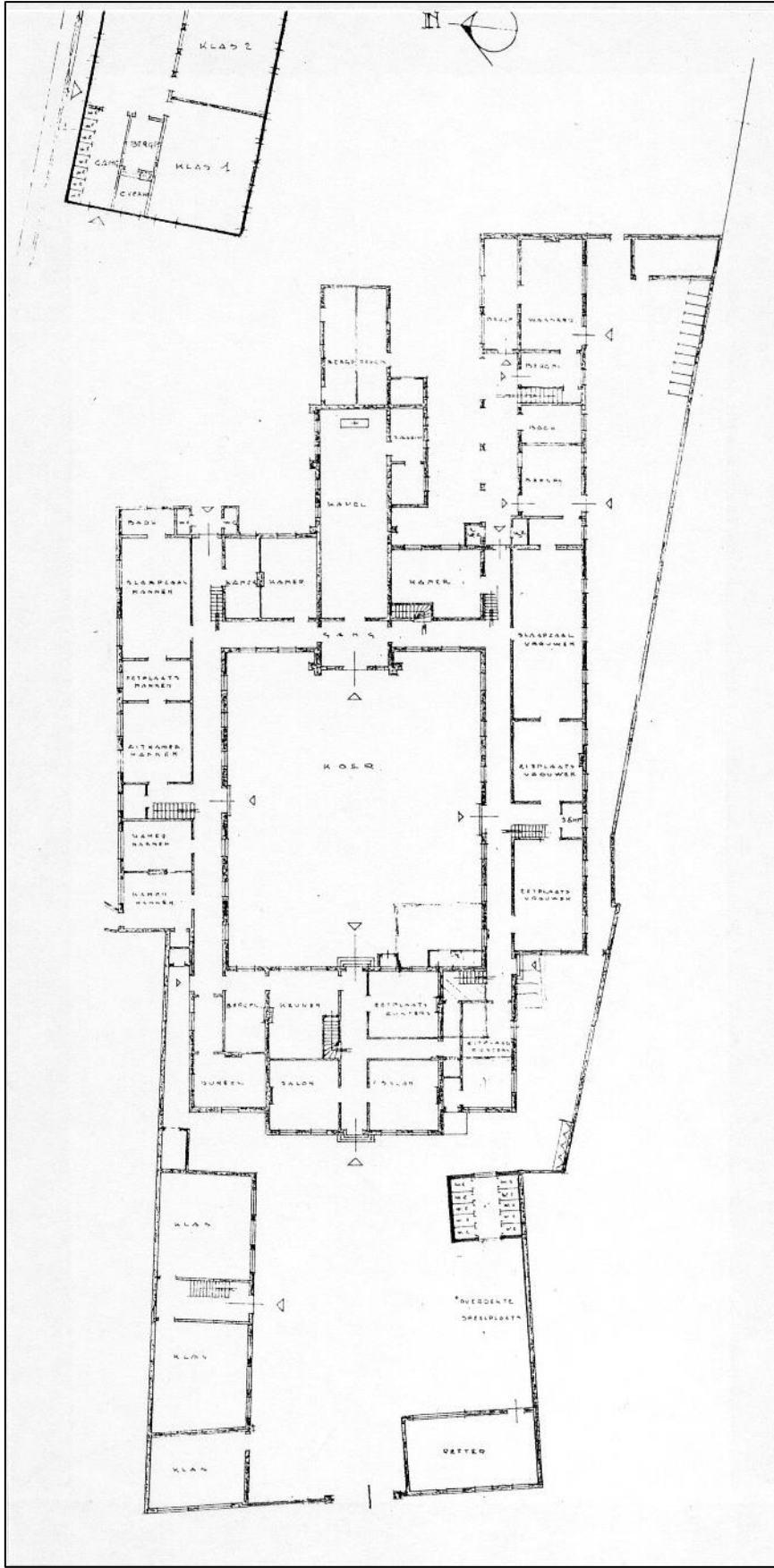
De stichtingsakte verscheen in het Belgisch Staatsblad van 14.07.1988 onder nr. 10641.

Overeenkomstig de statuten hebben de stichters/leden van de vereniging op de eerste algemene vergadering van 01.05.1988 alle bovengenaamde Hansbekenaren benoemd tot leden van de Raad van Bestuur, die onder elkaar Marcel De Cock tot voorzitter, graaf Boudewijn de Bousies-Borluut tot ondervoorzitter, Camiel De Cocker tot penningmeester en Guido Van Der Vennet tot secretaris aangesteld hebben. Deze raad van bestuur werd eveneens in het bovengenoemde Staatsblad bekendgemaakt onder nr. 10642.

Zuster Crescentia (Germaine De Wulf)
laatste overste in het klooster te Hansbeke (1984-1988).
(Zuster Crescentia, Burst)

Grondplan gelijkvloers klooster Hansbeke, 1975.

OVERDRACHT VAN HET KLOOSTER (1988).

Op 19 oktober 1988 werd het kloostergebouw met aanhorigheden, de schoolgebouwen met aanhorigheden en de grond ter grootte van 92 a 20 ca, gekadastréerd onder Nevele 3e afdeling Hansbeke sectie B685g, door de v.z.w.d. Zusters Franciscanessen van Gent te Hansbeke kosteloos overgedragen aan de v.z.w. Parochiale Werken van Sint Petrus en Paulus Hansbeke. De akkers (B580, 581) in de Voordestraat, de kouters (B841, 842) in Voorde en de weilanden met losweg (A448, 448/2, 454, 455) in de Romeyen, met een gezamenlijke oppervlakte van 5 ha 76 a 50 ca, maakten geen deel uit van deze overdracht.

De verschillende partijen ondertekenden de overdrachtsakte ten kantore van Alfred Duerinck, notaris te Nevele, in aanwezigheid van Maria Van de Walle en Georges Kneuvelds beiden te Nevele als instrumenterende getuigen.

De overdraagster was vertegenwoordigd door de bestuurders Z.E.H. Kanunnik Juliaan De Smaele en Zuster Cecile Baele, algemene directeur resp. schrijfster-schatbewaarster van de Orde van de Zusters Franciscanessen te Gent. De overneemster was afgevaardigd door de bestuurders E.H. Marcel De Cock en Guido Van der Vennet.

De overneemster trad in volle eigendom en het genot van het verkregen goed vanaf de datum van de overdrachtsakte, in het vrij gebruik vanaf dezelfde datum voor het klooster, aanhorigheden en achterliggende tuin, en bij het einde van het bestaande huurkontraat voor de schoolgebouwen en aanhorigheden.

De partijen kwamen nog uitdrukkelijk overeen dat de kapel van het klooster dezelfde bestemming zal bewaren, zolang het goed eigendom blijft van de v.z.w. Parochiale Werken Hansbeke, tenzij toestemming tot wijziging door de bisschoppelijke overheid zou verleend worden.

De kloostergebouwen zijn thans bestemd als parochiaal centrum, ten dienste van onderwijs, bondsleven en eredienst. Op 11 november 1988 werd in de raad van bestuur het huishoudelijk reglement en het reglement van inwendige orde goedgekeurd. De lokalen kunnen op aanvraag tegen een kleine vergoeding gehuurd of gebruikt worden door alle Hansbeekse en niet Hansbeekse verenigingen en personen die de doelstelling van de v.z.w. Parochiale Werken Hansbeke in acht nemen. Naast vergader- en gemeenschapslokalen zijn er ook kleine ruimten voor stockering. De kapel blijft ter beschikking van de door de bisschop benoemde rector ecclesiae. Pastoor Marcel De Cock benut dit bedehuis voor de graadsmissen van de schoolgemeenschap en als winterkerkje voor de eredienst. Het oude kloosterpand wordt sedert 01.11.1988 bewoond door een huisbewaarder, de familie Paul en Nelly Mortier-Tessely.

Afscheldshulde aan de
 Zusters Franciscanessun te Hansbeke.
 Van links naar rechts

Voorste rij : Zuster Gilbertine (Germana Van den Abeele), Zuster Claudina (Julienne Van de Walle), Zuster Crescentia (Germaine De Wulf), Zuster Beata (Maria Van De Putte) algemene overste, Zuster Martina (Monique De Cloet), Zuster Leonie (Juilana De Meyere), Zuster Colombana (Valentine Van de Voorde).
 Middelste rij : Zuster Chrysologa (Marie Bijl), Zuster Marie-Thérèse Sanders lid raad van bestuur, Zuster Jozef (Zulma Van de Walle), Zuster Goedele Uyttersprot lid raad van bestuur, Zuster Edgarda (Constantia Waegenaer}. Zuster Edeltrudis (Anna Roman), Zuster Mathilde (Josephina Fassaert), Zuster Thérèse (Noëlla Goorman), Zuster Savio (Yvonne Goorman), Zuster Haveria (Bertha De Lange) begeleidster van Zuster Leonie, Zuster Cecile Baele econome.

Achterste rij : Zuster Rachel (Clara Van Parijs), Zuster Avita (Clara Van de Moortele), Zuster Luciana (Godelieve Maenhout), Zuster Antonine (Andrea De Maegt), Zuster Benedictine (Josephine De Rouck).

(Foto Guido Van der Vennet, Hansbeke)

AFSCHEIDSHULDE AAN DE ZUSTERS FRANCISCANESSEN TE HANSBEKE.

Op initiatief van de v.z.w. Parochiale Werken Sint Petrus en Paulus Hansbeke bracht de Hansbeekse dorps-gemeenschap op zondag 3 september 1989 een dankbare hulde aan de Congregatie van de Zusters Franciscanessen-Crombeen om het onvolprezen werk dat ze gedurende bijna anderhalve eeuw te Hansbeke volbrachten.

Tot deze huldiging waren uitgenodigd : het Algemeen Bestuur van de Congregatie, de Zusters Franciscanessen ooit werkzaam te Hansbeke, de Zusters Franciscanessen geboren en/of getogen te Hansbeke, de leden van de Algemene Vergadering van de v.z.w. Parochiale Werken Hansbeke, de besturen van de Hansbeekse verenigingen, het gemeentebestuur en alle parochianen.

Een plechtige dankmis om 9u30 in de parochiekerk, opgedragen in concelebratie door Z.E.H. Kanunnik Juliaan De Smaele, algemene bestuurder van de Congregatie en E.H.Marcel De Cock, pastoor, werd opgeluisterd door het Sint-Ceciliakoor, gedirigeerd door Freddy Michiels en aan het orgel begeleid door Olga Dhaenens. Pastoor M.De Cock sprak een treffende kanselrede. Robert Leenknecht las de liturgische teksten.

Na de Eucharistieviering bracht de parochiegemeenschap de gehuldigde zusters naar het parochiaal centrum 't Klooster, waar ze op de speelplaats van de lagere school aangenaam vergast werden op vendelen en wimpelen door de Hansbeekse groep "Hansland" van de Katholieke Landelijke Jeugd.

De feestzitting met huldiging, omkaderd door het optreden van het Sint-Pieterskoor onder leiding van Luc Bingé, vond plaats in de speelzaal van de kleuterafdeling. Walter D'Haenens verwelkomde de genodigden namens de v.z.w. Parochiale Werken Hansbeke. Guido Van der Vennet schetste bondig de geschiedenis van het klooster. Vervolgens vertolkte Walter D'Haenens, namens de ganse parochiegemeenschap en de v.z.w. Parochiale Werken, een ontroerend dankwoord aan de Congregatie van de Zusters Franciscanessen-Crombeen Gent in het algemeen en in het bijzonder aan alle Zusters die ooit tot de communiteit Hansbeke behoorden, om het grenzeloze liefdadigheidswerk dat ze met volle overgave voor de Hansbeekse jeugd en bevolking verrichtten. Ook Antoon Van Speybroeck, burgemeester, hield namens de gemeente een lovende dankrede.

Na een wederkerige dankbetuiging van Zuster Maria Van De Putte, algemene overste van de Congregatie, werd de huldiging met een gezellige receptie besloten.

NAWOORD.

De stichting van het klooster te Hansbeke in 1846, evenals zovele andere liefdadigheidsinstellingen uit dezelfde periode, moet gezien worden tegen de achtergrond van de economische crisis die in de eerste helft van de 19e eeuw Vlaanderen trof en een aanzienlijk deel van de bevolking in zwarte armoede dompelde.

De van overheidswege geboden hulp kon het leed, wegens de beperktheid van de beschikbare middelen, slechts in zekere mate lenigen. De oude kasteelheer zonder afstammelingen, met een ontzaglijk fortuin, trachtte geïnspireerd door de nieuwe parochieherder aan de ellendige situatie plaatselijk enige verandering te brengen, door de bouw van een dagschool voor meisjes, van een kantwerkschool die de producten van haar leerproces ten bate van haar leerlingen verkocht, en van een godshuis als onderdak voor zieken, bejaarden en wezen.

Dit zeer lovenswaardig opzet kon echter slechts slagen door de onbaatzuchtige offervaardigheid en de grandioze inzet van de Zusters Franciscanessen van Gent (Crombeen) die gevraagd werden het beheer van de stichting in handen te nemen. Het klooster en de kloostergemeenschap belichaamde een onuitputtelijke bron van weldaden voor de Hansbeekse bevolking, in 't bijzonder voor haar behoeftigen.

Tijdsomstandigheden bepaalden in de loop van het bestaan van de kloosterschool de klemtonen in het onderwijs. Enerzijds werd de kantwerkschool ingevolge de industriële concurrentie afgebouwd en de school voor volwassenen wegens de gewijzigde geestesgesteldheid van de naoorlogse leerlingen gesloten. Anderzijds werd een bewaarschool opgericht en de dagschool tot een volwaardige lagere meisjesschool uitgebouwd. Door vergrijzing van de Congregatie verdwenen de zusters eerst uit de lagere meisjesschool, daarna ook uit de bewaarschool.

Door verbetering van de materiële en sociale levensomstandigheden evolueerde het godshuis voor behoeftige bejaarden tot een rusthuis voor betalende kostgangers. Door uitvoering van regelmatige herstellings- en vernieuwingswerken consolideerde de stichting zich geruime tijd tot een degelijk eigentijds rusthuis. Het 19e eeuwse bejaardentehuis kon echter, zonder nieuwe en zware investeringen, niet langer voldoen aan de steeds strengere en hogere eisen die door de nieuwe wetgeving op de rusthuizen gesteld worden. Bovendien ontbrak de nodige ruimte voor nieuwbouw. Dientengevolge, en mede door de vergrijzing van de Congregatie, werd het oude liefdegesticht uiteindelijk opgeheven en door het gloednieuw rusthuis van de Zusters Franciscanessen van Gent te Ursel vervangen.

Het klooster en aanhorigheden zijn thans eigendom van de v.z.w. Parochiale Werken Hansbeke. De schoolgebouwen worden verhuurd aan de v.z.w. Katholiek Onderwijs Het Land van Nevele als inrichtende macht van de Gesubsidieerde Vrije Gemengde Basisschool te Hansbeke. Het rusthuis wordt opengesteld als parochiaal centrum.

Opeenvolgende eigenaars en erfpachteressen van het klooster te Hansbeke.

<u>Jaar</u>	<u>Eigenaar</u>	<u>Erfpachteressen</u>
1846	Jan Baptist van de Woestijne (+1858) als stichter en bouwheer	-
1858	Armbestuur van Hansbeke als legataris, die niet aanvaardde Frans Gisleen Borluut (+1883) als legataris ingevolge clause van het testament	Aloisia Van Acker (+1861) Constantia Ganton (+1864) Joanna De Caluwé (+1885) Mathilde Bonnaerens (+1891) Sophie Simoens (+1909) Zusters van St.-Vincentius a Paulo (Crombeen) Gent als legataressen
1876	E.H.Henri Mortier (+1888) onderpastoor te Gent St.-Martinus door aankoop	De langstlevenden van de voorgaanden
1888	E.H.August Mortier (+1925) pastoor te Gent St.-Salvator ingevolge erfenis	De langstlevenden van de voorgaanden
1890	De voorgaande	Pauline De Smet (+1906) Pauline Valckeniers (+1908) Clémence Carlé (+1919) Hortence De Keyser (+1923) Eugenie Vermeersch (+1938) Julie Van Mechelen (+1953) Zusters Franciscanessen (Crombeen) Gent, ingevolge schenking onder levenden
1911	E.H.Gustaaf Demunck (+1936) directeur van het seminarie Gent ingevolge schenking onder levenden	De langstlevenden van de voorgaanden
1923	v.z.w.d. van de Zusters Franciscanessen van Gent te Hansbeke ingevolge overdracht	v.z.w.d. van de Zusters Franciscanessen van Gent te Hansbeke, ingevolge overdracht (erfpacht 99 jaar vervallen in 1957)
1988	v.z.w. Parochiale Werken van St.-Petrus en Paulus te Hansbeke ingevolge overdracht	

Kloosteroversten te Hansbeke (1846-1988).

Zr. Lucia	1846-1849	Zr. Raymonda	1944-1944
Zr. Seraphina	1849-1865	Zr. Angèle	1944-1950
Zr. Carolina	1865-1889	Zr. Dymphna	1950-1953
Zr. Coleta	1889-1897	Zr. Ephrem	1953-1959
Zr. Juliana	1897-1903	Zr. Josephina	1959-1964
Zr. Coleta	1903-1916	Zr. Benjamine	1964-1966
Zr. Leonarda	1916-1924	Zr. Deodata	1966-1969
Zr. Marie	1924-1930	Zr. Norberta	1969-1984
Zr. Leonarda	1930-1937	Zr. Crescentia	1984-1988
Zr. Ignatia	1937-1944		

Zr. Lucia (1846-1849) :

Melania Van Rijckegem, dochter van Ferdinand en Eugenia Dedrijvere, geboren te Roeselare op 22.12.1915, ingetreden op 25.02.1835, geprofest op 06.07.1836.

Gedurende drie jaren heeft Zuster Lucia zich ingezet om de pas opgerichte meisjes- en kantwerkschool in moeilijke omstandigheden uit te bouwen. Ze vertrok uit Hansbeke op 8 februari 1849.

Zr. Seraphina (1849-1865) :

Coleta De Rijcke, dochter van Domien en Christina Vanden Dorpe, geboren te Mere op 29.07.1818, ingetreden op 06.11.1843, geprofest op 07.01.1845, overleden te Ursel op 15.12.1894.

Zuster Seraphina bestuurde het huis met wijsheid en voorzichtigheid. Onder haar leiding werd het godshuis opengesteld. De arme bejaarden, het verlaten weeskind, de lerende jeugd en hare medezusters waren het aanhoudend voorwerp van hare liefde en tedere zorgen. Onder haar impuls werd de meisjesschool door het gemeentebestuur aangenomen. Vanaf 1865 tot aan haar dood was ze kloosteroverste te Ursel.

Zr. Carolina (1865-1889) :

Mathilde Bonnaerens, dochter van Frederik en Joanna Maria Van Hecke, geboren te Hamme (Oost-Vlaanderen) op 12.03.1826, ingetreden op 23.01.1851, geprofest op 05.05.1852, overleden te Gent op 22.11.1891.

Zuster Carolina, die reeds voordien te Hansbeke werkzaam was, kwam er vanuit Ursel als overste terug op 1 augustus 1865. Ze leidde het klooster gedurende 24 jaren in eenvoud en met geestdrift. Ze deelde het brood met de hongerigen en ontfermde zich over de armen. Ze stichtte de bewaarschool. Tijdens de schoolstrijd gedroeg ze zich als een vastberaden overste.

Zr. Coleta (1889-1897/1903-1916) :

Mathilde Van Boxstael, dochter van Frederik en Sophia Van Landeghem, geboren te Aaigem op 14.03.1838, ingetreden op 12.10.1861, gekleed op 17.12.1861, geprofest op 20.01.1863, overleden te Hansbeke op 02.02.1916.

Na een eerste tijdelijk verblijf te Hansbeke, was Zuster Coleta vanaf 14.08.1873 gedurende een 15-tal jaren werkzaam te Ursel tot ze op 1 augustus 1889 Zuster Carolina als overste opvolgde. Als een ware moeder verzorgde ze ouderlingen en zieken, troostte de bedrukten. Haar liefde ging vooral naar de arme weeskinderen. Ze was een schrandere en actieve vrouw. Tijdens haar eerste bestuursperiode (1889-1897) bouwde ze kamers voor kostgangers. Van 1897 tot 1903 was ze kloosteroverste te Knesselare. Tijdens haar twee bestuursperiode (1903-1916) bewerkte ze de heraaneming van de meisjesschool, bouwde een jongensklas, een nieuw weeshuis, nieuwe boerderijgebouwen en een tweede bewaarklas.

Zr. Juliana (1897-1903) :

Prudentia Oosterlinck, dochter van Jozef en Francisca Drieghe, geboren te Overmere op 27.12.1842, ingetreden op 31.01.1871, gekleed op 07.04.1871, geprofest op 08.04.1872, overleden te Doel op 02.12.1911.

Zuster Juliana was een innemende moeder en een stichtend voorbeeld voor hare medezusters door hare godvruchtigheid, zuiverheid en eenvoud. Ze werd in 1903 benoemd tot kloosteroverste te Doel.

Zr. Leonarda (1916-1924/1930-1937) :

Marguereta Van Boxstael, dochter van Petrus en Constantia De Bruyne, geboren te Aaigem op 29.06.1875, ingetreden op 29.10.1900, gekleed op 02.01.1901, geprofest op 04.01.1903, eeuwige geloften op 01.01.1906, overleden te Massemen op 28.09.1939.

Zuster Leonarda was hoofdonderwijzeres te Hansbeke vooraleer ze haar nicht Zuster Coleta in 1916 als kloosteroverste opvolgde. Ze was een heilige kloosterlinge, die geen andere gedragslijn kende dan de H.Regel en de wil van haar oversten. Tijdens de eerste wereldoorlog stelde ze het klooster open voor vluchtelingen, zieken, gekwetsten en bescherming zoekende dorpsbewoners. Onder haar bestuur werden de oude klassen door een nieuw schoolgebouw vervangen. Na een kortstondig verblijf als overste te Merendree bracht ze tijdens haar tweede bestuursperiode talrijke materiële verbeteringen aan in het klooster, in het godshuis, op de boerderij en in de school. Zuster Leonarda werd in 1937 wegens ziekte door Zuster Ignatia als kloosteroverste vervangen. Ze verbleef nog tot 5 januari 1838 in ziekteverlof te Hansbeke en werd nadien overste te Massemen.

Zr. Marie (1924-1930) :

Melanie Schelstraete, dochter van Petrus en Maria Theresia Van de Walle, geboren te Ursel op 19.05.1857, ingetreden op 24.06.1878, gekleed op 17.09.1878, geprofest op 19.09.1879, overleden te Knesselare op 20.12.1939.

Zuster Marie leefde franciscaans, streng voor zichzelf. Ze schonk de eerste decennia van haar kloosterleven aan de weesjes, met onuitputtelijke goedheid, geduld en toewijding. Tevoren kloosteroverste te Borsbeke, liet ze tijdens haar 6-jarig beleid electriciteit in het klooster installeren en moderniseringswerken uitvoeren binnen het huis en op de boerderij. Ze nam in 1930 te Merendree het bestuur over van Zuster Leonarda.

Zr. Ignatia (1937-1944) :

Josephina De Bruyne, dochter van Petrus en Joanna Van Boxstael, geboren te Burst op 07.05.1875, ingetreden op 04.11.1897, gekleed op 02.01.1898, geprofest op 02.01.1900, eeuwige geloften op 01.01.1903, overleden te Ursel op 23.06.1944.

Vooraleer Zuster Ignatia haar nicht Zuster Leonarda in 1937 als kloosteroverste verving, beijverde ze zich gedurende 36 jaren met volle inzet om de kinderen, die haar in verschillende huizen toevertrouwd werden, op te leiden in eer, deugd en kennis. In Hansbeke heeft ze, vooral tijdens de oorlogsjaren, geen krachten gespaard in het uitoefenen van haar liefdewerken, in het ondersteunen van vluchtelingen en uitgewekenen, in het verzorgen van zieken en bejaarden. Ze was voor hen een medelijdende moeder.

Zr. Raymonda (1944) :

Julia Allard, dochter van Josef en Josephine Clement, geboren te Gent op 01.07.1878, ingetreden op 14.09.1897, gekleed op 03.01.1898, geprofest op 02.01.1900, eeuwige geloften op 01.01.1903, overleden te Ressegem op 18.03.1960.

Na het onverwachte overlijden van Moeder Ignatia in het laatste oorlogsjaar, werd Zuster Raymonda tijdelijk belast met het bestuur van de Hansbeekse kloostergemeenschap. Ze stierf als kloosteroverste te Ressegem.

Zr. Angèle (1944-1950) :

Maria Dobbelare, dochter van Leon en Sylvia Capelle, geboren te Moorslede op 20.10.1886, ingetreden op 05.05.1908, gekleed op 17.08.1908, geprofest op 12.09.1910, eeuwige geloften op 11.09.1913,

overleden te Ursel op 27.05.1953.

Zuster Angèle beschouwde haar taak bovenal als een zielszorg. Een heilzame invloed ging van haar uit. Ze wist zich zelf te vergeten om anderen te helpen : haar medezusters, bejaarden, armen en zieken. Tijdens haar bestuursjaren werden in het klooster belangrijke onderhouds-, herstellings- en vernieuwingswerken uitgevoerd.

Zr. Dymphna (1950-1953) :

Justine Van Mosselvelde, dochter van Petrus en Maria De Coninck, geboren te Aalst op 15.04.1884, ingetreden op 19.09.1905, gekleed op 03.01.1906, geprofest op 02.01.1908, eeuwige geloften op 22.04.1911, overleden te Knesselare op 09.01.1962.

Zuster Dymphna was een vrome en sterke vrouw, diep godvruchtig, zonder uiterlijk vertoon. Energiek en manhaftig wist ze elke moeilijkheid te overwinnen, recht op haar doel af, zonder omwegen. Zowel in het onderwijs als in het beleid van het klooster liet ze onuitwisbare sporen na, mild en goed voor zieken en ouden van dagen. Tijdens haar luttele bestuursjaren werden nuttige herstellings- en aanpassingswerken uitgevoerd en een zomerklas van de bewaarschool geopend. Ze was voordien gedurende jaren overste te Knesselare.

Zr. Ephrem (1953-1959) :

Florentia Van Hauwe, dochter van Donatus en Cesarine De Graeve, geboren te Aaigem op 23.04.1886, ingetreden op 18.04.1904, gekleed op 10.09.1904, geprofest op 06.09.1906, eeuwige geloften op 09.09.1909, overleden te Vinderhoute op 01.06.1978.

Hart en geest waren bij Zuster Ephrem één en onverdeeld, waarheid en liefde waren het eenvoudig geheim van haar opvallende persoonlijkheid. Ze was intelligent, toegewijd, dienstvaardig, kranig en ijverig. Tijdens haar beheer werden talrijke verbeteringen aangebracht in het rusthuis, in de klaslokalen, in de kapel en in het kloosterpand.

Zr. Josefina (1959-1964) :

Irma Torrekens, dochter van Jozef en Eulalie Van Eesbeke, geboren te Appelsterre op 14.08.1892, ingetreden op 26.06.1919, gekleed op 03.01.1920, geprofest op 02.01.1922, eeuwige geloften op 04.01.1925, overleden te Knesselare op 14.10.1966.

De levenstaak van Zuster Josefina bestond voornamelijk in het onderwijzen van de jeugd, die zij met zachte maar vaste hand wist te leiden. Als overste was ze begripvol en goedgehartig voor hare medezusters. Haar bekommernis tijdens haar kortstondig bestuur betrof vooral verwarming en uitrusting van het rusthuis.

Zr. Benjamine (1964-1966) :

Germana Van Holle, dochter van Jan Baptist en Leopoldina De Wilde, geboren te Gent op 09.03.1900, ingetreden op 24.09.1925, gekleed op 12.04.1926, geprofest op 16.04.1928, eeuwige geloften op 13.04.1931, overleden in de St.-Jozefkliniek te Gentbrugge op 09.05.1987.

Zuster Benjamine volgde de Heer met de volle inzet van haar schrandere geest, haar sterke wil en haar rijk gemoed. Ze werkte voor de Heer en zijn mensen in onderwijs en opvoeding. Ze kende vermoeidheid en eenzaamheid die ze, diep gelovig en hoopvol, heeft gedragen. Zuster Benjamine stond te Hansbeke vanaf 1957 tot 1964 als hoofdonderwijzeres in de vierde graad. Tijdens haar bestuur als overste werd de boerderij afgebroken en een nieuwe bewaarschool gebouwd.

Zr. Deodata (1966-1969) :

Clementine Van Vaerenbergh, dochter van Gustaaf en Celestine Bosmans, geboren te Aalst op 30.07.1897, ingetreden op 08.05.1916, gekleed op 11.09.1916, geprofest op 02.09.1918, eeuwige geloften op 11.09.1921, overleden te Burst op 29.10.1977.

Zuster Deodata heeft als onderwijzeres met een ongeëvenaarde toewijding de heerlijkste gaven van haar rijk begaafde ziel kwistig uitgedeeld aan de jeugd. Ze was een ingoed mens, geduldig en blijmoedig. Tijdens haar beleid werd in het rusthuis een centrale verwarming geïnstalleerd.

Zr. Norberta (1969-1984) :

Anna Vermoesen, dochter van Louis en Clementina Bosmans, geboren te Moorsel op 26.04.1905, ingetreden op 06.03.1924, gekleed op 14.09.1924, geprofest op 06.09.1926, eeuwige geloften op 15.09.1929, overleden te Vinderhoute op 25.08.1984.

Zuster Norberta was een rechtschapen kloosterlinge, eenvoudig, ongecompliceerd, vol waarheidszin, onopvallend tussen de anderen. Gedurende 45 jaren werkte ze hard en plichtsgetrouw aan de opvoeding en het onderwijs van de jeugd, te Hansbeke van 1938 tot 1954. Gedurende haar beheer werd de centrale verwarmingsinstallatie uitgebreid en een vierde bewaarklas geopend.

Zr. Crescentia (1984-1988) :

Germaine De Wulf, dochter van Jules en Emerentia Bultinck, geboren te Hansbeke op 23.01.1917, ingetreden op 08.09.1942, gekleed op 29.04.1943, geprofest op 14.04.1945, eeuwige geloften op 18.08.1948. Na het behalen van het diploma van onderwijzeres in de normaalschool van het Crombeen, stond Zuster Crescentia achtereenvolgens in het onderwijs te Ursel (01.09.1948-31.12.1950), te Aalst (01.01.1951-31.08.1963), was lesgeefster aan de beroepsschool Mater Dei te Denderleeuw (01.09.1963-03.09.1967), directrice zonder klas te Melle Vogelhoek (04.09.1967-31.08.1982), gepensioneerd vanaf 01.09.1982 en kloosteroverste te Hansbeke vanaf 12.01.1984. Ze kreeg de droevige opdracht het rusthuis te sluiten.

Geestelijke directeurs van de Hansbeekse kloostercommunitieit (1846-1988).

De geestelijke leiding van de communitieit van de Zusters Franciscanessen te Hansbeke werd steeds opgedragen aan de plaatselijke parochieherder.

Pieter Frans Bullens	1846-1887
Hippoliet De Herde	1887-1913
Alfons Maenhout	1913-1915
Alfons Bruggeman	1915-1924
René Meulenijzer	1924-1932
Willem Van De Putte	1932-1955
Jules Seys	1955-1966
Maurits De Coninck	1966-1979
Marcel De Cock	1979-1988

Pieter Frans Bullens :

zoon van Petrus Andreas en Maria Ludovica Saegaert, geboren te Hundelgem op 25.04.1806, priester gewijd op 16.06.1832, achtereenvolgens coadjutor (27.06.1832) en onderpastoor (21.01.1833) op de St.-Martinusparochie te Gent onderpastoor te Zele (30.01.1838), benoemd tot pastoor te Hansbeke op 09.06.1844 en er aangesteld op 02.07.1844, overleden te Hansbeke op 09.06.1887, op de verjaardag van zijn benoeming. Zijn pastoraat te Hansbeke telde precies 43 jaren.

Hippoliet De Herde :

zoon van Pieter Jan en M.Judoca Meert, geboren te Dendermonde op 20.01.1831, achtereenvolgens onderpastoor te Balegem en te Kruishoutem, pastoor te Letterhoutem en te Schendelbeke, benoemd tot pastoor te Hansbeke op 27.06.1887 en er aangesteld op 13.07.1887, overleden te Hansbeke op 06.02.1913 in het 25e jaar van zijn pastoraat.

Alfons Maenhout :

zoon van Louis en Prudentia Van Ooteghem, geboren te Eeklo op 10.11.1859, achtereenvolgens invigilator op de St.-Niklaasparochie te Gent, onderpastoor te Gent St.-Jan Baptist en te Gent St.-Joseph, bestuurder van de Broeders van Liefde te Zelzate, pastoor te Vurste (1899-1913), aangesteld tot pastoor te Hansbeke op 26.02.1913, overleden te Hansbeke op 20.05.1915.

Alfons Bruggeman :

zoon van Jan Baptist en Paulina Van Hoornick, geboren te St.-Niklaas-Waas op 23.04.1866, pastoor gewijd op 19.09.1891, achtereenvolgens leraar in het St.-Lievencollege te Gent, onderpastoor te Zottegem en te Gent St.-Baafs, benoemd tot pastoor te Hansbeke op 22.06.1915 en er aangesteld op 18.07.1915, overleden te Hansbeke op 25.08.1924.

René Meulenijzer :

zoon van Charles Louis en Pelagie Vanderhaeghen, geboren te St.-Maria-Oudenhove op 01.04.1863, achtereenvolgens onderpastoor te Ursel en te Nevele, pastoor te Vurste, aangesteld tot pastoor te Hansbeke op 19.10.1924, ontslagnemend op 31.05.1932, teruggekeerd naar zijn geboortedorp en er als priester emeritus overleden op 07.06.1937.

Willem Van De Putte :

zoon van Benoît et Seraphina Van Den Bossche, geboren te Aalst op 29.09.1872, priester gewijd op 19.12.1896, achtereenvolgens onderpastoor te Lochristi, pastoor te Deurle (1922-1932), benoemd tot pastoor te Hansbeke op 01.06.1932 en er aangesteld op 03.07.1932, overleden te Hansbeke op

08.11.1955¹⁴⁴.

Jules Seys :

zoon van Philibert en Philomena De Bruycker, geboren te Ledeborg op 16.12.1886, achtereenvolgens leraar aan het St.-Antoniuscollege te Ronse, onderpastoor te Meulestede, te St.-Pauwels-Waas, te Heusden (Oost-Vlaanderen) en te Merendree, pastoor te Schelderode en te Kluizen (1947-1955), benoemd tot pastoor te Hansbeke op 11.12.1955 en er aangesteld op 15.01.1956, overleden te Hansbeke op 28.02.1966¹⁴⁵.

Maurits De Coninck :

zoon van Ivo en Celestina Martens, geboren te Evergem op 30.07.1910, priester gewijd in 1937, achtereenvolgens onderpastoor te Schorisse (1937-1941), te Baarle-Drongen (1941-1950) en te Kaprijke (1950-1958), pastoor te Mespelare (1958-1966), benoemd tot pastoor te Hansbeke op 09.03.1966 en er aangesteld op 03.04.1966, ontslag om gezondheidsredenen op 30.11.1979, op rust als priester emeritus op zijn oude parochie te Baarle-Drongen.

Marcel De Cock :

zoon van Jozef en Anna Pauwels, geboren te St.-Niklaas-Waas op 14.09.1928, priester gewijd op 12.06.1954, achtereenvolgens leraar in het St.-Hendrikscollege te Deinze (1954-1959), onderpastoor te Nazareth (1959-1979), benoemd tot pastoor te Hansbeke op 03.12.1979 en er aangesteld op 30.12.1979.

---

144. E.H. W.Van De Putte werd op het oude kerkhof begraven op 12.11.1955. De grafzerk werd op de nieuwe dodenakker herplaatst maar het stoffelijk overschot werd niet overgebracht.

145. Het stoffelijk overschot van E.H. J.Seys werd van het oude kerkhof naar de nieuwe dodenakker overgebracht.

Alfabetische lijst van de familienamen van de Zusters Franciscanessen te Hansbeke (1846-1988)¹⁴⁶

<u>Nr.</u>	<u>Familie- & kloosternaam</u>	<u>Geboorte</u>	<u>Professie</u>	<u>Overlijden</u>	<u>Verblijf</u>
1	Allard Julia	Gent		Ressegem	
	Zr. Raymonda	01.07.1878	02.01.1900	18.03.1960	1944-1944
2	Arys Emerence	Erembodegem		Hansbeke	
	Zr. Livina	06.06.1839	20.01.1863	01.05.1880	1870-1878
3	Baert Virginie	Beveren-Waas		Vinderhoute	
	Zr. Longine	02.08.1843	09.12.1867	25.02.1906	1890-1892
4	Ballegeer Bertha	Lissewege		Beernem	
	Zr. Hildegarde	15.05.1892	03.01.1914	20.08.1968	1915-1921
5	Bogaert Maria	Staden		Hansbeke	
	Zr. Nivarda	06.09.1881	19.04.1909	15.10.1914	-1914
6	Bonnaerens Mathilde	Hamme (O-VI)		Gent	
	Zr. Caroline	12.03.1826	05.05.1852	22.11.1891	1857=1889
7	Bosschaert Joanna	Gent		Knesselare	
	Zr. Josephine	27.09.1829	29.01.1849	03.01.1909	1857-1868
8	Buerman Sophie	Kemzeke		Burst	
	Zr. Lutgardis	04.04.1837	08.05.1865	08.04.1902	1891-1892
9	Cantaert Catharina	Aalst		Gentbrugge	
	Zr. Macharia	13.07.1878	29.09.1902	15.01.1924	1922-1924
10	Cathoir Angelina	Bassevelde		Knesselare	
	Zr. Pacifique	21.05.1877	25.08.1900	17.03.1955	1902-1904
11	Colpaert Mathilde	Wortegem		Burst	
	Zr. Donata	28.03.1859	15.09.1885	01.01.1941	1920-1922
12	Coppens Coralie	Balegem		Knesselare	
	Zr. Eleonora	26.10.1869	12.09.1893	08.12.1954	1927-1929
13	Coppens Leonie	Balegem		Villa Urquiza	
	Zr. Anselma	16.02.1861	08.04.1980	30.07.1939	1890-1892
14	Corthals Pelagie	Aalst		Knesselare	
	Zr. Adolphine	21.10.1883	18.04.1906	17.12.1958	1916-1939
15	Cortvriendt Louisa	Denderleeuw		Hansbeke	
	Zr. Ludwine	10.10.1887	10.09.1907	14.05.1975	1954-1975
16	Couck Ida	Denderleeuw		Vinderhoute	
	Zr. Barbara	07.03.1888	02.01.1908	29.04.1981	1914-1917
17	Coudijzer Eliza	Gent			
	Zr. Anna	06.03.1842	04.03.1867		1873=1902
18	De Blonde Octavie	Knesselare		Merendree	
	Zr. Calixta	17.11.1880	29.09.1902	18.03.1908	1902-1902
19	De Bruyne Josephina	Burst		Ursel	
	Zr. Ignatia	07.05.1875	02.01.1900	23.06.1944	1938-1944
20	De Canck Sylvie	St.-Lievens Houtem		Hansbeke	
	Zr. Lucia	18.01.1865	07.09.1890	02.04.1897	1892-1897

¹⁴⁶ De lijst werd samengesteld met de gegevens van de bevolkingsregisters van 1847, 1867, 1881, 1891 (RAG, fHM), 1901, 1911, 1920, 1930, 1947, 1961, 1970 en 1980 (GAN, fH), de stam- en aanvaardingsregisters I, II en III en de albums met bidprentjes van het klooster Crombeen. De data in de verschillende bronnen zijn niet altijd éénsluitend (= onderbroken verblijfperiode).

21	De Clercq Sidonie Zr. Vianney	Huise 15.01.1906	05.04.1937	Vinderhoute 13.06.1979	1966-1968
22	De Clercq Theresia Zr. Felicitas	Gent 30.05.1817	09.09.1840	Gent 05.07.1873	1846-
23	De Cloedt Margaretha Zr. Martina	Lichtervelde 09.03.1897	02.01.1924		1926=1968
24	De Cock Stephanie Zr. Marcelline	Borsbeke 21.01.1879	18.04.1906	Hansbeke 21.03.1955	1911-1955
25	De Cuyper Josepha Zr. Thomasie	St.-Niklaas 01.11.1889	02.01.1912	Gent 14.08.1968	1914-1968
26	De Dapper Anna Ludovica Zr. Magda	Drongen 31.03.1918	02.01.1939	Hansbeke 15.08.1984	1977-1984
27	De Haen Josephine Zr. Monica	Eyseringen 23.10.1860	02.02.1882	Burst 15.03.1942	1893=1919
28	De Langhe Celina Zr. Mechtildis	Zomergem 11.07.1895	12.09.1921	Vinderhoute 31.10.1873	1920-1923
29	De Latte Leocadia Zr. Leonarda	St.-Lievens Houtem 19.03.1855	09.09.1884	Burst 10.09.1900	1886-1890
30	Delaunois Bertha Zr. Judith	Gent 20.05.1882	09.04.1904	Knesselare 22.12.1971	1912-1958
31	Delaunois M. Louise Zr. Zosima	Gent 08.09.1883	09.04.1904	Kwaremont 06.11.1915	1903-1903
32	De Loor Anna Maria Zr. Celestina	Vrasene 19.11.1926	21.08.1950		1955-1958
33	De Maegd Andrea Zr. Antonine	Nevele 10.03.1926	04.09.1946		1945=1987
34	De Maegd Camilla Zr. Ladislas	Ursel 18.09.1876	02.01.1900	Gent 15.11.1911	1909-1911
35	Demarteau Francisca Zr. Agnes	Oudenaarde 16.07.1817	26.09.1837	Gent 20.09.1905	1846-
36	De Meester Augusta Zr. Hermana	Vosselare 19.10.1880	02.01.1907	Ursel 19.02.1957	1911-1912
37	De Meyere Juliana Zr. Leonie	Adegem 16.12.1911	06.09.1937		1937-1966
38	De Muynck Irma Zr. Benedicta	Knesselare 06.04.1879	28.11.1900		1902-1904
39	De Paepe Irena Zr. Edmondina	Watervliet 25.03.1910	07.09.1931		1955=1988
40	De Paepe Juliette Zr. Oliva	Watervliet 28.07.1913	03.09.1940		1961-1988
41	De Paepe Sylvia Zr. Germaine	Watervliet 19.03.1898	03.01.1920	Vinderhoute 08.07.1985	1924-1927
42	De Rijcke Coletta Zr. Seraphina	Mere 29.07.1818	07.01.1845	Ursel 15.12.1894	1849-1865
43	De Rouck Josephine Zr. Benedictine	Aalst 17.11.1927	23.08.1953		1956-1980
44	De Roy Constance Zr. Waltrudis	Moorsel 16.09.1879	22.04.1908	Gentbrugge 10.10.1938	1926-1928
45	De Smaele Elodie Zr. Eusebia	St.-Amandsberg 27.11.1875	07.04.1902	Hansbeke 27.08.1961	1936-1961
46	De Smet Adèle Zr. Severine	Mere 26.01.1865	10.09.1889	Bambrugge 20.02.1919	1902-1902

47	De Smet Eugenie Zr. Daria	Bambrugge 25.06.1890	02.01.1912		1941-1984
48	De Smet Mathilde Zr. Romana	De Pinte 22.02.1873	14.04.1898	Ursel 03.11.1951	1939-1950
49	De Smet Theresia Zr. Coleta	Denderleeuw 29.11.1891	02.09.1918	Knesselare 07.02.1979	1917-1923
50	De Specht Rosalie Zr. Vincentiana	Doel 21.05.1846	16.09.1875	Burst 11.04.1919	1881-1893
51	De Spiegelaere Hortense Zr. Salesia	Knesselare 21.08.1850	18.09.1879	Gent 27.07.1927	1902-1908
52	De Vin Magdalena Zr. Regina	Wippelgem 27.11.1907	24.04.1933		1938-1980
53	De Vos Everine Zr. Eugenia	Nazareth 22.09.1877	02.01.1902	Gent 21.01.1943	1902-1902
54	De Vreese Clemence Zr. Humbelina	Merendree 15.05.1876	23.04.1894	Ursel 20.11.1903	1899-1900
55	De Vroe Sylvia Zr. Brixia	St.-Lievens Houtem 29.03.1867	10.09.1891	Hansbeke 15.06.1934	1920-1934
56	De Wilde Georgette Zr. Gualberta	Wetteren 09.12.1906	07.09.1936	Gent 31.12.1982	1944-1949
57	De Wit Mia Zr. Edwardina	Neerpelt 01.11.1927	22.08.1954		1964-1973
58	De Wulf Germaine Zr. Crescentia	Hansbeke 28.01.1917	14.04.1945		1984-1988
59	Dhondt Alice Zr. Wilfridis	Kalken 20.09.1910	04.09.1939		1951-1953
60	Dhondt Clara Zr. Isidorine	Eke 17.07.1897	16.04.1928	Knesselare 19.03.1979	1948-1958
61	Dobbelaere Clemence Zr. Florida	Ursel 08.06.1894	05.04.1921	Hansbeke 11.08.1961	1938-1961
62	Dobbelaere Zenobia Zr. Angela	Moorslede 20.10.1886	12.09.1910	Ursel 27.05.1953	1944-1950
63	Eggermont Josephine Zr. Victorine	St.-Amandsberg 13.02.1877	14.09.1900	Knesselare 08.03.1950	1900-
64	Fassaert Josephine Zr. Mathildis	Hontenisse (N) 30.12.1913	01.04.1940		1962-1987
65	Ganton Constance Zr. Elisabeth	Gent 09.08.1827	25.01.1852	Gent 04.08.1864	1857-
66	Geinger Josephine Zr. Aloysia	Gent 15.08.1874	04.09.1899	Vinderhoute 13.12.1962	1911-
67	Geinger Philemena Zr. Brigitta	Gent 22.07.1850	10.12.1876	Gent 18.01.1941	1881-1886
68	Gevaert Clementia Zr. Anna	Huise 1825	10.01.1854	Herzele 25.04.1859	1857-1858
69	Goethals Clara Zr. Regina	Sleidinge 25.09.1875	14.09.1901	Gent 06.03.1930	1928-1930
70	Goossens Eugenie Zr. Praxedis	Overmere 21.05.1871	12.09.1892	Villa Urquiza 17.04.1956	1892-1900
71	Helleputte Judith Zr. Euphrasie	St.-Denijs Boekel 25.03.1844	20.09.1864		1867-1868
72	Herregodts Seraphina Zr. Martina	Overboelare 07.10.1850	16.09.1875	Gent 25.07.1921	1900-1904

73	Hillegeer Justine Zr. Margaretha	Beveren-Waas 08.11.1840	04.03.1867	Gent 24.09.1909	1873-1882
74	Hooft Elvida Zr. Scholastica	Knesselare 03.03.1870	23.04.1894	Knesselare 31.01.1952	1939-
75	Ickx Clara Zr. Longina	Binkom 27.05.1912	02.01.1933	Ursel 15.10.1987	1932-1936
76	Jacobs Angelica Zr. Amanda	Overmere 10.01.1872	10.09.1890	Gent 06.09.1920	1897=1904
77	Lenaerts Joanna Zr. Eugenia	Kieldrecht 13.12.1849	08.04.1872	Hansbeke 30.06.1899	1873-1899
78	Liebaut Augusta Zr. Olympia	Aalst 27.05.1905	02.01.1933	Gent 18.02.1985	1938-1985
79	Lintello Flora Zr. Theresia	Brussel 04.10.1860	05.05.1881	Villa Urquiza 27.03.1896	1889-1891
80	Magerman M.Louise Zr. Francisca	Zottegem 19.01.1890	15.04.1912	Vinderhoute 29.02.1988	1912-1915
81	Martens Stephanie Zr. Maura	St.-Margriet 14.12.1880	06.09.1905	Melle 27.11.1962	1904=1929
82	Meerschaut Godelieve Zr. Luciana	Balegem 25.03.1930	13.04.1958		1961-1988
83	Mouton Mathilde Zr. Barbara	Gent 16.07.1819	09.09.1840	Denderleeuw 23.12.1876	1857-
84	Noë Emma Zr. Ernestina	Kluizen 24.06.1873	25.08.1900	Ressegem 16.01.1941	1902-1908
85	Oosterlinck Prudence Zr. Juliana	Overmere 21.12.1842	08.04.1872	Doel 02.12.1911	1897-1903
86	Pede Nathalie Zr. Aloysia	Edelare 25.12.1820	06.12.1843	Balegem 05.01.1897	1857-
87	Pede Sylvia Zr. Ursula	Edelare 08.10.1825	05.09.1848	Hansbeke 23.11.1904	1876-1904
88	Persoons Hortence Zr. Monica	Schendelbeke 26.10.1922	04.09.1946		1947-1951
89	Pieters Philomena Zr. Felicitas	Lebbeke 22.05.1850	16.09.1875	Gent 05.05.1917	1904-1905
90	Poppe Sophie Zr. Monica	Waarschoot 18.09.1825	05.09.1848	Gent 18.11.1880	1867-1873
91	Pots Pauline Zr. Theresia	Denderleeuw 04.01.1830	05.05.1852	Gent 21.12.1878	1867-1868
92	Roosens M.Louise Zr. Octavie	Denderwindeke 07.02.1894	02.01.1919	Parana 08.02.1985	1923-1926
93	Ryserhove Mathilde Zr. Euphémie	St.-Joris ten Distel 24.03.1876	Knesselare 14.09.1901		1910-1912
94	Schautteet Sophie Zr. Lucina	Knesselare 18.05.1880	02.01.1902		1901-1903
95	Schauvliege Melanie Zr. Norberta	Strijpen 20.10.1851	25.03.1879	Hansbeke 18.02.1924	1901=1924
96	Scheerlinck Sylvie Zr. Sophia	Denderleeuw 18.06.1875	14.09.1901	Herzele 03.10.1938	1901-1902
97	Schelstraete Melanie Zr. Maria	Ursel 19.05.1857	18.09.1879	Knesselare 20.12.1939	1924-1930
98	Torrekens Irma Zr. Josephine	Appelterre 14.08.1892	02.01.1922	Knesselare 14.10.1966	1959-1964

99	Valcke Leonie Zr. Julia	Drongen 01.01.1875	02.01.1902	Vrasene 17.05.1945	1901-1901
100	Van Boxstael Cecile Zr. Eliza	Bambrugge 21.01.1901	24.04.1922	Vinderhout 18.12.1974	1930-1936
101	Van Boxstael Margareta Zr. Leonarda	Aaigem 29.06.1875	05.01.1903	Massemen 28.09.1939	1910=1938
102	Van Boxstael Mathilde Zr. Coleta	Aaigem 14.03.1838	20.01.1863	Hansbeke 02.02.1916	1867=1916
103	Van Britsom Hortence Zr. Valeria	Beveren-Waas 10.08.1867	10.09.1891	Vrasene 03.11.1944	-1933
104	Van Damme Celestina Zr. Leontina	Mere 14.09.1878	11.09.1903	Hansbeke 14.09.1912	1911-1912
105	Van Damme Prudentia Zr. Cordula	Dendermonde 14.04.1860	02.02.1882	Melle 15.11.1939	1886-1889
106	Van de Kendelaere Emilie Zr. Quirina	Moorslede 04.04.1889	15.04.1912	Gent 28.09.1970	1915-1920
107	Van den Abeele Germana Zr. Gilbertine	Nokere 24.02.1916	03.01.1938		1955-1988
108	Van den Berghe Albertine Zr. Maria	Oultre 13.01.1813	27.01.1836	Gent 29.01.1877	1857-
109	Van den Hende Leonia Zr. Pharaïldis	Eine 27.04.1885	03.01.1906	Vinderhout 14.01.1967	1919-1930
110	Van der Bruggen Augusta Zr. Liberta	Borsbeke 16.03.1887	13.09.1909	Gent 20.01.1956	1918-1919
111	Van der Meeren Elodie Zr. Ida	Gottem 07.09.1870	02.09.1894	Balegem 12.06.1954	1904-1920
112	Van der Sijpen Valerie Zr. Patricia	Kalken 12.06.1877		Hansbeke 04.09.1902	1902-1902
113	Van de Velde Elisa Zr. Edmonda	Denderleeuw 05.01.1864	05.01.1887	Gent 23.07.1935	1901=1939
114	Van de Velde Hendrika Zr. Engelberta	Denderleeuw 13.03.1866	10.09.1889	Knesselare 03.12.1953	1900-1901
115	Van de Walle Clara Zr. Constantine	Maldegem 29.06.1901	24.04.1922	Gent 20.03.1978	1936-1956
116	Van de Walle Julienne Zr. Claudine	Ursel 31.03.1902	28.04.1930		1966-1988
117	Van de Walle Zulma Zr. Jozef	Hansbeke 16.08.1912	25.04.1938		1961-1962
118	Van de Weghe Hortense Zr. Bonaventura	Lichtervelde 07.12.1824	14.07.1846	Hansbeke 29.04.1910	1846-1919
119	Van Hauwe Florentia Zr. Ephrem	Aaigem 23.04.1886	06.09.1906	Vinderhout 01.06.1978	1953-1959
120	Van Holle Germaine Zr. Benjamine	Gent 09.03.1900	16.04.1928	Gentbrugge 09.05.1987	1957-1966
121	Van Kerrebroeck Alida Zr. Idonie	Aalter 11.02.1884	03.01.1914	Hansbeke 22.04.1971	1918-1971
122	Van Landegem Marie Zr. Gertrudis	Beveren-Waas 06.06.1822	16.05.1854	Knesselare 01.04.1901	1873-1900
123	Van Lysebeth Agnes Zr. Basilia	Moorsel 20.12.1888	04.01.1909	Vinderhout 02.10.1962	1915-1920
124	Van Mosselvelde Justine Zr. Dymphna	Aalst 15.04.1884	02.01.1908	Hansbeke 09.01.1962	1950-1953

125	Van Nuffel Carolina Zr. Alberta	Aalst 29.06.1879	05.04.1907	Hansbeke 04.01.1951	1947-1951
126	Van Overmeire Virginie Zr. Desideria	Nukerke 04.12.1874	14.04.1889	Knesselare 23.06.1958	1904=1952
127	Van Puyvelde Emma Zr. Alicia	St.-Niklaas 28.12.1899	16.04.1928	Doel 02.08.1948	1930-1937
128	Van Ryckegem Melanie Zr. Lucia	Roeselare 1816	06.07.1836		1846-1849
129	Van Ryssel Camilla Zr. Rumolda	Semmerzake 20.01.1883	02.01.1907	Schendelbeke 20.02.1954	1906-1920
130	Van Steenkiste Hortence Zr. Placida	Aalter 17.05.1866	03.04.1888	Knesselare 26.06.1942	1908-1910
131	Van Vaerenbergh Clementina Zr. Deodata	Aalst 30.07.1897	02.09.1918	29.10.1977	Burst 1927=1969
132	Van Vooren Amelie Zr. Ghislana	Waarschoot 01.12.1836	08.05.1865	Hansbeke 17.09.1884	1867-1884
133	Van Waeyenberghe Eugenie Zr. Caphraildis	St.-Lievens Houtem 25.03.1869	10.09.1891	02.04.1928	Burst 1892=1910
134	Verhaegen Pharailde Zr. Leocadia	Doel 15.11.1877	15.04.1901	Knesselare 27.04.1937	1910-1912
135	Verhaest Magdalena Zr. Adronie	Beveren (W.VI) 05.01.1890	17.09.1922	Bella Vista 05.09.1957	1924-1928
136	Verlee Alice Zr. Oswalda	Burst 11.08.1909	01.09.1930		1930-1944
137	Vermeersch Eugenie Zr. Damiana	Aalter 24.06.1861	03.04.1888	Knesselare 06.02.1938	1904-1904
138	Vermeire Elodie Zr. Remigia	Beernem 28.04.1879	02.01.1901	Melle 12.06.1952	1930-1942
139	Vermeulen Coleta Zr. Philippine	Zonnegem 21.06.1875	06.09.1906	Hansbeke 28.08.1966	1921-1966
140	Vermoesen Anna Josephina Zr. Norberta	Moorsel 26.04.1905	06.09.1926	25.08.1984	Vinderhoute 1938=1984
141	Vidts Virginie Zr. Justina	Ressegem 21.12.1871	10.09.1891	Denderleeuw 13.01.1908	1898-1905
142	Waegenaeer Constantia Zr. Edgarda	Watervliet 11.09.1905	03.09.1928		1939-1955
143	Weemaes Anna Maria Zr. Alcantara	Nederbrakel 23.01.1892	14.09.1914	Vinderhoute 07.08.1966	-1963
144	Wittewrongel Rosalie Zr. Everijda	Mechelen 22.02.1888	02.01.1912	Hansbeke 22.05.1955	1929-1955

Zusters Franciscanessen, begraven te Hansbeke.

Zevenentwintig Zusters Franciscanessen, die in het klooster (of tijdens hun opname in een ziekenhuis) overleden, werden te Hansbeke begraven.

De graven op het oude kerkhof rond de dorpskerk lagen ten noorden van de toren. De stoffelijke overschotten werden niet overgebracht naar de nieuwe dodenakker die op 12 juni 1968, na een avondmis ter intentie van de overleden parochianen, door Z.E.H. Baziel De Pauw, pastoor-deken van Nevele, plechtig ingewijd werd.

De begraafplaats van de Zusters Franciscanessen op het nieuwe kerkhof bevindt zich in de zuid-oostelijke sector van het ringvormig erepark. Moeder Norberta liet er omstreeks 1975 door Bavo Pausenberger van Zomergem een versierd arduinen lijdenskruis plaatsen. De voetplaat ervan draagt het inschrift : "IHS - Begraafplaats van de Zusters Franciscanessen van Gent - RIP". Na Zuster Thomasie, die op 14 augustus 1968 overleed, kregen nog vier medezusters er hun laatste rustplaats. Op hun graf staat een eenvoudig hardstenen kalvariekruisje met ingebeitelde kloosternaam en jaartal van geboorte en overlijden.

Oud kerkhof :

Zr. Livina	Zr. Coleta 102
Zr. Chislana	Zr. Macharia
Zr. Caroline	Zr. Norberta 95
Zr. Lucia 20	Zr. Brixia
Zr. Eugenia 77	Zr. Ignatia
Zr. Patricia	Zr. Alberta
Zr. Ursula	Zr. Marcellina
Zr. Bonaventura	Zr. Everijda
Zr. Ladislav	Zr. Florida
Zr. Leontina	Zr. Eusebia
Zr. Nivarda	Zr. Philippine

Nieuwe dodenakker :

Zr. Thomasie
Zr. Idonie
Zr. Ludwine
Zr. Magda
Zr. Olympia

Zuster Franciscanessen, geboren en/of getogen te Hansbeke.

Van de kloostergemeenschap te Hansbeke straalde ontegensprekelijk een heilzame invloed uit naar de vrouwelijke jeugd. Reeds in het eerste jaar na de oprichting trad de 24-jarige Rosalia Verstraeten in het noviciaat van Sint Vincentius a Paulo te Gent. De stichting te Hansbeke werd een vruchtbare kweekschool, waar talrijke kloosterroepingen ontloken en openbloeden. Onder deze uitverkorenen, die toetraden tot verschillende actieve of contemplatieve kloosterorden, gingen velen naar het moederhuis van het Crombeen te Gent.

De namen van de Zusters Franciscanessen (Crombeen), geboren en/of getogen te Hansbeke, mogen in deze historische schets van het klooster en herdenkingsboek aan de kloostergemeenschap te Hansbeke niet ontbreken.

Bijl Maria Magdalena (Zr. Chrysologa) :

dochter van Henri en Maria Rombout, geboren te Hansbeke op 16.09.1904, ingetreden op 26.02.1925, gekleed op 13.09.1925, geprofest op 05.09.1927, eeuwige geloften op 14.09.1930.

De Groote Marguerite (Zr. Seraphina) :

dochter van Emiel en Ludovica Carette, geboren te Hansbeke op 07.01.1901, ingetreden op 23.02.1931, gekleed op 07.09.1931, geprofest op 04.09.1933, eeuwige geloften op 08.09.1936, overleden te Gent (Kliniek H.Familie) op 31.12.1977.

De Maegd Emma (Zr. Ladislas) :

dochter van August en Rosalie Baele, geboren te Hansbeke op 13.02.1896, ingetreden op 27.04.1914, gekleed op 14.09.1914, geprofest op 11.09.1916, eeuwige geloften op 14.09.1919, vertrokken naar Argentinië op 17.11.1926 en er overleden te Parana op 29.03.1960, was kloosteroverste in het missiehuis te Parana.

De Vreese Adèle (Zr. Emerentiana) :

dochter van Petrus en Rosalie Leusen, geboren te Hansbeke op 27.01.1870, ingetreden op 15.05.1893, gekleed op 12.09.1893, geprofest op 12.09.1894, eeuwige geloften op 01.09.1898, overleden te Denderleeuw op 15.04.1957.

De Vreese Emma (Zr. Mauritia) :

dochter van Petrus en Rosalie Leusen, geboren te Hansbeke op 24.09.1865, ingetreden op 03.06.1886, gekleed op 07.09.1886, geprofest op 03.04.1888, eeuwige geloften op 09.04.1891, overleden te Knesselare op 24.02.1946.

De Wulf Germaine (Zr. Crescentia) :

zie Kloosteroversten te Hansbeke.

Goorman Noëlla (Zr. Theresia) :

dochter van Michel en Juliana De Sutter, geboren te Hansbeke op 11.12.1932, ingetreden op 15.09.1957, gekleed op 13.04.1958, geprofest op 09.04.1961, eeuwige geloften op 11.04.1964.

Goorman Yvonne (Zr. Savio) :

dochter van Michel en Juliana De Sutter, geboren te Hansbeke op 19.01.1934, ingetreden op 06.10.1955, gekleed op 08.04.1956, geprofest op 13.04.1958, eeuwige geloften op 13.04.1961.

Houterman Maria (Zr. Elisabeth) :

dochter van Bernard en Catharina Van Ootegem, geboren te Hansbeke op 17.01.1852, ingetreden op 17.11.1879, gekleed op 30.03.1880, geprofest op 05.05.1881, overleden te Gent op 01.05.1904.

Roman Anna (Zr. Edeltrudis) :

dochter van Petrus en Angelica Bonamie, geboren te Hansbeke op 24.02.1906, ingetreden op 23.02.1931, gekleed op 07.09.1931, geprofest op 04.09.1933, eeuwige geloften op 08.09.1936.

Van de Moortele Clara (Zr. Avita) :

dochter van Jan Baptist en Emerence Coryn, geboren te Poesele op 09.01.1914, ingetreden op 20.09.1934, gekleed op 29.04.1935, geprofest op 05.04.1937, eeuwige geloften op 01.05.1940.

Van de Moortele Maria (Zr. Albana) :

dochter van Jan Baptist en Emerence Coryn, geboren te Poesele op 07.03.1910, ingetreden op 27.09.1928, gekleed op 06.04.1929, geprofest op 13.04.1931, eeuwige geloften op 08.04.1934, overleden te Aalst op 08.08.1981.

Van de Voorde Camilla (Zr. Avilana) :

dochter van Eduard en Elodie Colpaert, geboren te Hansbeke op 25.01.1901, ingetreden op 24.06.1920, gekleed op 03.01.1921, geprofest op 02.01.1923, eeuwige geloften op 03.01.1926, overleden te Knesselare op 14.09.1981.

Van de Voorde Valentina (Zr. Colombana) :

dochter van Eduard en Elodie Colpaert, geboren te Hansbeke op 01.07.1906, ingetreden op 29.06.1932, gekleed op 02.01.1933, geprofest op 02.01.1935, eeuwige geloften op 03.01.1938.

Van de Walle Clara (Zr. Constantine) :

dochter van Constant en Eudoxie De Pijper, geboren te Maldegem op 29.06.1901, ingetreden op 18.09.1919, gekleed op 12.04.1920, geprofest op 24.04.1922, eeuwige geloften op 20.04.1925, overleden te Gent op 20.03.1978.

Van de Walle Zulma (Zr. Jozef) :

dochter van Jozef en Louisa Vande Reviere, geboren te Hansbeke op 16.08.1912, ingetreden op 19.09.1935, gekleed op 21.04.1936, geprofest op 25.04.1938, eeuwige geloften op 22.04.1941.

Van Parijs Clara (Zr. Rachel) :

dochter van Jules en Louisa Van Laecke, geboren te Lotenhulle op 19.01.1933, ingetreden op 14.10.1954, gekleed op 17.04.1955, geprofest op 28.04.1957, eeuwige geloften op 28.04.1960.

Verbeke Elodie (Zr. Flavia) :

dochter van Karel en Rosalia Van Hoecke, geboren te Hansbeke op 17.04.1879, ingetreden op 14.09.1897, gekleed op 03.01.1898, geprofest op 02.01.1900, overleden te Knesselare op 30.04.1958.

Verstraeten Rosalia (Zr. Dominica) :

dochter van Jacob en M.Isabella Gillis, geboren te Hansbeke op 25.01.1823, ingetreden op 21.05.1847, gekleed op 07.09.1847, geprofest op 05.09.1850, overleden te Melle op 18.10.1904.

Huidig werkterrein en/of verblijfplaats van de Zusters Franciscanessen.

Eertijds werkzaam te Hansbeke :

Zr. Antonine	Knesselare	Zr. Leonie	Massemen
Zr. Benedictine	Burst	Zr. Luciana	Knesselare
Zr. Celestine	Tielt	Zr. Martine	Knesselare
Zr. Claudina	Melle	Zr. Mathildis	Burst
Zr. Crescentia	Burst	Zr. Monica	Herzele
Zr. Daria	Vinderhoute	Zr. Oliva	Ursel
Zr. Edgarda	Knesselare	Zr. Oswalda	Burst
Zr. Edmondina	Vinderhoute	Zr. Regina	Burst
Zr. Gilbertine	Gent	Zr. Wilfridis	Burst
Zr. Jozef	Ursel		

Geboren en/of getogen te Hansbeke :

Zr. Avita	Dikkelvenne	Zr. Jozef	Ursel
Zr. Chrysologa	Burst	Zr. Rachel	Knesselare
Zr. Colombana	Knesselare	Zr. Savio	Vinderhoute
Zr. Crescentia	Burst	Zr. Theresia	Vinderhoute
Zr. Edeltrudis	Melle		

Adressen :

9540	Burst	Burstdorp 1	053/62.24.47
9744	Dikkelvenne	Nijverheidsstraat 29	091/84.17.81
9000	Gent	Leeuwstraat 1	091/25.41.37
9550	Herzele	Borsbeekstraat 205	053/62.74.15
9890	Knesselare	Kloosterstraat 77	091/74.13.63
9201	Massemen	Massemsesteenweg 242	091/69.18.65
9230	Melle	Tuinstraat 105	091/30.60.14
8880	Tielt	Blekerijstraat 22	051/40.56.45
9933	Ursel	Onderdale 1	091/74.10.10
9921	Vinderhoute	Kasteellaan 7	091/26.27.49

DANK.

Deze historische schets over het klooster werd samengesteld ter gelegenheid van de afscheidshulde aan en de tentoonstelling over de Zusters Franciscanessen van het Crombeen te Hansbeke, op verzoek van Guido Van der Vennet, promotor en bezieler van de werkgroep voor de huldiging. Tijdsgebrek noopte tot een beperking van het archiefonderzoek, zodat het opstel wellicht voor aanvullingen vatbaar zal zijn.

De Heemkundige Kring "Het Land van Nevele" stelde er prijs op deze historische schets van het klooster en de Zusters Franciscanessen te Hansbeke als extra-aflevering uit te geven.

Ik dank van harte iedereen die op één of andere wijze tot de samenstelling en uitgave van het herdenkingsboek en zijn illustraties heeft bijgedragen, in het bijzonder Zuster Maria Van de Putte, algemene overste van de Congregatie, voor de bereidwillige toelating tot inzage van belangrijke documenten uit het kloosterarchief Hansbeke.

Nadere gegevens over niet of foutief geïdentificeerde personen worden met dank ingewacht op het redactieadres Veldestraat 26 te 9841 Merendree.

3 september 1989

Albert Martens, Gent

Bijlage:

LIJKREDE AAN HET GRAF VAN FRANS GISLEEN BORLUUT.

Achtbare Heeren, Inwoners van Hansbeke,

Datgene wat wij sedert twee jaren omtrent met kloppend en angstvol hart voorzagen, is dan toch gebeurd. Ondanks de vurige smeekbeden die wij dagelijks, als wolkenden wierook, ten Hemel stuurden, tot herstelling der voor ons zoo kostbare gezondheid van onzen Edelen Heer Burgemeester, heeft de Goddelijke Voorzienigheid den onverbiddelijken dood toegelaten hem uit ons midden te rukken, en aan den Bewaarengel van dien vromen Christen geboden die reine en edelmoedige ziel daarboven te voeren om er zich eeuwig te beiden in de hemelsche genuchten.

Francies Ghisleen Borluut, de edele man, wiens stoffelijk overschot wij eene laatste hulde zijn komen bewijzen, was de waardige afstammeling van eene aloude Gentsche familie, een der telgen van Jan Borluut die ten jare 1302 aan het hoofd der onverbasterde Gentenaren streed in den slag der Gulden sporen. De leus zijner familie "*Op 't Groeningher velt*" herinnert dat merkwaardig feit.

Door allerlei liefdadigheidswerken (waarvan het getal aan God alleen is bekend) heeft Francies Ghisleen Borluut den roem staande gehouden, die zijne voorvaderen, in het verdedigen van het Vaderland, verworven hadden. Door de fortuin rijkelijk begunstigd, heeft hij nochtans gedurende zijnen 85 jaren levensloop harde beproevingen te verduren gehad. Edoch, allen (heeft) hij ze met eene wonderbare onderwerping van Godes hand aanvaard. Na opvolgentlijk zijn drie kinderen en zijnen kleinzoon verloren te hebben, had hij nog de grievende smart zijne edele echtgenootte hem in het graf te zien voorgaan. Sedert dat onherstelbaar verlies had hij slechts één gedacht: in de Hemelen deze te gaan vervoegen die de trouwe gezellin zijns levens was geweest.

Die wensch is wellicht reeds volbracht, ja, wanneer Vrijdag laatstleden de godsvruchtige aflijvige voor den Oppersten Rechter is verschenen, de handen vol goede werken, heeft hij voorzeker reeds het loon ontvangen, door O.L.Heer aan degenen beloofd die Hem in den persoon der armen en der kleinen zullen bemind en gediend hebben.

Maar, waarom hier thans zoo vele zuchten ? Waarom hier thans zoo bloedende tranen ? Waarom hier thans zoo diep geschokte harten ? Omdat wij allen wel beseffen wie wij verloren hebben. Omdat wij allen aan dien gapenden kuil denken waar onze Burgemeester onze vader onze weldoener door de hand des doods wordt ingerukt voor altijd.

Neen, Hansbekenaren, hij is niet meer, de Vader van armen, weduwen en weezen. Hoevele hongerigen heeft hij gespijst ? Hoevele naakten gekleed ? Wie zal het zeggen, gij armen weduwen, weezen, ongelukkigen, hoe dikwijls gij uwe smeekende hand tot zijn reddend hand hebt opgeheven ? Wie zal de tranen tellen die hij van u heeft opgevangen in zijn vaderlijk hart ? Die vader, neen, maar, heft uwe smekende blikken opwaarts, daar, zult zij zijn reddend oog ontmoeten, want bij den God der Barmhartigen heeft de barmhartige man zijne plaats ingenomen. Hier op aarde, ach neen, gij kunt voortaan bij hem niet meer gaan om hulp en troost, gij brave werkmans die met dag en nacht te slaven ter nauwernood voor vrouw en kroost een schrale stuk brood kunt verdienen, want uw vader is niet meer. En gij bedrukte weduwen en weezen bij hem kunt gij geenen troost meer zoeken in uw verlatenheid. Want hij die u moed in 't harte sprak die uwe tranen plengde die u nooit liet heen gaan zonder u een milde aalmoes te schenken, uw vader uw weldoener hij is niet meer.

Gij ook, brave en zorgvuldige huismoeders, deze die er telken jare voor zorgde om uw gezin tegen de gurgigheid van het wintergetijde te beschutten door u ruimschots van kleederen te voorzien, die edele

weldoener, hij heeft u verlaten. Ja, u ook, kinderen, hij heeft u verlaten, die edele kindervriend aan wiens milddadigheid gij jaarlijks schoone prijzen te danken had tot loon uwer leerzaamheid en vlijt u geschonken.

Ach, ja, Hansbenaars, wij zullen hem nog vruchteloos zoeken, den milddadigen man, wiens hart zoo gevoelig was aan al het beul van zijnen noodlijdenden medemensch. Op aarde zult gij hem nimmer vinden, den vromen christen, die omdat hij Hansbeke zoo beminde, omdat zijne ziel zoo brandde voor den luister van Gods huis, onze kerk zoo rijk versierde en ze zoo geschikt meek om er den Goeden God met aandacht in te bidden.

Ach, edele duurzame weldoener, uwe stem zoo oprecht, zoo vriendelijk, zoo opgeruimd soms, zal voortaan zwijgen, uwe blik, zoo helder, zoo teeder, zoo aanminnelijk, die blik is dood. Uwe weldoende hand is voor altijd vervlamd. Niets blijft er ons van u over tenzij uwe herinnering. Ja waarde burgemeester edele weldoener, de killige aarde moet uw stoffelijk overschot ontvangen maar uwe herinneringen dalen in ons warm hart om er altijd te leven en er de bitterheid, die uw afsterven er in gestort heeft, te verzoeten.

En hier, op deze gewijde plaats, op dit kerkhof, welke troostvolle herinneringen laat gij ons reeds. In uwe vervlamde vriendenhanden, het kruis, dat wonderbaar boek van den christen, uwe verstijfde vriendenblikken gericht tot den hemel, het einddoel van een leven, als het uwe. En uwe zwijgende vriendenstem vervangen door een sprekend voorbeeld van een gansche leven, dat ons toeroept: mijne ziel was godsdienstig, mijn bloed vaderlandsch, mijn geweten rechtschapen. Volgt mij na en vergeet mij niet.

O neen, u vergeten, dat zullen wij nooit. Deze grafkuil zal ons van u niet scheiden kunnen. Voortleven zult ge in de harten van onze eerbiedwaardige priesters, in de harten onzer goede kloosterzusters, in de harten der leden van den gemeenteraad, der leden van de kerkfabriek, der Vincentianen, der Xaverianen, der schoolpenningers, der christelijke huismoeders, in de harten zeg ik van al de dankbare Hansbenaars. Altijd zal uw nagedachtenis bij ons in zegening blijven, de dankbare moeders zullen uwen naam met eerbied leeren uitspreken aan de op hunnen schoot zittende kleinen, en zulks tot bij het nageslacht. En nu, vaarwel, vaarwel, edele burgemeester, liefdevolle vader, edelmoedige weldoener, vaarwel, waak op Hansbeke, dat gij zoo bemind hebt, op Hansbeke dat u eeuwig dankbaar blijven zal. Vaarwel, tot wederziens, tot in den hemel, rust in vrede.

LIJST VAN ILLUSTRATIES.

Aantal behoeftigen (en overlijdens) te Hansbeke in de crisisjaren 1840-1853

Staat van behoeftigheid te Hansbeke in 1845

Uittreksels van de kadastrale plans De Vylder, voorstellende oostzijde en westzijde van de dorpskom van Hansbeke, 1813

Dorpsstraat ten noorden van het klooster, anno 1904

Dorpsstraat vanaf de kerk in noordelijke richting, anno 1905

Kadastrale metingschetsen 19e eeuw.

Contouren van klooster en aanhorigheden, grondplan anno 1855.

Luchtfoto van het klooster te Hansbeke, 1915.

Luchtfoto van het klooster te Hansbeke, 1989.

Alliantiewapen van de familie van de Woestijne-de Calonne de Courtebonne

Alliantiewapen van de familie Borluut-Kervijn

Lithografie Jan Baptiste van de Woestijne.

Bidprentjes Jan Baptist van de Woestijne.

Portretschilderij van Pieter Frans Bullens

Bidprentje Pieter Frans Bullens.

Bidprentje Frans Gisleen Borluut.

Bidprentje Lucie Borluut.

Kadastrale metingschetsen 20e eeuw.

Groepsfoto van de zondagsschool te Hansbeke, 1899

Klasfoto met Zuster Anna (Franse les) in de meisjesschool te Hansbeke, 1900

Weesjes in het klooster te Hansbeke, 1912.

Weesjes in het klooster te Hansbeke, 1919.

Groepsfoto 1e klas meisjesschool te Hansbeke, 1912.

Groepsfoto 2e klas meisjesschool te Hansbeke, 1912.

Groepsfoto 1e klas bewaarschool Hansbeke, 1912.

Groepsfoto 2e klas bewaarschool Hansbeke, 1912

Groepsfoto 3e klas jongensschool (bovenklas) Hansbeke, 1912.

(Dankbaarheids)hulde aan de Belgische vorsten en Amerika door de Aangenomen Meisjesschool Hansbeke, 1919.

Groepsfoto van de gemengde bewaarklas 1e en 2e jaar, Hansbeke 1921.

Klasfoto van het 3e en 4e studiejaar in de meisjesschool te Hansbeke, anno 1921.

Hansbeke, uittreksel van de Popp-kaart anno 1864

Kloosterzusters te Hansbeke, 1931.

Klasfoto van het 7e en 8e studiejaar meisjesschool Hansbeke, 1935-1936.

Eeuwfeestviering van het klooster te Hansbeke (1846-1946).

Luchtfoto van het klooster, 1946.

Kloosterpand en schoolgebouw te Hansbeke, 1946

Kapel en binnentuin van het klooster te Hansbeke, 1946.

Groepsfoto van de 3e kleuterklas te Hansbeke, 1949-1950.

Kloosterzusters te Hansbeke, 1954.

Klasfoto 1e en 2e studiejaar van de Lagere Meisjesschool te Hansbeke, 1954-1955.

Kloosterpand met zomerklasje in de rechtse aanbouw, 1955.

Rondgang in de vrouwenafdeling van het rusthuis te Hansbeke, 1955.

Westgevel van de kloosterkapel en kloostertuin, 1955.

Interieur van de kloosterkapel te Hansbeke, 1955.

Schoolmeisjes in de feeststoet ter ere van burgemeester graaf Boudewijn de Bousies-Borluut, 1958

Groepsfoto van de leerkrachten in de Gesubsidieerde Vrije Lagere Meisjesschool en

Kleuterschool, Hansbeke, ± 1968.
Zuster Gilbertine (Germana Van den Abeele), gehuldigd door de derde kleuterklas van het schooljaar 1955-1956, Hansbeke 1980.
Kloosterzusters te Hansbeke, 1981.
Viering van Alphonsine Houtman, eeuweling, in het klooster te Hansbeke, 28 maart 1983.
Bidprentje Zuster Ignatia, kloosteroverste te Hansbeke 1937-1944.
Begraafplaats van de Zuster Franciscanessen (Crombeen)
Zuster Crescentia (Germaine De Wulf), laatste overste in het klooster te Hansbeke (1984-1988).
Grondplan gelijkvloers klooster Hansbeke, 1975.
Afscheidshulde aan de Zusters Franciscanessen te Hansbeke.

INHOUDSTABEL.

INLEIDING

LEVENSOMSTANDIGHEDEN IN DE EERSTE HELFT VAN DE 19E EEUW.

HANSBEKE IN DE CRISISJAREN 1830-1845.

HET GEPLANDE LIEFDADIGHEIDSGESTICHT IN "DE KLUYZE".

GRONDAFSTAND VOOR EEN WEESHUIS.

DE HONGERJAREN 1845-1846.

JAN BAPTIST VAN DE WOESTIJNE (1775-1858).

EERSTE BOUWFASE VAN HET KLOOSTER : DE SCHOOL (1846).

DE ZUSTERS FRANCISCANESSEN (CROMBEEN) TE GENT.

DE EERSTE ZUSTERS TE HANSBEKE.

TWEEDE BOUWFASE VAN HET KLOOSTER : HET GODSHUIS (1848-1852).

TESTAMENTAIRE BESCHIKKINGEN VAN JAN BAPTIST VAN DE WOESTIJNE.

DE BOERDERIJ.

DE ZONDAGSSCHOOL.

FRANS GISLEEN BORLUUT (1799-1883).

ADMINISTRATIEVE VERWIKKELINGEN.

AANNEMING VAN DE MEISJESSCHOOL (1863).

HET SINT-VINCENTIUSZAALTJE.

STICHTING VAN DE BEWAARSCHOOL (1875).

VERKOOP VAN HET KLOOSTER (1876).

TIJDENS DE SCHOOLSTRIJD (1879-1884).

HERBOUW VAN DE KLOOSTERKAPEL (1884).

WEIGERING TOT AANNEMING VAN DE BEWAARSCHOOL (1886).

GRAAF EN GRAVIN DE BOUSIES-BORLUUT.

BETALENDE KOSTGANGERS (1890).

GOUDEN JUBILEUM (1896).

UITWISSELING VAN AKKERLAND (1905).

AANNEMING VAN DE LAGERE MEISJESSCHOOL (1906).

OPENING VAN EEN JONGENSKLAS (1906).

BOUW VAN EEN NIEUW WEESHUIS (1909).

UITBREIDING EN AANNEMING VAN DE BEWAARSCHOOL (1910).

SCHENKING VAN HET KLOOSTER (1911).

TIJDENS DE EERSTE WERELDOORLOG (1914-1918).

OORLOGSSCHADE (1918).

NIEUWE KLASLOKALEN (1921-1922).

OVERDRACHT VAN EIGENDOM EN CIJNSPACHT (1923).

SCHENKING VAN ZAAILAND (1924).

RADIUM-JUBILEUM (1924).

AANKOOP VAN ZAAILAND (1931).

TIJDENS DE TWEEDE WERELDOORLOG (1940-1945).

EEUWFEEST (1946).

AFBRAAK VAN DE BOERDERIJ EN BOUW VAN NIEUWE BEWAARKLASSEN (1965).

HULDIGING VAN ZUSTER GILBERTINE, LAATSTE SCHOOLZUSTER (1980).

EEN EEUWELINGE IN HET RUSTHUIS (1983).

DE KLOOSTERCOMMUNITEIT IN DE LOOP DER JAREN.

DE ULTIEME BESLISSING.

DE LAATSTE ZUSTERS TE HANSBEKE.

AFREIS VAN DE LAATSTE ZUSTERS (1988).

OPRICHTING VAN DE V.Z.W. PAROCHIALE WERKEN HANSBEKE (1988).

OVERDRACHT VAN HET KLOOSTER (1988).

AFSCHEIDSHULDE AAN DE ZUSTERS FRANCISCANESSEN TE HANSBEKE.

NAWOORD.

Opeenvolgende eigenaars en erfpachteressen van het klooster te Hansbeke.

Kloosteroversten te Hansbeke (1846-1988).

Geestelijke directeurs van de Hansbeekse kloostergemeenschap (1846-1988).

Alfabetische lijst van de familienamen van de Zusters Franciscanessen te Hansbeke (1846-1988).

Concordantietabel tussen klooster- en familienaam van de Zusters Franciscanessen te Hansbeke.

Zusters Franciscanessen, begraven te Hansbeke.

Zuster Franciscanessen, geboren en/of getogen te Hansbeke.

Huidig werkterrein en/of verblijfplaats van de Zusters Franciscanessen.

DANK.

BIJLAGE.

LIJST VAN ILLUSTRATIES.

INHOUDSTABEL.